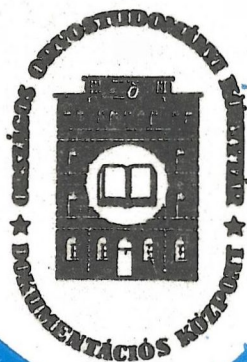

F568/a

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
BUDAPEST

1977
17. ÉVF.
II
SZÁM

A z
ORVOSI KÖNYVTÁROS
1977. 17.évf. 2.szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI
KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
B u d a p e s t

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:

Dr Székely Sándor

Szerkesztő:

Szepesiné Dr Benda Mária

Szerkesztőség:

**Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ
1088 Budapest, Szentkirályi u. 21.**

Telefon: 343-736, 343-788

Jelen számunk munkatársai: Dr KELEMEN Attiláné, az OOKDK tudományos munkatársa, JABLONKAY András, a debreceni Kenézy Könyvtár igazgatója, Dr FEHÉRVÁRI Tiborné, fővárosi vezető könyvtáros, RATKOVICS Péterné, a Tejipari Vállalat könyvtárosa, Mária BELAJOVÁ, a Podunajské Biskupice-i Tudó- és Légzőszervi Betegségek Intézetének könyvtárosa, Zora KALMANOVÁ, a Slovenská Lekárska Knihnica igazgatóhelyettese, SZEPESINÉ BENDA Mária, az OOKDK osztályvezetője

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: Dr Székely Sándor

**Kiadja és terjeszti az ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI
KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT**

Készült: az OOKDK Sokszorosító részlegében

**Felelős vezető: Dufla Istvánné
Budapest, 1977.**

Pld.: 300 B/5

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és
Dokumentációs Központ

T á j é k o z t a t ó j a

1977

17. évfolyam

2.szám

T A R T A L O M

Oldal

Az OOKDK 1976. évi beszámolója és 1977. évi terve	135
--	-----

K ö n y v t á r o s a i n k i r j á k

KELEMEN Attiláné: Permutációs indexek és felhasználásuk	171
---	-----

JABLONKAY András: A Cleveland-i orvosi könyvtár és az ohioi adatbank	179
---	-----

FEHÉRVÁRI Tiborné: A fővárosi orvosi könyvtárhálózat fejlesztési terve	185
---	-----

RATKOVICS Péterné: A francia orvosi szakirodalom helye a magyar orvosok tájékoztatásában	191
---	-----

K ü l f ö l d i k ö n y v t á r o s o k i r j á k

BELAJOVÁ, Mária: Információs tevékenység a Tudó- és Lég- zőszervi Betegségek Intézetében Podunajské Biskupí- cén	211
--	-----

KALMANOVÁ Zora: A Slovenská Lekárska Knihnica fejlődésé- nek 25 éve	215
--	-----

H á l ó z a t u n k a k t u á l i s k é r d é s e i

SZEPESINÉ BENDA Mária: Orvostudományi szakkönyvtárak tervezésének néhány kérdése különös tekintettel az egészségügyi intézmények integrációjára	221
---	-----

K ö z l e m é n y e k - H i r e k	255
---	-----

Jelen számunk cikkeinek referátumai	259
---	-----

CONTENTS

	Page
Activities of the National Medical Library and Documentation Center During 1976 and Workplan for 1977	135
Lib r a r i a n s R e p o r t	
Judit KELEMEN: Permuted Indices and Their Use	171
András JABLONKAY: The Cleveland Health Science Library and the Ohio College Library Center	179
Ilona FEHERVÁRI: Developmental Trends of Budapest Medical Libraries	185
Kinga RATKOVICS: Usage of French References in the Information of Hungarian Physicians	191
F o r e i g n L i b r a r i a n s R e p o r t	
Maria BELAJOVÁ: Information Activities at the Institute of Pulmonology of Podunajske Biskupice	211
Zora KALMANOVÁ: The 25 Years Development of the Slovenská Lekárska Knižnica	215
A c t u a l i t i e s o f t h e N e t w o r k	
Maria SZEPESI BENDA: Some Problems of Medical Library Planning With Special Reference To the Integration of Health Institutes	221
N o t e s a n d N e w s	
Summaries of Papers	259

СОДЕРЖАНИЕ

Стр.

Отчет ЦБНИИМ о деятельности в 1976 году и план работы на 1977 год.	135
--	-----

Венгерские библиотекари сообщают

Юдит КЕЛЕМЕН: Пермутационные указатели и их использование .	171
Андраш ЯБЛОНКАИ: Кливлендская медицинская библиотека и информационный массив в Охайо.	179
Илона ФЕХЕРВАРИ: О развитии будапештской сети медицинских библиотек.	185
Кинга РАТКОВИЧ: Место французской медицинской литературы в информировании венгерских врачей.	191

Зарубежные библиотекари сообщают

Мария БЕЛЯЁВА: Информационная деятельность в Институте заболеваний легких и дыхательных органов в Подунайске Бискупице.	211
Зора КАЛЪМАНОВА: 25 лет развития Словенска Лекарска Книжница.	215

Актуальные проблемы нашей сети

Мария СЕПЕШИ БЕНДА: Некоторые вопросы планирования меди- цинских спецбиблиотек особенно с точки зрения интеграции лечебных учреждений.	221
Сообщения - Известия	255
Рефераты статей данного номера журнала.	259

Beszámoló az OOKDK 1976-ban végzett munkájáról

I. Általános jellemzés

1976-ban 3.940.000.- Ft költségvetéssel gazdálkodtunk. Az év végén 36 főfoglalkozású /a kutatásnyilvántartó csoport két munkatársát is beleértve/ és 7 részfoglalkozású dolgozó működött az intézetben. Az OOKDK és a SOTE központi könyvtárának egyesítésére az év folyamán nem került sor, így a munkatervben feltüntetetten kívül újabb szervezési feladatok nem adódtak.

A munkatervben meghatározott fő feladatok teljesítéséről a hálózati és módszertani munkáról szóló részben számolunk be részletesen.

Az OOKDK és a SOTE könyvtárának leendő egyesítése kapcsán több tervezetet dolgoztunk ki és számos tárgyaláson vettünk részt.

Bevételi tervünket 102.645.- Ft-tal telteljesítettük, így az előirányzott 920.000.- Ft-tal szemben 1.022.645.- Ft bevételt értünk el.

II. Az egyes munkaterületeken végzett tevékenység

1. Vezetés, igazgatás

A rendszeresen, általában kéthetenként megtartott osztályvezetői értekezleten megvitattuk az egyes osztályok munkáját.

Az OOKT-nak megküldtük az 1975. évről beszámolót és 1976-ra vonatkozó munkatervünket. Külön ülést nem hívtunk össze.

Megrendeztük a MEDINFORM /a szocialista országok közös orvostudományi információs rendszere/ tervezési-kivitelezési és információs munkacsoportjainak együttes ülését. Az év folyamán az ülés külföldi résztvevőin kívül több külföldi vendégünk volt, közöttük Mme Wolff-Terroine, a franciaországi SABIR gépesített onkológiai információs rendszer képviselője. Az intézet igazgatója részt vett az IFLA Lausanne-i kongresszusán.

Az igazgató folyamatosan szerkesztette az Orvosi Hetilapban megjelenő Horust.

Az év folyamán egyszer tartottunk munkaértekezletet, amelyen megvitattuk az egyes osztályok munkáját. Az év októberében tartott Ifjúsági Parlament ülésén az igazgató beszámolt az 1974-ben megtartott ülés határozatainak megvalósításáról, amelynek fő pontjai a következők: nyelvtanfolyam szervezése, béremelés, a fiatalok képzésének, továbbképzésének elősegítése. Minden területen van előrelépés, kivéve a fiatalok forgószinpad-szerű foglalkoztatását, erre azonban a jövőben nincs lehetőség, az intézeti terv teljesítése leköti a betanult munkatársakat.

A Kutatásnyilvántartó Csoport az év folyamán folytatta a K+F témabejelentések gyűjtését, tárolását és feldolgozását. Az állomány 359 bejelentéssel bővült. Teljes állományunk 1976 végén ezzel együtt 1345 bejelentés. Folytatták katalógusaik gondozását, fénylyukkártyás feldolgozását. A korábbi gyakorlatnak megfelelően tartották a kapcsolatot a Központi Kutatásnyilvántartással és az Egészségügyi Minisztérium XI. főosztályával.

1976. második felében a csoport munkája újabb feladatokkal bővült: táblázatos kimutatásokat készítettek teljes állományukról. Magnetofonra rögzítették a befejezett kutatásokat és a diszszertációk legfontosabb adatait. Az Egészségügyi Minisztériumtól megkaptuk a tárcaszintű főirányokhoz elfogadott kutatási témák 1976-1980-ra szóló előtervét. Az új témákból peremlyukkártyás feldolgozást készítettünk a kutatók személyi adatai alapján, a kutatásokról bibliográfiát készítettünk, tájékoztatót szerkesztettünk a bejelentésekkel kapcsolatos gyakorlati tudnivalókról. Elkezdtük a kiemelt tudományos publikációk gyűjtését, amelyeknek a beküldését az Egészségügyi Minisztérium a kutatóhelyek számára az év folyamán tette kötelezővé.

2. Hálózati és módszertani munka

A könyvtárakról

Az osztály munkatársai az év folyamán 54 alkalommal 82 könyvtárat látogattak meg. Ezek közül 34 látogatás jut alközpontokra, 42 tagkönyvtárakra, 6 országos intézetekre. Az 1975. évhez viszonyítva 28-cal kevesebb könyvtárat látogattunk meg és nem foglalkoztunk eleget az országos intézetek könyvtáraival. Ennek az oka, hogy egyik instruktorunk 5 hónapos intenzív nyelvtanfolyamon vett részt és a vártnál több nemzetközi tevékenység hárult ránk.

Az északkeleti megyékben szükségesnek látszott, hogy ne annyira az alközpontokkal foglalkozzunk, mint inkább a tagkönyvtárakkal. Az alközpontos könyvtárosokkal együtt ezért inkább a tagkönyvtárakat látogattuk meg. Külön gondot okozott az év folyamán, hogy az egészségügyi intézmények integrálása év közben megvalósult és ez a hálózatban szervezeti változásokat vont és von maga után, új szervezeti-működési szabályzatok kidolgozását kellett folyamatba tennünk.

Kiemelten foglalkoztunk a versenybe benevezett könyvtárakkal.

Nagyatádon új kórház létesült, munkatársunk helyben megbeszélte a létesítendő könyvtárral kapcsolatos teendőket. Újabb helyiséget az évben nem kaptak könyvtáraink, legfeljebb a belső berendezés kisebb korszerűsítésére került sor némely könyvtárban. Az új munkatársak száma a hálózatban kettő. A fluktuáció tovább csökkent, zökkenőket okoz a helyettesítés /munkatársaink zöme nő, közülük sokan gyermekgondozási szabadáson vannak./

A hálózat egyik eseménye a szeptemberben megtartott 7. országos értekezlet volt, amelynek mintegy 150 résztvevőjével aktuális, a hálózati könyvtárosokat foglalkoztató kérdéseket beszéltünk meg: az új könyvtári törvényt, az integráció-adta könyvtári feladatokat, az állományépítés problémáit, a könyvtárosképzés új feladatait, a takarékosági szempontokat is figyelembe vevő könyvtári mikrohálózatok működését és a saját állományból nyújtott tájékoztató tevékenységet. Az előadások szövege Az Orvosi Könyvtáros 1977. 1. számában jelenik meg.

A képzés, továbbképzés újabb feladatokat hozott. Lebonyolítottuk 27 másodéves hallgatónk vizsgáit, elbíráltuk szakdolgozataikat.

Színvonalas volt 27 fővel induló tájékoztatásgepesítési 10 hónapos tanfolyamunk, amelyen 25-en végeztek.

Azzal a lehetőséggel élve, hogy még egy ízben középfoku könyvtárosképző szaktanfolyamot indíthatunk, meghirdettük a jelentkezést. Ennek eredményeként eddig nem tapasztalt számban érkeztek felvételi kérelmek. A decemberben tartott felvételi vizsgák eredményeként 3 csoportban 1977. elején 50 hallgató kezdi meg a tanulást.

1976 folyamán megjelent a Kulturális Minisztérium rendelkezése a könyvtárosképző szaktanfolyamot végzettek főiskolai diplomát adó kiegészítő államvizsgájáról. Első lépésként 200 felmérő lapot küldtünk a hálózatunkban jelenleg dolgozó, középfoku tanfolyamot végzett könyvtárosainknak. 102 igénybejelentés érkezett vissza. A következő három évben végző hallgatóinkkal együtt mintegy 200-an fognak felsőfoku államvizsgát tenni. Összeállítottuk az államvizsgához szükséges szakdolgozatok javasolt tematikáját és összesítésre megküldtük a KM Könyvtárügyi Osztályának és a KMK-nak.

Megjelent Az Orvosi Könyvtáros 4 száma.

Az intézet munkatársai számára két referáló ülést tartottunk, a hálózat számára pedig 3 továbbképző előadást rendeztünk.

Részt vettünk a KMK-nak az egyetemi könyvtárakkal foglalkozó, az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács képzéssel, az AGROINFORM és a Műszaki Fejlesztési Bizottság tájékoztatásgepesítéssel foglalkozó értekezletein, megbeszélésein.

Nyilvántartások

Folyamatosan építjük folyóirat KC-nkat. A megrendelt folyóiratok számában nincs, féleségében kevés a változás: 1.580-féle folyóirat jár hálózati könyvtárainkba 9.800 példányban. Az OSZK

retrospektív központi folyóiratjegyzéke számára a hálózat 45 könyvtárába közvetítettük előzetes jegyzékeiket, ezeket begyűjtöttük és visszajuttattuk az OSZK-nak.

A könyvek központi katalógusába 3.787. a hálózathból származó és 2.713, az OSZK-n keresztül más könyvtárakból érkezett mű katalóguscéduláit, összesen 6.500 cédulát soroltunk be. A hálózati cédulákat szakszámmal ellátva továbbítottuk az OSZK-nak. A megállapodás értelmében létrehozott központi szakkatalógus eddig még nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. a két év alatt feldolgozott 12.000 címből csak 10 esetben kértek tájékoztatást. Meg kell gondolnunk, érdemes volna-e a szak-KC-t kiadvány formájában megjelentetnünk.

Központi címjegyzékünkéből 412 ízben adtunk tájékoztatást, 232 esetben könyvről, 180 esetben folyóiratról. A nemleges válaszok száma 165 volt.

Kérdőívek alapján elkészítettük hálózatunk könyvtárosainak fénylyukkártyás kataszterét. Összesen 402 könyvtáros adatait dolgoztuk fel. A személyi adatokon /iskolai végzettség, szakképzettség, nyelvtudás stb./ kívül rövid idő alatt választ tudunk adni arra a kérdésre, hogy melyik könyvtárosunk hol és melyik könyvtárban dolgozik.

Nemzetközi munka

Számon tartottuk az NDK, Bulgária és Csehszlovákia dokumentációs intézeteivel kötött kétoldalu szerződéseink feladatait. Szolgáltatásainkról ismertetést küldtünk és gondoskodtunk az általuk kért kiadványok megküldéséről.

1976-ban a szocialista országok közös, eddig ESZNM-nek nevezett orvostudományi tájékoztató szervezetét a KGST egészségügyi állandó bizottságainak beleegyezésével ágazati szervezetként MEDINFORM néven bekapcsolták a Nemzetközi Műszaki és Tudományos Információs Rendszerbe. A MEDINFORM tevékenységében az év folyamán intenzíven részt vettünk, különösen az információs munkacsoport munkájában.

Az Egészségügyi Minisztérium képviselőivel együtt részt vettünk a Rendszer szakértői tanácskozásán Prágában /Ringwald Gábor, Szepesi Zoltánné/, a matematikai-technikai munkabizottság és a lingvisztikai munkabizottság varsói ülésein /Szilágyi Vilmosné, Kominka László/.

Az értekezleteken és a munkaüléseken történő megvitatásra a következő munkaanyagokat állítottuk össze:

1. Beszámoló a Rendszer információs munkacsoportjának 1975-76. évi tervteljesítéséről és feladatairól /Szepesi Zoltánné/
2. A címleirési szabvány egységesítése az információ feldolgozásához /Szilágyi Vilmosné/
3. Az orvosi-biológiai folyóiratok világfondjának értékelése /Szepesi Zoltánné/
4. A Rendszer input-dokumentumairól /Szilágyi Vilmosné/
5. A gép előtti formátum egységes tartalmi jegyei /Kominka László/
6. A nyelvi barrier leküzdésének módjai /Szepesi Zoltánné/
7. A dokumentumok analitikus-szintetikus feldolgozásának megosztásáról /Szepesi Zoltánné/.

Megrendeltük két munkacsoport budapesti értekezletét Bulgária, Csehszlovákia, az NDK, Lengyelország és a Szovjetunió szakértőinek, összesen 19 főnek a részvételével. A felsorolt anyagok előállításán kívül kiadtuk 3 kötetben az orvosi-biológiai folyóiratok világfondját tartalmazó kiadványt /több mint 8000 címmel és a szoc. országok bejelentései alapján az ország-lelőhelyekkel/ és egy kötetben a szoc. országokban megjelentetett orvosi-biológiai folyóiratok adatait tartalmazó kiadványt.

Orvos-munkatársaink folytatták az orosz-magyar tezaursz fordítási és szerkesztési munkáit. Lektoráltuk és egyeztettük a tezaursz véglegesnek tekintett rubrikátorát, amit kiadványként meg is jelentettünk. Lefordítottuk és egyeztettük az indexrész 2480 fogalmát, a "Betegségek" című rész 1200 fogalmát. Teljesen elkészült az "Egészségügyi szervezés" című rész /második szintű, 175 oldal terjedelmű tezaursz/ fordítása.

Összeállítottuk és lebonyolítottuk dr M. Přivorová /UZDKS Prága/ tanulmányuti programját.

A SABIR cég dokumentációjának egy havi anyagát két mágnes-szalagon kipróbálásra megkaptuk. Ehhez programot készítettünk, a bibliográfiai tételeket és az index-részt kiirattuk. A további kapcsolatot felvettük.

Részt vettünk a szlovákiai orvosi könyvtárosok 1. országos konferenciáján, ahol meghirdették a mi versenyünk mintájára megrendezett könyvtáros versenyüket. Hazai verseny-tapasztalatainkról Szepesi Zoltánné számolt be.

Egyebek

Felülbíráltuk hálózati könyvtáraink statisztikai jelentéseit és összesítő jegyzékkel megküldtük a Kulturális Minisztérium Könyvtárügyi Osztályának.

A versenyben résztvevő könyvtárosainknak kiadtuk azoknak a műveknek a jegyzékét, amelyeknek az alközpontok ill. a tagkönyvtárak segédkönyvtáraiban meg kell lenniük.

3. A Könyvtári Osztály munkája

A könyvtár könyv- és folyóiratállománya 1976 folyamán a következőképpen alakult:

könyv

	<u>leltárkönyv 1975. dec. 31.</u>	<u>1976. dec. 31.</u>
9.137 db	1.159.471,50 Ft	9.492 db. 1.278.681.- Ft

év közben selejtezte

53 db	2.535,30 Ft
9.084 db	1.156.936,20 Ft

<u>gyarapodás</u>	408 db	121.744,80 Ft
ebből vétel	88 db	94.812.- Ft
csere	24 db	4.967.- Ft
ajándék	444 db	5.400,80 Ft
köteles	252 db	16.565.- Ft
összesen;	408 db	121.744,80 Ft

folyóirat

<u>leltárkönyv 1975. dec. 31.</u>		<u>1976. dec. 31.</u>
9.132 db	3.608.841.- Ft	9.643 db 4.453.659.- Ft
<u>gyarapodás</u> 511 db	844.818.- Ft	
ebből vétel	291 db	773.385.- Ft
ajándék	8 db	774.- Ft
csere	68 db	49.889.- Ft
saját kiadvány	7 db	3.150.- Ft
kötötetés db és árukülönbözet	<u>137 db</u>	<u>17.620.- Ft</u>
összesen	511 db	844.818.- Ft

1976-ban 585 féle folyóirat érkezett a könyvtárba rendszeresen.

Ebből

magyar	130 féle
szovjet	90 "
szoc. országokból	97 "
tőkés "	268 "

<u>Magyar</u> folyóiratokból	vétel	101 féle
	ajándék	24 "
	saját ki- advány	5 "

<u>Szovjet</u> folyóiratokból	vétel	65 féle
	csere	17 "
	ajándék	8 "

<u>Szocialista</u> országokból	érkező folyóiratokból	
	vétel	37 féle
	csere	20 "
	ajándék	40 "

<u>Tőkés</u> országokból	érkező folyóiratokból	
	vétel	147 féle
	csere	114 "
	ajándék	7 "

Az év folyamán folytattuk tervszerű állományapasztásunkat. 53 db 2.535.30 Ft értékű könyvet vontunk ki az állományból. A könyvek leírását az Egészségügyi Minisztérium 21.257/76.II/3.sz. alatt engedélyezte.

Az 1976 év végi állomány:

19.135 könyvtári egység = 5.732.340.- Ft érték

Az év folyamán 211 kötet folyóiratot köttetünk be 17.620.- Ft értékben. 1976. szept. 8-án 200 kötet folyóiratot beköttetésre áadtunk a Fővárosi Nyomdaipari Vállalatnak, de még nem készült el.

Elkészítettük az 1977. évi folyóiratrendeléseket.

Folyamatosan gondoztuk katalógusainkat /betűrendes, szak és tárgyszavas/, valamint a folyóiratok kardex-lapjait.

Az olvasószolgálat adatai:

	1975	1976
helyben olvasók szám	2.178	2.330
kölcsönzők száma	515	600
kölcsönzések száma	1.923	2.070
kölcsönzött könyvek száma	1.320	1.395
kölcsönzött folyóiratok száma	257	340
helyben olvasott művek száma	6.000	5.800
könyvtárközi kölcsönzés /adott és kapott/	578	856

A szóbeli tájékoztatásban a könyvtári osztály minden dolgozója részt vesz, ezt a tevékenységet a dokumentációs osztály munkatársaival megosztva végzik /augusztus hónapban a könyvtári osztály 24 munkanapon 141 telefonon történt érdeklődésre válaszolt/.

Nemzetközi csere

Nemzetközi cseretevékenységünk alapja továbbra is a Hungarian Medical Bibliography. Cserélünk a Therapia Hungaria c. folyóirat 55 példányával, valamint előfizetünk 50 példány különféle magyar folyóiraatra 9.986.- Ft értékben.

Cserepartnereink száma 232 /ebből szocialista országbeli 50/. Uj kapcsolat 5 jött létre, viszont megszűnt 16 a kiadvány megszűnése, rendszertelen küldés vagy gazdasági okok miatt.

258féle periodika érkezik csereként könyvtárunkba /tőkés országokból 213, népidemokratikus országokból 45/. Kaptunk 15 db tőkés /2.100.-/ és 33 db népidemokratikus országbeli /3.000.-ft/ könyvet.

HMB-t 206 címre küldünk, összes kiadványunkat 37 intézmény kapja, a Therapia Hungarica 55, Az Orvosi Könyvtáros 33 helyre megy.

A számunkra felesleges csereanyagot továbbadjuk a hálózat megfelelő könyvtárainak.

Folyóirat tartalomjegyzék sokszorosítás

Ezt a szolgáltatásunkat 31 előfizető kapta rendszeresen /21 közületi előfizető, 10 magánszemély/. 35féle folyóiratból készítettük minden héten a tartalomjegyzék másolatot és postáztuk a megrendelőnek.

A fotoszolgálat adatai

	1975 tény- szám	1976 terv- szám	1976 tény- szám
mikrofilm /kockák/ száma	4.097	4.000	3.960
megrendelt gyorsmá- solatok száma			20.852
+ tartalomjegyzék sokszorosítások száma	38.716	40.000	10.000
megrendelések száma	1.300	1.500	816
forgalmazott érték	93.793.-	-	63.510.-

Megjegyezzük, hogy gyorsmásoló gépünk kb 4 hónapig volt üzemben kívül az év folyamán különböző géphibák vagy papirhiány miatt.

Egyebek

A hálózathból 20 főléspéldányjegyzék érkezett. Ezeket sokszorosítás után köröztük a hálózathban és intéztük az ezekkel kapcsolatos tennivalókat. Saját jegyzékünk 1 db volt.

Folyamatosan végeztük az OSZK-ban a kötelespéldány válogatást. A főléspéldányokat szétszöttük a hálózat könyvtárai között.

Megjelentettük a "Tájékoztató a külföldi orvosi könyvekről" c. ajánlóbibliográfia 4 számát.

Új könyvbeszerzéseinkről 10 alkalommal készítettünk összeállítást és megküldtük szolgáltatásaink előfizetőinek valamint számos orvosi könyvtárnak.

A szakmai Információs Tárcaközi Bizottság Információgépesítési Szakbizottságának Mikroképteknikai Albizottsága a Marx Károly Közgazdasági Egyetemen közös rendezésben adatfeldolgozási tanfolyamot rendezett Kecskeméten, ahol Egry Tamásné két alkalommal "Az orvostudományi és egészségügyi információs rendszerek és kapcsolatuk a mikrofilmtechnikával" címmel tartott előadást.

4. A dokumentációs-információs tevékenység

Kiadványok

Megszerkesztettük a Hungarian Medical Bibliography 1975. I. és II. kötetét. A kiadvány 829 referátumot tartalmaz a MEDLARS tárgyszórendszerében, szerzői névmutatóval és a feldolgozott folyóiratok jegyzékével.

Elkészült a Tuberkulózis és Tüdőgyógyászat Referáló Szemle 1975. évi 3. és 4. valamint 1976. évi 1. és 2. száma. E referáló folyóirat tárgyévben kiadott számainak összes oldalterjedelme 621 oldal. Az 1976. évi 3. és 4. számok kéziratát a szerkesztőség nem bocsátotta rendelkezésünkre a tárgyévben.

Elkészült a Gyógyszerészeti és Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemle 1975. évi 4. és 1976. évi 1., 2. és 3. számának kézirata. A tárgyévben kiadott számok összes tételszáma 10.309.

Tájékoztatás

A Témafigyelő Szolgálat keretében 29 témát figyeltünk. 886 megrendelő közül 605 egyéni és 281 intézményi. A lakóhely szerinti megoszlás: budapesti 310, vidéki 515, külföldi 61.

A megrendelések száma 2.167. Az "Új gyógyszerek és indikációk" c. témát 131-en rendelték meg. Az "Aneszteziológia", az "Újabb terápiás és diagnosztikai eljárások", a "Szívbetegségek", a "Világrahozott fejlődési rendellenességek", a "Perinatális diagnosztika és terápia" c. témákra 100-nál több a megrendelés.

A szolgáltatás keretében 249 folyóiratfélésegből összesen 3.480 referátumot bocsátottunk az előfizetők rendelkezésére. A nyelvenkénti megoszlás: angol: 44%, német: 40%, orosz: 9%, francia: 5%, egyéb: 2%. Az átfutási idő a primér dokumentum megérkezésétől a sokszorosított referátum postázásáig 6-7 hét - 3 hónap volt. Saját folyóirat állományunk a tárgyév során bővült, mégis rendszeresen felhasználtuk a SOTE Központi Könyvtárának és Gyógyszerészeti Könyvtárának néhány folyóiratát.

A Medicinskij Referativnij Zsurnal számára összesen 401 adatot szolgáltatunk, ebből 330 referátum és annotáció, 69 címfordítás volt. A tervezett 500-tól ez a mennyiség azért maradt el, mert a fordító későn közölte, hogy a munkát nem tudja elvállalni. A referálólapon szkeciói 1976-ban 301 magyar cikkről adtak számot. Ez a szám azonban nem vethető össze a tárgyévben megküldött adatok számával, mert a publikált adatoknak mintegy a fele 1975. évi.

A Irodalomkutatási tevékenységünk keretében 760 megrendelésre 900 új bibliográfiát készítettünk, további 170 megrendelésnek archivumunk anyagából tudunk eleget tenni. 15 megrendelésre ada-

tot nem tudtunk szolgáltatni. Ezek többnyire ritka kórképek kazuisztikai analógjai iránti kérdések voltak, ritkábban gyógyszertechnológiai és hatástani kérdések.

A Gyógyszereinkben történt meghirdetés alapján archívumunkból 440 db recherche bibliográfiát igényeltek. Az újonnan készült bibliográfiák 65%-a négy nyelvterület három éves visszatekintő időszak adatait tárták fel. Tételszámuk bibliográfiáinként 20-40. 115 esetben 5 éves, 135 esetben 10 éves, 40 esetben 15 éves, 10 esetben 25 éves, további 25 esetben pedig a teljes lehetséges visszatekintő időszak irodalmát kérték a megrendelők. A szolgáltatott tételek száma: 29.750.

A szakágankénti megoszlás nem különbözött az évek óta észlelhetőtől.

A középiskader munkaszervezés kérdései 15 esetben, ápolástani kérdések pedig 40 esetben merültek fel igényként. A megrendelők 78%-a fekvőbeteg intézetben működő szakorvos volt.

A megrendelők lakóhely szerinti megoszlása: 61% budapesti, 37% vidéki, 2% külföldi.

A szolgáltatás átfutási ideje átlagosan 15-18 nap volt.

Szóbeli tájékoztatás

A referenz szolgáltatást a könyvtári és a bibliográfiai osztállyal együtt látjuk el. Tartalma a korábbi évek gyakorlatától annyiban tér el, hogy egyre több tájékoztatást kérnek a páramedikális szakemberek. A rektori pályamunkára készülő hallgatók és a középiskolai pályamunkákat készítők gyakran keresik fel intézetünket. Ehhez a munkához a fordítás-másolat archívum anyagát, a gyors tájékoztató szolgálat kurrens katalógusát és a témafigyelő szolgálat régebbi anyagát is felhasználjuk.

1.270 esetben adtunk telefonon információt.

Fordítószolgálat

747 db fordítás készült 8.790 szabványoldal terjedelemben. Ebből az intézet által kijelölt 424 db 4.719 oldal, rendelt pedig 323 db 4.071 oldal. A Gyógyszereink című folyóiratban 413 fordításunk címét publikáltuk az előző évi 372-vel szemben. A meghirdetett fordítások megoszlása szakáganként: belgyógyászati 113, gyermekgyógyászati 48, gyógyszerertani 44, sebészeti 38, ideg- és elmeorvosás 28, akupunktúra 22, onkológiai 22, szülészet-nőgyógyászati 21, labor-diagnosztikai 13, egészségtudományi 12, gégeszteti 11, bőrgyógyászati-venereológiai 8, szemészeti 6, számítógépes adatfeldolgozási 5, gerontológiai 4, kórélettani 4, a többi szakágazatot egy-két fordítás képviselte.

A kijelölt fordítások nyelvenkénti megoszlása: németről: 44%, angolról: 26,6%, franciáról: 16,9%, oroszról 10,4%. Lengyelből 3, spanyolból és csehéből pedig 1-1 fordítást készítettünk.

A rendelt fordítások közül nyelvről magyarra 231 fordítás készült 2.948 oldal terjedelemben. Magyarról idegen nyelvre fordítottunk 92 közleményt 1.123 oldal terjedelemben. A rendelt fordítások megoszlása nyelvenként: angol: 35%, orosz: 30,3%, német: 23,4%, francia: 7,4%. Egyéb nyelvek közül szlovákról 4, olaszról 3, spanyolról és szerbről 1-1 fordítás készült.

1975-ről áthuzódó igény fordításmásolatra: 788 db fordítás 8.675 oldal, 1976 során igényelt fordítás: 3.329 db 36.221 oldal. A kijelölt és a megrendelt fordítások átlagos oldalterjedelme

11-12 szabványoldal. A havonként igényelt fordítások száma átlagosan 277. A másolatkérés: fordításonként 8 db. A

jelölt és meghirdetett fordítások közül egyáltalán nem igényeltek 4 db-ot, több mint 60-at viszont 10-19 példányban, 10 darabot pedig 30-50 példányban rendeltek meg. A havonként házon belül lektorált fordítások terjedelme 500-600 oldal.

Fordításmásolat szolgáltatásunkban a rendelések tulnyomó többségét fénymásolattal teljesítjük. Az év folyamán 30.487 fénymásolat készült.

A Központi Középkáder Szakosító és Továbbképző Intézet részére tömöritvényeket készítettünk. Az eredeti terv szerint havonta 5 tömöritvényt állítottunk össze, az év utolsó harmadában szakonként /aneszteziológiai, intenzív terápiás, műtős nővér és gyógyszerkiadó szakasszisztensek továbbképzésére/ kértek havi 5-5 tömöritvényt. Az év során 87 tömöritvény készült 247 szabványoldal terjedelemben.

Egyéni megrendelésre szülészeti-nőgyógyászati és ideggyógyászati tárgykörből 17 tömöritvényt készítettünk 35 oldal terjedelemben.

Egyebek

Részt veszünk a "Nemzetközi szervezetek anyagaiból" című folyóirat szerkesztésében. Erre a célra a WHO anyagaiból 45 tömöritvényt és annotációt készítettünk, összesen 90 oldal terjedelemben.

Az OMFB megbízásából a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem által szervezett, gépi adatfeldolgozással foglalkozó tanfolyamon Pollák Zsuzsanna "Az adatfeldolgozás, tárolás és visszakeresés módjai, lehetőségei, eszközei az egészségügyben és az orvostudományban és határterületein" címmel tartott előadásokat.

A Kaposvári Mezőgazdasági Főiskola újonnan indult szaknyelvi lektorátusának felkérésére 1976-ban kerekasztal konferencián Arató Lászlóné "A szakfordítás problémái az OOKDK gyakorlatában", Pollák Zsuzsanna pedig "A szakszövegfordítás szakismereti és nyelvi követelményei" címmel tartottak előadást.

5. A bibliográfiai munka

A tervezett határidőre elkészítettük a Magyar Orvosi Bibliográfia 1-6. számait. A határidők f. évi módosulásával elértük,

hogyan az un. kurrens anyagot a tárgyévben feldolgozzuk és a kumulált éves index-kötet kéziratát az adott évben elkészítsük.

A MOB un. kongresszusi kötetét a tervben megadott határidőre nem tudtuk elkészíteni, kéziratát és kartonokon összeállított tárgymutatóját 1976. december 22-én adtuk le.

A Gyorstájékoztató Szolgálat adatai

<u>1976. évi</u>	<u>tervszám</u>	<u>tényszám</u>
A figyelt témák száma	74	74
A megrendelők száma	500	563
A megrendelések száma	1.600	1.783
A szolgáltatott adatok száma	18.800	16.747

A 74 témából hét téma irodalmának anyagát jegyzéken küldtük, mert a megrendelők száma nem érte el a tizet. E témák keretében 828 adatot szolgáltatottunk.

Az előfizetők összetételének alakulása: egyéni megrendelő: 343, intézményi megrendelő: 220.

A területi megoszlás hasonló az előző évihez, a megrendelések mintegy 40%-a budapesti, kb. 60%-a vidéki. A külföldi felhasználók száma: 30.

A megrendelések száma összesen 1.783, egy-egy téma előfizetését átlagosan 24 előfizető igényelte.

A szolgáltatott adatok száma nem érte el a tervezettét, s ez két tényezőnek tudható be: egyrészt a figyelt témáknak csaknem a felét 1966 óta tartjuk fenn, ezek egy részében folyamatosan csökken a közlemények száma, másrészt az év első felében az orosz nyelvű folyóiratok irodalmát kényszerűségből erősebben szelektáltuk a megfelelő nyelvtudású munkatárs távolléte miatt.

Az év folyamán mintegy 400 adatot szolgáltatottunk a fordításokból.

A hetenként szolgáltatott adatok száma átlagosan 320. Az egy-egy témában szolgáltatott adatok száma: évi 226, heti 4 adat.

Egyéb tevékenység

A lyukszalagos gépen végeztük a Témafigyelő és a Gyorstájékoztató Szolgálat címjegyzékének és borítékanyagának leírását.

A magyar folyóiratok teljes anyagából szakozott és tárgyszóval ellátott másolatot küldtünk az OSZK-nak.

A gyorstájékoztató kartonanyagából tájékoztatást nyújtottunk.

Közreműködtünk a MEDINFORM munkájában. 1976-ban a nemzetközi munka keretében két tanulmányt készítettünk és részt vettünk a Rendszer budapesti és varsói tanácskozásán.

6. A reprográfiai munka

Az osztály 1.749.125 oldal sokszorosítást végzett, a tervezetthez képest 96.875 oldal a lemaradás. Ez abból adódik, hogy a betervezett anyagok közül az osztály nem kapta meg a következőket: MOB Kongresszusi szám, Tbc Referáló Szemle 1976/3. sz., Tájékoztató a külföldi könyvekről 1976/4. sz., Címleírási példatár, MOB 1968. évi tárgymutató. Az előfizetési felhívást 1977-re csak 2 oldal terjedelemben adtuk ki. A Romayor sokszorosítógép nagyjavítás miatt 1/2 hónapig nem működött.

Terven felül megjelentek: A szocialista országok 1976. évi folyóiratjegyzéke, 1975-ről elmaradt kiadványaink közül pedig: a HMB 1974/II. része, a Gyógyszerészeti Dok. Szemle 1975/3. száma, a Tbc Referáló Szemle 1975/3. és 4. száma.

Kiadványaink kötését magunk végezzük. Az év folyamán 7.593 kiadványt és 20 db folyóiratot kötöttünk be. Ugyancsak az osztály készíti az egész intézet számára szükséges méretkartonokat. Gondoskodtunk a megjelent kiadványok postázásáról. A Kiadói Főigazgatóságtól szükséges engedélyeket kiadványaink kiadásához megszereztük és a szükséges nyilvántartásokat vezettük.

Filmtárunkból 34 db filmet kölcsönöztünk.

Az osztály teljesítményét a mellékelt táblázat tüntetni fel.

1976. évi jelentés

Sor- szám	Megnevezés	Évi megj.	Évi pld.	Oldal	Össz oldalsz. lehuzás	Forme
1.	MOB 1975/6,7	2	610	372	113.480	B/5
2.	MOB 1976/1-5	5	1.548	800	247.772	B/5
3.	HMB 1974/II	1	298	188	56.024	B/5
4.	HMB 1975/I	1	320	130	41.600	B/5
5.	Gyógyszerészet 1975/3,4	2	610	416	126.780	A/4
6.	Gyógyszerészet 1976/1,2,3	3	890	664	196.690	A/4
7.	TBC 1975/3,4	2	400	288	66.240	B/5
8.	TBC 1976/1,2	2	490	332	81.120	B/5
9.	Az Orv.Könyvtáros 1976/1-4.	4	1.208	472	142.544	B/5
10.	Tájé.külf.orv.könyvekről 1976/1,2,3	3	540	44	8.280	A/4
11.	Akronimák	1	240	118	28.320	A/4
12.	Az orv.biol.periodikál világfordja I-III.	3	300	1.107	110.700	A/4
13.	Szoc.orosz.1976-os folyóiratjegyzék	1	98	176	17.248	A/4
14.	MEDINFORM	1	41	138	5.658	A/4
			7.593	5.245	1.242.456	
15.	Témafigyelő	12	80	779	62.320	
16.	Gyorstájékoztató	52	70	1.453	69.600	
17.	Duplum jegyzék		600	22	8.360	A/4
18.	Előfizetési felhív.	1	2.000	4	4.160	
19.	Egyéb sokszorosítás			454	210.192	
20.	Borítólapp		7.365		21.477	
				7.957	1.619.565	
8 % beigazítás					129.560	
					<u>1.749.125</u>	

7. Gazdasági munka

Elkészítettük az intézeti költségvetést az osztályok igényei és tervei alapján és folyamatosan gondoskodtunk annak végrehajtásáról. Az év közben felmerült igények valamint az intézetünkbe járó folyóiratok áremelkedése miatt az Egészségügyi Minisztériumtól póthitelt kértünk és kaptunk 360.000 Ft. összegben. Sikerült pótolnunk az 1975-ben kisselejtezett 100 literes villanyboylert és egy ablakra szerelhető ventillátort. Beszereztünk és felszereltettünk 4 db elektromos kézszáritót a mosdóhelyiségekben. A Világítástechnikai Állomással felülvizsgáltattuk a 3. emeleti iroda-helyiségek megvilágítását és javaslatuk alapján megoldottuk a korszerű világítást.

Tervünknek megfelelően felujtattuk a Romayor sokszorosítógépet és nagyjavításra elszállítottuk a lyukszalagos írógépet.

1976 tavaszán mindkét takarítónk távozása miatt külső vállalattal végeztettük el az egész intézet nagytakarítását. Gondoskodtunk arról, hogy a gépirói kapacitás hiánya miatt mutakozó fordításmásolat-szolgáltatás lemaradása külső másolás igénybevételével behozható legyen és a folyamatosság biztosítva legyen.

Továbbra is megoldatlan az intézet megfelelő fűtése. A bérelt épület kazánjai elhasználódtak és a következő fűtési időnyben csak akkor oldható meg a fűtés, ha a bérbeadó a kazánokat kicserélteti.

1976-ban az elhasználódott írógépállományt 3 új irodai írógép és 3 db táskairógép beszerzésével felujtítottuk. Az intézetben működő Kutatásnyilvántartási Csoport anyagi ellátásának segítségével a Gazdasági Hivatal részére 1 db, az intézet részére további 1 db elektromos számológépet sikerült beszerezni.

A takarítási munka elősegítésére beszereztünk 1 db porszívógépet.

III. Az OOKDK munkatársainak képzése, oktató, tudományos és szakirodalmi tevékenysége

Az intézet munkatársai közül könyvtárosképző szaktanfolyamra 2 fő, dolgozók gimnáziumába 2 fő, általános iskolába 1 fő járt. Ideológiai képzésben részesült 15 fő, propagandistaként működött 3 fő, szakmai továbbképzésben 7 fő, nyelvtanfolyamra járt 9 fő, intenzív nyelvtanfolyamra 4 fő.

A könyvtárosképző szaktanfolyamon előadóként működtek: Ipolyi Keller Tamásné, Jantsits Gabriella, Kelemen Attiláné, Kominka László, B.Pollák Zsuzsanna, Szepesi Zoltánné, Szilágyi Vilmosné.

A tájékoztatásgepesítési tanfolyamon előadóként működtek: B.Pollák Zsuzsanna, Kelemen Attiláné.

Az intézet kutatási tervének keretében Jantsits Gabriella orvostörténeti illusztrációkkal foglalkozott kandidatura keretében, B.Pollák Zsuzsanna a nem toxikus antioxidánsokkal, Szepesi Zoltánné az orvosi nyelvvel foglalkozott. Székely Sándor orvostörténeti tevékenységet fejtett ki és szerkesztette az OH Horus rovatát. Szepesi Zoltánné szerkesztette Az Orvosi Könyvtárost.

Az intézet munkatársaitól az alábbi publikációk jelentek meg:

Akronimák az orvostudomány és az egészségügy területéről.
/Összeáll. Szepesiné Benda Mária, Bärné Pollák Zsuzsanna./
Közread./ /Orsz.Orvostudományi Könyvtár és Dok.Központ. Bp.
1976./ 115 p.

Aratóné Lux Ágnes: A SABIR és más onkológiai dokumentációs rendszerek.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,4,375-379.

Bakucz Pálné: A hungarika-anyag feldolgozása a Magyar Orvosi Bibliográfiában.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,3,288-295.

Bärné Pollák Zsuzsanna: A diagnosztika mérföldkövei.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,4,369-376.

Bärné Pollák Zsuzsanna: Orvosi szókincsünkől. Változtatások a vitaminok terminológiájában.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,3,263-265.

Bár Vilmos, B.Pollák Zsuzsanna, Erdélyi Kálmánné: Szabadgyökök szerepe biológiai rendszerekben.
Magy.Önköl. 1976,20,1,64-48.

Clinical experiences with the radiation sensitizing effect of the antioxidant MTDQ. Rodé I.L., Bár V., Pollák Zs. etc.
Abstract of the International Symposium on radio-biological research needed for the improvement of radiotherapy.
Vienna 22-26. Nov. 1976.106.p.

Donázyne Balkó Ágota: A Current Contents felhasználásának lehetősége az OOKDK gyorstájékoztató szolgálatában.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,4,358-368.

Egry Éva: A Current Contents mint a tájékoztatás egyik fontos eszköze.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,3,283-287.

Egry Éva: Mit kell tudni a "főlépéldány-jegyzékek" összeállításához?
Orv.Könyvtáros, 1976,16,4,354-357.

A Hippokratész korabeli orvos nimbusz nélkül. Ref. B.Pollák Zsuzsanna.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,2,234-239.

Increased radiation sensitivity in radiotherapy of malignant neoplasmas. I.Rodé, V.Bár, Zs.Pollák etc.
IV.Congressus radiologicus cecoslovacicus cum participatione internationali.
Bratislavae, 1-3.IX. 1976.Abstracta 148.p.

Jantsits Gabriella: Az orvosi könyvtáros szerepe és feladata a orvosok oktatásában.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,1,44-49.

Jantsits Gabriella: Megyei dokumentátor Kecskeméten.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,3,314-316.

Jantsits Gabriella: Semmelweis emlékére.
Egészségügyi munka, 1976,23,8,225-227.

Kelemenné Varga Judit: Tájékozódás szakfolyóiratokban: cím-adatok és referátumok.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,4,349-353.

Klatsmányi Árpádné: A könyvtárközi kölcsönzésről.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,1,131-133.

Kominka László: A folyóiratkörzés.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,1,134-140.

Kominka László: Unificirovanoe szoderzsanie predmasinnŭh formatov.
A MEDINFORM információs-kiadványi munkabizottság budapesti ülése. Budapest, 1976. OOKDK. 6 p.

Könczölné Gódeňy Eszter: Orvostudományi kutatások dokumentumtára az OOKDK-ban.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,3,266-271.

Kristófné Burgondi Magdolna: A könyvtárközi kölcsönzés helyzete és jövője.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,1,112-121.

A nemzetközi egységes könyv- és folyóiratszámozás. Ref. Bodorné Iványi Julia.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,3,317-324.

Orvosi-biológiai folyóiratok világhozza. Összeáll. Bodorné Iványi Julia.
Bp.1976.OOKDK,3 db.

Szepesiné Benda Mária: Minulost, pritomnost a buducnost siete lekárskych knižnic v Maďarsku.
Metodický informátor, 1974,9,1,8-18.

Szepesiné Benda Mária: Hálózati decentrumok fejlődési irányai.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,1,84-98.

Szepesi M/ária/: O hode rabot po informacionnoj i redakcionno-izdatel'szkaj dejatel'noszti ESZNMJ. Szed'moe szovescsanie éekszpertov szocialiszticeszkij sztran v oblaszti naucznoj medicinszkaj informacii. Praga, 16-19. marta, SUZDKS. 98-103.

Szepesiné Benda Mária: A tezausz-készítés néhány nyelvi kérdése.
Orv.Könyvtáros, 1976,16,3,308-313.

Szepesi M/ária/: Raszpredelenie analitiko-szinteticeszkaj obra-
botki dokumentov.
A MEDINFORM információs-kiadványi munkabizottság budapesti ülése.
Budapest, 1976. OOKDK. 3 p.

Szepesi M/ária/: Szatizsticeszkij oszmozt fonda bio-medicinszkij szurnalov. A MEDINFORM információs-kiadványi munkabizottság budapesti ülése. Budapest, OOKDK. 9 p.

Szepesi M/ária/: Nekotorŭe metodŭ dlja predolenija jazŭkogo bar'era.
/A MEDINFORM információs-kiadványi munkabizottság budapesti ülése./ Budapest, 1976, OOKDK. 10 p.

Szepesiné Benda Mária: Szemléletmód és az orvosi nyelv szemantikája.
Orv.Hetil. 1976,117,32,1956-1958.

Szepesiné Benda Mária: Orvosi Könyvtári hálózatok fejlődése külföldön.

Orv.Könyvtáros, 1976, 16, 4, 386-397.

Szilágyiné Csécs Mária: A hálózati alközpontok fejlesztéséhez.

Orv.Könyvtáros, 1976, 16, 1, 105-111.

Szilágyi M/ária/: Edinúj perecsen' ob"ektov dlja vvoda v Sziszte-
me.

/A MEDINFORM információs-kiadványi munkabizottság budapesti ülése./ Bp. 1976. OOKDK, 6 p.

Szilágyi M/ária/: Sztandartü dlja analitiko-szinteticseszkov ob-
rabotki informacii. Bibliograficeszkoe opiszanie.

/A MEDINFORM információs-kiadványi munkabizottság budapesti ülése./ Bp. 1976. OOKDK. 17 p.

Tájékoztató az orvostudományi, egészségügyi kutatási-fejlesztési
/K+F/ témák bejelentésével és nyilvántartásával kapcsolatos
tudnivalókról az Eü. Min. kutatóhelyei számára. Szerk.: Könczöl-
né Gődény Eszter.

Bp. 1976, XIII, 25 p.

Az OOKDK munkájának mutatószámai

<u>Dokumentáció</u>	1976 tervszám	1976 tényszám
1. Irodalomkutatói bibliográfiák száma	800	900
2. Irodalomkut. bibl. tételszáma	28.000	29.750
3. Irodalomkut. bibl. másolatok száma	300	510
4. Fordítások darabszáma	740	740
5. Fordítások oldalszáma	8.500	8.500
6. Fordításmásolat szolgáltatás /db/	3.300	3.300
7. Referátumok magyar irodalomból	1.400	1.400
8. Referátumok külföldi irodalomból	3.700	3.480
9. Témafigyelésben figyelt témák száma	29	29
10. Témafigyelést megrendelők száma	890	886
11. Témafigyelés megrendelések száma	2.190	2.167
12. Témafigyelésben adott referátumok száma	3.700	3.480
13. Gyorstájékoztatóban figyelt témák száma	74	74
14. Gyorstájékoztatót megrendelők száma	500	563
15. Gyorstájékoztató megrendelések száma	1.600	1.783
16. Gyorstájékoztatóban adott adatok száma	18.000	16.747

Dokumentáció

17. Szóbeli tájékoztatások száma	1.500	1.700
----------------------------------	-------	-------

Könyvtári Osztály

18. Kölcsönzők száma	500	600
19. Kölcsönzött dokumentumok száma	1.500	1.735
20. Helyben olvasók száma	2.000	2.330
21. Helyben olvasott dokumentumok száma	6.000	5.800
22. Gyorsmásolat megrendelések száma	1.500	816
23. Elkészített mikrofilm kockák száma	4.000	3.960
24. Elkészített gyorsmásol. száma	40.000	30.852

Reprográfiai Osztály

25. Sokszorosított oldalszám	1.854.090	1.749.125
------------------------------	-----------	-----------

Összintézet

26. Kiadványok félesége	9	10
27. Kiadványok példányszáma	7.800	7.593
28. Kiadványok oldalszáma	5.370	5.245

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ

1977. évi munkaterv

I.

1977-ben 3.916.000.- költségvetési keretben, az előző évi létszámmal működünk. Bevételi terv: 933.000.- Ft.

Az OOKDK és a SOTE Központi Könyvtárának egyesítése esetén szervezési külön feladatok fognak jelentkezni.

Fő feladataink:

A szocialista országok információs rendszerének, a MEDINFORM-nak keretében részt veszünk a különböző munkabizottságok munkájában.

Folytatjuk a tőkés országokból származó mágnesszalagos információhordozók hazai kipróbálását, a kapcsolatok szervezését.

Elvégezzük az egészségügyi intézmények integrálásával kapcsolatos hálózati feladatokat.

II. Az egyes munkaterületek célkitűzései és feladatai

1. Vezetés, igazgatás

- 1.1 Általában kéthetenként osztályvezetői értekezletet tartunk, amelyen megtárgyaljuk az intézet és az egyes osztályok problémáit. Félévenként munkaértekezletet tartunk, amelyen a munkaterv alapján értékeljük a végzett munkát és megtárgyaljuk a további tennivalókat.
- 1.2 Szükség szerint összehívjuk az Országos Orvostudományi Könyvtár Tanácsot.
- 1.3 Folytatjuk a K+F téma bejelentések gyűjtésével, tárolásával és feldolgozásával kapcsolatos rutin teendőket, továbbá azokat az új feldolgozási feladatokat, amelyeket 1976. második felében kezdtünk el.

Elkészítjük az orvosi kutatások bibliográfiáját.

Megtervezzük a tárcaszintű főirányokhoz kiemelt elfogadott témákról beküldött különlenyomatok rendszerezését. Megtervezzük az azokról nyújtott tájékoztatás lehetséges módját.

Ujabb tájékoztató kiadványok szerkesztését tervezzük /a kutatások bibliográfiájának idegennyelvű változatai, közlemények bibliográfiája/.

1.4 Részt veszünk a szakterületünkön folyó nemzetközi tevékenységben /kapcsolatok ápolása, tanulmányutak, részvétel tanácskozásokon stb./

1.5 Folyamatosan foglalkozunk a káder- és személyzeti ügyekkel.

1.6 Szerkesztjük az Orvosi Hetilapban megjelenő Horus rovatot, amelyet szolgáltatásaink propagálására is felhasználunk, ha szükséges.

1.7 Folyamatosan ellenőrizzük az intézet munkatársainak kutató tevékenységét.

2. Hálózati és módszertani munka

2.1 Instruktorki tevékenység

a. Az év folyamán kétszer meglátogatunk minden alközpontot. Megvizsgáljuk az országos intézetek könyvtárainak lehetőségeit a nemzetközi együttműködésben történő bekapcsolódásuk lehetőségéről.

b. 1977 szeptemberétől kezdődően külső szakemberek bevonásával elbíráljuk a könyvtárosok 2. versenyét.

2.2 Képzés, továbbképzés

- a. Lebonyolítjuk végzős hallgatóink 5. féléves vizsgáit és államvizsgáit.
- b. Az év utolsó harmadában megindítjuk a 2. információgépesítési tanfolyamunkat.
- c. 3 csoportban megindítjuk előreláthatóan utolsó, 2,5 féléves könyvtárosképző szaktanfolyamunkat.
- d. A főiskolai államvizsgára készülő hálózati könyvtárosainknak konzultációkat tartunk.
- e. Előkészítjük hálózatunk 6. tájértékeztetét. A miskolci kollégákkal együtt kidolgozzuk az értekezéslet tematikáját.
- f. Megjelentetjük az Orvosi Könyvtáros 4 számát.
- g. Az intézet munkatársai részére hat referáló ülést tartunk a munkatársak közreműködésével.
- h. Részt veszünk a különféle könyvtárügyi szervek üléseink és konferenciáin.
- i. Négy továbbképző értekezésletet tartunk a hálózati könyvtárosok számára.

2.3 Nyilvántartások

- a. Folyamatosan szerkesztjük külföldi könyv- és folyóirat központi katalógusunkat. A hálózati könyvtárak könyvbejelentéseit átadjuk az OSZK-nak egy példányban. A nálunk maradt példányból és az OSZK-tól kapott könyvbejelentések céduláiból /amelyeket más hálózathoz tartozó könyvtárak küldenek meg/ szakkatalógust építünk. Az Orvosi Könyvtárosban propagáljuk a központi szakkatalógusunkat.

- b. Folyóirat törzslapjainkra rávezetjük az 1977. évi hálózati folyóirat rendelkezéseket.
- c. Kiadjuk az orvosi folyóiratok 1970-76. évi lelőhelyjegyzékét.
- d. Továbbfejlesztjük és gondozzuk az orvosi-biológiai folyóiratok világfondját tartalmazó katalógusunkat. A katalógus alapján elkészítjük az orvosi-biológiai folyóiratok világfondjának 2. változatát.

2.4 Egyéb munkák

- a. Felülbíráljuk a hálózati könyvtárak statisztikai bejelentéseit és összesítő jegyzéket készítünk a Kulturális Minisztérium Könyvtárügyi Osztályának.
- b. Módszertani kiadványaink sorozatának keretében kiadjuk az integrációval kapcsolatos könyvtári feladatokról, a duplum csereakcióról szóló útmutatót és a könyvtárközi kölcsönzésről szólót /az utóbbit csak akkor, ha az országos szabályzat megjelenik/.

2.5 Nemzetközi munka

- a. Előkészítjük a szocialista országok informatikai együttműködésében /MEDINFORM/ résztvevőket a külföldi konferenciákra és tanácskozásokra.
- b. Nyilvántartjuk a MEDINFORM határidős feladatait és gondoskodunk a ránk vonatkozók végrehajtásáról.
- c. Folytatjuk a MEDINFORM tezeusz orosz-magyar, magyar-orosz változatának fordítási és szerkesztési munkálatait.
- d. Részt veszünk a MEDINFORM Ülésein /márciusban Prágában a tervezési munkabizottság ülésén az EÜ.Min. KGST csoportjának munkatársaival együtt részt vesz Szepesi Zoltánné,

a 2. félévben a Szófiában tartandó információs, lingvisztikai és matematikai-technikai munkabizottságok ülésein részt vesz Szilágyi Vilmosné, Kominka László és Ormai Gyula/.

- e. Elkészítjük a munkabizottságok üléseire szükséges tanulmányokat és tárgyalási anyagokat.
- f. Folyamatosan nyilvántartjuk a kétoldalu szerződésekből ránk háruló feladatokat /Bulgária, NDK, Csehszlovákia dokumentációs intézményei/ és gondoskodunk végrehajtásukról.
- g. A MEDINFORM előírásainak megfelelően mintegy 500 orvos bevonásával igénykutatást végzünk.
- h. Az OOKDK és az ESZTIK együttműködésének kidolgozása: a MEDINFORM területén végzett tevékenység megosztására tervezet kidolgozása.

3. A Könyvtári osztály munkája

- 3.1 A könyvtár állományát - gyűjtőkörének megfelelően - vétel, ajándék, csere és az OSZK kötelespéldány szolgáltatása révén gyarapítjuk. A könyvpiacot állandó figyelemmel kísérjük. A könyv- és folyóiratrendeléseket lebonyolítjuk. Könyv- és folyóirat leltárkönyvek vezetése.

A könyvek katalogizálása, a betűrendes-szak- és tárgyszó katalógusok gondozása. Kurrens folyóiratok kardex lapos nyilvántartása.

A külföldi könyvgyarapodás jelentése az OSZK-nak és saját KC-nak. OSZK-nak jelentés a folyóiratállományban beállt változásokról.

- 3.2 Könyvek kölcsönzése magánszemélyek és könyvtárak számára az eddigi gyakorlatnak megfelelően. Folyóiratokat nem kölcsönzünk, a közleményekről kívánságra mikrofilmet vagy gyorsmásolatot készítünk.

- 3.3 A könyvtári tájékoztatást a dokumentációs osztály munkatársaival közösen látjuk el.
- 3.4 Az intézet belső munkájához folyamatosan rendelkezésre bocsájtjuk az új könyveket és folyóiratokat.
- 3.5 Folyamatosan működtetjük tartalomjegyzék-sokszorosító szolgálatunkat. Hetente másoljuk és postázzuk az anyagot a megrendelőknek.
- 3.6 Folyamatosan végezzük a gyorsmásolat megrendeléseket, vezetjük az ezzel kapcsolatos nyilvántartást. Gyorsmásoló gépünk a nyár folyamán javításra szorul, ami kb. 3 hónap kiesést fog jelenteni. Amennyiben megkapjuk az első negyedévre ígért cseh gyártmányú másológépet, úgy a szolgáltatások nem fognak késedelmet szenvedni.
- 3.7 A folyóiratköltetés pillanatnyilag teljesen bizonytalan, állami könyvkötő vállalatok nem vállalnak 1977-ben kötet, amennyiben sikertől vállalkozót szereznünk. 400 kötet folyóiratot költetünk be.
- 3.8 A fotoszolgálat előirányzott tervszámai:
Gyorsmásolat megrendelések száma:	1.000
Elkészített mikrofilm kockák száma:	4.000
Gyorsmásolat oldal száma:	40.000
- 3.9 Saját anyagunkból 1 db főléspéldányjegyzék készítése és körözése a hálózatban. A hálózatból érkező főléspéldányjegyzékekkel kapcsolatos ügyintézés.
- 3.10 A reprográfiai osztály kapacitásától függően továbbra is költetünk házilag folyóiratokat.
- 3.11 Folyamatosan végezzük az OSZK-ban a kötelempéldány válogatást, s az ebből eredő főléspéldányokat elosztjuk a hálózat könyvtárai között.
- 3.12 Folyamatosan végezzük nemzetközi csere-tevékenységünket.
- 3.13 Az év folyamán összeállítjuk a "Tájékoztató a külföldi orvosi könyvekről" c. ajánló bibliográfia négy számát.
- 3.14 Az új könyvbeszerzésekről 10 alkalommal készítünk összeállítást s rendszeresen megküldjük szolgáltatásaink előfizetőinek.
- 3.15 Folyamatosan vezetjük az előírt nyilvántartásokat, statisztikákat, elkészítjük a jelentéseket.

4. A dokumentációs munka

4.1 Kiadványok

Megszerkesztjük a Hungarian Medical Bibliography 1976. évf. I. és II. kötetét. Az első kötet kéziratának nyomdába adási határideje 1977. május 15. A második köteté szeptember 15.

Elkészítettjük a TBC ref.Szle. 1976/4, és 1977/1-3. számát.

Elkészítjük a Gyógyszerészeti és Gyógyszerterápiás Szemle 1976/4 és 1977/1,2 és 3. számának kéziratát.

4.2 Tájékoztatás

- a. A témafigyelő szolgálat keretében elegendő megrendelő esetén 30 témát figyelünk az eddigi keretben. Az új téma címe: "A serdülőkor diagnosztikai és terápiás problémái".
- b. A középkáder továbbképzés céljára 5 témában havonta témánként 5 tömörítvényt készítünk.
- c. A fordítószolgálat keretében 750 db fordítást készítünk, amelyből mintegy 430 jelölt és 320 rendelt. A fordítások oldalterjedelme 8.800 szabványoldal, ebből 4.700 jelölt, 4.100 rendelt. A fordítás másolatok tervezett darabszáma 3.370, oldalterjedelme 38.000 oldal.
- d. A HMB-ben történő publikálásra a magyar szakirodalom anyagából 850 angol nyelvű referátumot ill. annotációt készítünk.
- e. Irodalomkutatási tevékenységünk során 950 új bibliográfia készítését tervezzük 30.000 tétellel.
- f. A Med.Ref.Zsurn. részére 500 adatot /referátumot és bibl. adatot/ szolgáltatunk.
- g. Egyéni megrendelésre tömörítvényeket készítünk.

h. Végezzük a szóbeli tájékoztatást Intézetünk eddigi gyakorlatának megfelelően.

A szolgáltatások tartalmi spektrumának színesítése céljából fokozni kívánjuk a szovjet, a francia, a spanyol, olasz, cseh, lengyel, jugoszláv, bulgár szakirodalom feltárását témafigyelő és fordító szolgálatunkban. Ebből a célból az eddiginél fokozottabban vesszük igénybe a SOTE Központi Könyvtárának folyóirat állományát. A folyó évben orosz és francia nyelvismerettel rendelkező orvosreferálók jelentkeztek, akiket ebben a munkában kívánunk foglalkoztatni. A Med.Ref.Zs. és az Excerpta Medica nyelv szerinti feltérési arányait kívánjuk követni szolgáltatásainkban.

5. A bibliográfiai munka

5.1 Folyamatosan szerkesztjük a Magyar Orvosi Bibliográfiát.

Az egyes kötetek kéziratának elkészítési határideje:

1977. 1.sz.	március 15.
2.sz.	május 15.
3.sz.	július 15.
4.sz.	szeptember 15.
5.sz.	november 15.
6.sz. /1977. évi index kötet/	december 15.

A kongresszusi anyagot tartalmazó kötetet kézirat leadási határideje: 1977. november 30.

5.2 Gyorstájékoztató Szolgálat keretében az eddigi témák irodalmát figyeljük.

A Szolgálat javasolt tervszámai:

A figyelt témák száma:	74
A megrendelők száma:	520
A megrendelések száma:	1.700
A szolgáltatott adatok száma:	17.000

1977. évi kiadvány és egyéb szolgáltatás reprográfiai terve

Sor- szám	M e g n e v e z é s	pld. sz.	évi megj.	évi pld sz.	1 pld. oldal száma	évi oldal száma	Nyomás szám	Forma
1.	MOB 1976/6,7	300	2	600	300	600	120.000	B/5
2.	MOB 1977/1-5	300	5	1.500	200	1.000	300.000	B/5
3.	HMB 1976/I-II.	400	2	800	200	400	160.000	B/5
4.	Gyógyszerészet 1976/4	300	1	300	200	200	60.000	A/4
5.	Gyógyszerészet 1977/1-3	300	3	900	250	750	225.000	A/4
6.	Tbc ref.szle. 1976/4	260	4	260	200	200	52.000	B/5
7.	Tbc ref.szle. 1976/1-3	280	3	840	200	600	168.000	B/5
8.	Az Orv.Könyvtáros 1977/1-4	300	4	1.200	130	520	156.000	B/5
9.	Táj.külf.orv.könyvekről 1977/1-4.	150	4	600	20	80	12.000	A/4
10.	Folyóirat lelőhelyj.		1	500	350	500	175.000	A/4
11.	Módszertani kiadvány		4	1.400	15	60	21.000	A/4
12.	KGST Kiadvány	50	5	250	420	2.180	105.000	A/4
13.	Tanfolyami jegyzetek	100	2	200	180	360	36.000	A/4
				9.350		7.370	1.590.000	
14.	Témafigyelő	80	12		60	720	86.000	A/4
15.	Gyorstájékoztató	60	52		60	1.320	92.400	A/4
16.	Duplumjegyzék			600		200	120.000	A/4
17.	Előfizetési felhívás	2.000	1	2.000	12	12	24.000	A/4
18.	Egyéb	300					120.000	A/4
19.	Borítólap						20.500	A/4
				<u>11.950</u>		<u>9.622</u>	<u>2.052.900</u>	

6. Reprográfiai munka

- 6.1 A mellékelt táblázat szerint végezzük intézeti kiadványaink előállítását /gépelés, sokszorosítás/. Gondoskodunk a Kiadói Főigazgatóság engedélyének megszerzéséről, valamint a kötelespéldányok átadásáról az OSZK számára.
- 6.2 A köteteket ellátja a tervezett 9.350 db kiadvány összehordását és kötését.
- 6.3 Végezzük kiadványaink póstázását a megrendelők számára.
- 6.4 Ellátjuk az állományunkban lévő tudományos és oktató filmek kölcsönzését.
- 6.5 Vezetjük a szükséges nyilvántartásokat és elszámolásokat.

7. Gazdasági munka

- 7.1 Elkészítjük a költségvetést az osztályok igényei és tervei alapján, gondoskodunk a költségvetés végrehajtásáról és beszámolót készítünk annak teljesítéséről.
- 7.2 Gondoskodunk az 1977. év elejére megrendelt új sokszorosító-gép üzembe helyezéséről.
- 7.3 Folytatjuk a munkahelyeknek a normáknak megfelelő megvilágítással történő ellátását és ennek során a II. emeleten a Reprográfiai részlegen szereltetjük fel a megfelelő világítótesteket.
- 7.4 Felülvizsgáljuk az intézet írógép állományát és az elavult írógépeket kicseréljük.
- 7.5 Felülvizsgáljuk kiadványaink raktári készletét és gondoskodunk a felesleges készletek kiselejtezéséről.
- 7.6 A nyomda helyiségében megfelelő biztonságos fűtés felszereléséről gondoskodunk és megoldjuk a lugozó helyiség fűtését.

8. Az OOKDK személyzete, képzése, továbbképzése

Az OOKDK létszáma 1977. január 1-én 36 főfoglalkozásu és 7 részfoglalkozásu.

A dolgozók közül ideológiai képzésben részesül 15 fő, könyvtárosképző szaktanfolyamra jár 2 fő, középiskolába jár 2 fő, általános iskolába jár 1 fő, propagandistaként működik 3 fő, nyelvtanfolyamra jár 11 fő.

9. Tudományos és oktató tevékenység

Az intézet kutatási tervének keretében Jantsits Gabriella az orvosi illusztrációkkal mint orvostörténelmi témával foglalkozik.

Pollák Zsuzsanna a nem toxikus antioxidánsok klinikai hatásával foglalkozik.

Szepesi Zoltánné a magyar orvosi szaknyelv tárgykörében végez kutatást.

Szilágyi Vilmosné és Kominka László a külföldi orvosi folyóiratok információs értékét vizsgálja.

Székely Sándor orvostörténeti munkát végez.

A könyvtárosképző szaktanfolyamon oktatóként közreműködik Egry Tamásné, Ipolyi-Keller Tamásné, Jantsits Gabriella, Kelemen Attiláné, Kristóf Lajosné, Könczöl Dánielné, B.Pollák Zsuzsanna, Szepesi Zoltánné, Szilágyi Vilmosné.

Az OOKDK munkájának mutatószámai

<u>Dokumentáció</u>	1976 tényszám	1977 tervszám
1. Irodalomkutatói bibliográfiák szám	900	950
2. Irodalomkut.bibl. tételszáma	29.750	3.000
3. Irodalomkut.bibl. másolatok száma	510	550
4. Fordítások darabszáma	740	750
5. Fordítások oldalszáma	8.500	8.800
6. Fordításmásolat szolgáltatás /db/	3.300	3.370
7. Referátumok magyar irodalomból	1.400	1.350
8. Referátumok külföldi irodalomból	3.480	3.600
9. Témafigyelésben figyelt témák száma	29	30
10. Témafigyelést megrendelők száma	887	890
11. Témafigyelés megrendelések száma	2.167	2.200
12. Témafigyelésben adott referátumok száma	3.480	3.600
13. Gyorstájékoztatóban figyelt témák száma	74	74
14. Gyorstájékoztatót megrendelők száma	563	520
15. Gyorstájékoztató megrendelések száma	1.783	1.700
16. Gyorstájékoztatóban adott adatok száma	16.747	17.000

Dokumentáció

17. Szóbeli tájékoztatások száma	1.700	1.700
----------------------------------	-------	-------

Könyvtári Osztály

18. Kölcsönzők száma	600	600
19. Kölcsönzött dokumentumok száma	1.735	1.600
20. Helyben olvasók száma	2.330	2.000
21. Helyben olvasott dokumentumok száma	5.800	5.800
22. Gyorsmásolat megrendelések száma	816	1.000
23. Elkészített mikrofilm kockák száma	3.960	4.000
24. Elkészített gyorsmásol. száma	30.852	40.000

Reprográfiai Osztály

25. Sokszorosított oldalszám	1.749.125	2.052.900
------------------------------	-----------	-----------

Összintézet

26. Kiadványok félésege	10	10
27. Kiadványok példányszáma	7.593	9.350
28. Kiadványok oldalszáma	5.245	7.370

Kelemen Attiláné

Permutációs indexek és felhasználásuk

A szakirodalmi tájékoztatás már kialakulásától kezdve feladatának tekintette, hogy az ismertetett műveket tematikai és szerző szerinti csoportosításban is feldolgozza.

Már az 1665-ben kiadott Philosophical Transactions első évfolyamát ellátták betűrendes tárgymutatóval, ahol a tárgyszavak alatt a közlemény néhány szavas ismertetését is megtaláljuk.

Az 1827-től megjelenő Allgemeines Repertorium der gesamten deutschen medizinisch-chirurgischen Journalistik című referáló lapot már több fejezetre osztott indexrendszerrel látták el, amely a referált szakfolyóiratok hivatkozással ellátott jegyzékét, a szerzői névmutatót, a betűrendes tárgymutatót tartalmazta. Ezen felül rendszerezett, részletes tárgymutatót tartalmazott, a folyóiratokban recenzeált művek címeit is közölte, végül rendszerezte az index előbbi fejezeteiben feldolgozott tárgyköröket.

A tárgyszó és egyéb mutatók jelentősége abból is kitűnik, hogy már 1874 óta kerül kiadásra olyan dokumentációs tárgymutató a technika szakterületéről, amely az indexet nem egy előzetes feldolgozás nyomán, hanem a primer dokumentum feltárásával párhuzamosan végzi. A tartalmi feltárást egy ütemben, magában az indexben a vonatkozó tárgyszavak alatt nyújtja. Ez a világon széleskörűen elterjedt és nagyra értékelt Engineering Index. Elnevezése nyomán az időszakos dokumentációs kiadványoknak ezt a fajtáját, amelynek célja a szakirodalom részletezett szempontok /tárgyszavak, címszavak vagy egyéb meghatározó jegyek/ szerinti rendszerezett bemutatása az információ visszakeresés céljára, index-műnek nevezzük.

Az első indexeket manuálisan készítették. A publikációk számának fokozódásával és a feldolgozásra váró szakfolyóiratok mennyiségi gyarapodása következtében az indexek elkészítése a hagyományos módon egyre hosszabb időt vett igénybe.

A dokumentációs tevékenység egyes folyamatainak gyorsabb elvégzésére alkalmas, nagyteljesítőképességű adatfeldolgozó gépek megjelenésekor önmagától adódott az a lehetőség, hogy ezeket az indexelő kiadványok mechanizált előállítására is alkalmazzák. A gépi uton előállított indexek és index-művek elkészítésénél a szellemi munka részaránya szükségszerűen csökkenthető. Ez a törekvés érvényesül pl. az Index Medicus havi indexköteteinek szerkesztésénél. A szellemi uton történő tárgyszavazás fenntartásával az előállítás technikai feladatait elektronikus számítógéppel végzik. A mechanizált index előállításának ezt a rendszerét MEDLARS rendszernek /Medical Literature Analysis and Retrieval System/ nevezzük.

A szellemi munka csökkentésének legkézenfekvőbb módja a tárgyszóalkotás mellőzésével a cím-szóképzésre való áttérés. Ebben az esetben az indexelés bázisát nem a referátumok 600-3000 betűhelyes szövege /vagy a közlemény 20-30 ezer betűhelyes teljes terjedelme/, hanem csak a cím 60-120 betűhelyes anyaga képezi. E módszerek másik jellegzetessége, hogy a tárgyszavazás nem tárgyszókészletből /tezauruszból/ történik, hanem beírják a címbe szereplő szakkifejezések, kulcsszavak megjelölésével és ennek nyomán címszóként a gépbe való betáplálásával.

A mechanizált index-szerkesztési és előállítási technikának a gyakorlatban számos változata alakult ki.

Közülük a leginkább elterjedt és bevált típus az ún. szövegkörnyezetes permutált kulcs-szó-index vagy betűjeles néven KWIC-index /Keyword-in-Context/. Lényege, hogy az egyes szakirodalmi közlemények címét betűrendes tárgymutató formájában annyi-szor és annyi helyen adja közre, ahány releváns /az információk felhasználója szempontjából jelentős/ szó található a címbe.

Az első permutált indexet H.P.Luhn, az IBM fejlesztőmérnöke készítette az ötvenes évek elején. Luhn az indexelendő szöveget /a közlemény címét és tartalmi referátumát/ ciklikus permutációnak

vetette alá. A ciklikus permutációt sematikus módon szemlélteti az alábbi jelölés

A B C

B A C

A C B

ahol a betűk a szövegben előforduló releváns kifejezések, amelyek az adott témáról a legtöbb információt hordozzák. Mivel azonban a címben /ill. a referátumokban/ szereplő szavak mintegy 30%-a irreleváns, s így az információ szempontjából érdektelenek, szükségessé vált egy ún. negatív szótár készítése. Ebben azokat a töltelék szavakat gyűjtötte össze, amelyeket a permutációnál ki kell hagyni.

A gépi adatfeldolgozás során minden adat /cim, szerző, folyóirat/ azonossági jelet/szignaturát/ kap. Az irreleváns szavakat a gép a betáplált negatív szótár alapján kiválogatja. A fennmaradó kulcs-szavakat egyenként ellátja az azonossági jellel. A feldolgozási folyamat végéig a memória-egység tárolja a kódolt adatokat. A kinyomtatás során betűrendbe sorolja az adatokat és úgy nyomtatja ki, hogy ezek középen, az ún. kereső oszlopban található, ezektől jobbra és balra pedig a szövegkörnyezet olvasható. Attól függően tehát, hogy a címben hány releváns szó fordul elő, az adott dokumentum több helyen is fellelhető. Például:

Hypertoniában és atherosclerosisban szenvedő betegek gyógyszerfogyasztásának vizsgálata.

Ellenőrzött, longitudinális felmérés.

E közlemény hivatkozása a

- hypertonia
- atherosclerosis
- gyógyszerfogyasztás
- longitudinális
- felmérés

szavak betűrendi helyén, tehát öt alkalommal jelenik meg úgy, hogy valamennyi helyen a betűrendbe sorolás alapjául szolgáló mindenkori releváns szó "előtt" és "mögött", vagyis a szótól jobbra és balra tartalmazza a cím teljes szövegét vagy annak tulnyomó részét.

A közlemények címeibenszereplő szavak ill. az ezeket alkotó betűk száma változó. A különféle elektronikus adatfeldolgozó-gépek kiíró szerkezete meghatározott számú pozícióval /betűhellyel/ rendelkező sorok kiírását teszi lehetővé. Abban az esetben tehát, ha a kiíró szerkezet például 130 pozíciós sorok kiírására alkalmas, az ennél kevesebb betűből álló címeket egy sorban nyomtatja ki oly módon, hogy a permutálás adta sorokban a szövegnek a sor végén tulfolyó része a sor elejére kerül.

A KWIC-indexek sorterjedelme és információ tartalma közötti összefüggést vizsgálva kitűnik, hogy akkora terjedelmű sorok, amelyekben a témát kifejező dokumentum-címeknek csak töredékei helyezhetők el a sor hosszától függően, csupán korlátozott mérvű információt szolgáltatnak.

Az Amerikában készített első KWIC-indexek 60 pozíciós szövegsorokkal készültek. Eme érték alatti szövegsorok információs képessége a minimális igényt sem éri el. E lényegbevágó hiányosság megszüntetése érdekében később a sorok pozíció számát növelni kezdték. A magas információ feltáró igénnyel készült indexeknél a sorterjedelem 100 pozíció fölé emelkedik. 120 pozíció körüli érték mar igen magas szintet képvisel.

A KWIC-indexek relevanciáját és a visszakeresés hatékonyságát befolyásoló tényezők között meg kell említenünk a negatív szótár méretét. Minél kevesebb az irreleváns szavak szókészlete, annál több az indexben a tájékoztatás szempontjából érdektelen kulcsszó és annál nagyobb az indexnek, mint információs forrásnak a zajszintje. Bizonyos mennyiségű zaj minden ilyen műben van, a negatív szótár terjedelmét sem lehet tetszőleges mértékig fokozni. Az orvostudomány területén alkalmazott különféle index-típusok relevanciáját és a visszakeresés hatékonyságát elemezve kitűnt, hogy a diabetes mellitus irodalmát választva modellként, a National Library of Medicine tárgyszó-rendszerének relevanciája 36,1%-os, a visszakeresés hatékonysága 62,6%-os. A KWIC index esetében ezek a mutatók 37,1%-nak ill. 57,7%-nak adódtak. Minden egyéb rendszer ettől gyengébb eredményt adott.

Az Institute for Scientific Information /ISI/ kiadványa a több szekcióból álló Current Contents. Ez a kiadvány az orvostudományi szakfolyóiratokat két szekcióban dolgozza fel és bo-

csátja rendelkezésre /Life sciences és Medical practice/. A hetenként megjelenő füzetek mintegy 800 folyóiratot dolgoznak fel évente. Minden füzet betűrendes tárgymutatót tartalmaz, amely a feldolgozott publikációk címei alapján, permutálással készül. E tárgymutatók készítésénél, mint az a gyakorlatból kitűnik, nem ragaszkodnak mereven az irreleváns kifejezések mellőzéséhez. A címekben előforduló érdektelen és általános szavak, mint például big - nagy, blue - kék, case - eset, line - sor, sorozat, acute - heveny, place - hely, drugs - gyógyszerek, disease - betegség stb. is találhatóak az index tárgyszavai között. Ennek oka a mechanikus index-készítésen felül abban is rejlik, hogy a közlemények szerzői - sajnálatos módon - nem törekednek arra, hogy publikációik címét tömören és kifejezően fogalmazzák meg. Az azonos fogalmaknak többféle elnevezéssel való megjelölése képezi a permutált indexek készítésének és felhasználásának másik buktatóját. Az orvosi szaknyelv sajátossága, hogy egy-egy kórképnek nem ritkán 10-12 féle leíró elnevezése ismert. Ezek elterjedtsége, alkalmazási gyakorisága nyelvterületenként és egyenként változó. A Current Contents indexét használó olvasónak célszerű tehát az adott kórképre vonatkozó anyag gyűjtése során valamennyi lehetséges hivatkozási helyen kutatnia. A rák megjelölésére például az angolszász nyelvű országokban a cancer, carcinoma, tumor, neoplasm kifejezések használatosak. Nagy előnye azonban a Current Contents tárgymutatójának - információinak frissessége mellett hogy közvetlenül használhatja még az irodalomkutatásban egyébként járatlan egyén is.

A Federation of American Societies for Experimental Biology kiadványa a Federation Proceedings. Márciusi és májusi különszámában a Társaság évi közgyűléseinek anyagát ill. az American Society of Biological Chemists közleményeit és kongresszusi anyagát ismerteti. A publikációk ill. előadások 25-30 soros tömör tartalmi referátumait - a szűkebb szakterületnek megfelelően - osztályozzák és folyamatosan számozzák. Ezek a referátumok a füzet első felében, teljes terjedelemben olvashatók. A füzet második fele a referátumok címe alapján készített permutált index, ahol az egyes sorok végén található szám alapján a füzet első felében visszakereshető a közlemény vagy előadás tartalmi referátuma.

A permutálás során az irreleváns kifejezések szigorú szelekciójával dúsítják az információt hordozó kulcs-szavakat. Ezzel növelik a mindössze 61 pozíciós sorok információs kapacitását.

Hazánkban az egyik első KWIC indexet az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ /OMKDK/ munkatársai készítették 1966-ban. Ez az index az OMKDK által szerkesztett és kiadott angol nyelvű 'Hungarian Technical Abstracts' című referálólap 1965. évfolyamához készült.

Ezt követték néhány év múlva az építéstervezés, a korrozio, a számítástechnika, az automatizálás és az ipargazdaság területét felölelő gyors-indexek. Ezen indexek szerkezete megegyezik. A betűrendbe sorolás alapjául szolgáló mindenkor releváns tárgyszó a tárgymutató ún. keresőoszlopában jelenik meg, amelyet az előző szavaktól betűkihagyással választottak el és így azonnal felismerhető. A sorok végén található kódjel a folyóiratok adataira utal.

Az indexek szerkesztési módja - mint általában az OMKDK permutált indexeié - eltér a KWIC indexek hagyományos módszerétől. A permutált cím nem szükségszerűen azonos a közlemények eredeti címével. Amennyiben ez utóbbi nem fejezi ki a visszakereséshez szükséges mélységgel a közlemény tartalmát, helyette "mű-cimet" alkalmaznak. Ez olyan bővített mondat, amely kellő felvilágosítást nyújt a mindenkor szakmai mondanivalóról.

Másik módszer a mű-cim alkotására az az eljárás, amikor az eredeti címet további szükséges fogalmakkal egészítik ki. A kiegészítéseket az indexben zárójel választja el az eredeti cím szövegétől. A címben az indulást + jel jelzi, a fogalmi egységeket vessző választja el egymástól. A szinonim kifejezések bizonyos szabványosítására törekedve, bővítményként feltüntetik az általánosan elfogadott kifejezéseket is, pl. információs /tájékoztatási/.

A releváns szavak, vagyis a permutáció alapjául szolgáló, keresőoszlopba sorolt szavak kijelölése szellemi munkával történik, tehát nem az irreleváns szavak automatikus elhagyásával.

A magyar nyelvben gyakori összetett szavak egyes olyan eseteiben, amikor az összetett szó második szava is releváns fogalmat fejez ki, vagy csak az releváns, a szót kötőjellel elválasztják és a második szó szerint is permutálják.

A címben található rövidítéseket általában eredeti nyelven is és magyarul is feloldják és így lehetővé válik a keresés mind a rövidítésnél, mind a magyar és idegennyelvű változatnál.

Következetesen releváns szónak tekintették például a tulajdonneveket, az egyedi elnevezéseket, a földrajzi helymegjelöléseket és az évszámokat.

A fenti elvi szempontok alapján készül a "Számítástechnika-Informatika - Szervezés. Index és Bibliográfia" című kiadvány az OMKDK gondozásában, amely a szakirodalmi anyag hatékony felhasználását és feltárását segíti elő.

A Kutatási és fejlesztési jelentések /reportok/ az OMKDK állományában című kiadvány azokat a kutatási és fejlesztési jelentéseket tartalmazza, amelyek az adott évben kerültek az OMKDK állományába a külföldi - elsősorban az Egyesült Államokbeli - forrásokból, az automatizálás, számítástechnika, elektronika, mérés- és műszertechnika szakterületeiről. A tárgymutató KWIC-index rendszerrel készül, a dokumentumok műcímei alapján. A report-számok jegyzéke a dokumentumon eredetileg szereplő betű + szám elemekből álló egyedi azonosító jelzeteket tartalmazza. Az index ezeket a jelzeteket a betűk alfabetikus rendjében és ezen belül növekvő számsorrendben közli.

A "Kongresszusi kiadványok az OMKDK állományában 1945-1968. Bibliográfia és Index" című összeállításban az index a kongresszusi kiadványokat

- tárgykörük
- a kongresszus megtartásának időpontja
- a kongresszus megtartásának helye
- a kongresszust rendező testület neve

szerint is osztályozták. A kongresszusok tárgykörét deszkriptorok sorozata jellemzi, amelyek logikai sorrendben követik egymást. Tulajdonképpen töltelék szavak nélküli mondattal jellemzik a kiadványokat. A deszkriptorok megválasztása szabadon történik a szinonímia lehetséges kiküszöbölésével, egyértelmű deszkriptor-nyelv kialakítására törekedve. Egy-egy kiadványt hat deszkriptor jellemez. Az index minden deszkriptort - a permutált indexek gyakorlatának megfelelően - valamennyi betűrendi helyen közöl. Az index

egy-egy oldalán hat oszlopba sorolva jelennek meg a deszkriptorok. Az indexeknek ezt a sajátos rendszerét PICK-UP rendszernek nevezték el /Permuted Index of Column Keyword for the Utilization of Proceedings/.

A permutációval készített indexek néhány külföldi és hazai típusát ismertettem, a teljességre való törekvés igénye nélkül. Összegezve a gyors-indexek mindazon tulajdonságait, amelyek javukra vagy ellenük szólnak, elsősorban gyakorlati példa alapján megállapítható, hogy a gyors és időszerű tájékoztatás közkedvelt és bevált eszközei.

I r o d a l o m j e g y z é k

Polzovics Iván: Kísérlet indexművek szerkesztésének mechanikus megoldására. A Science Citation Index.
Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1967, 14, 12, 819-841.

Szántó Judit: Az OMKDK KWIC-indexei a műszaki tájékoztatásban.
Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1975, 22, 2, 103-109.

Schiff Ervin: Egy permutációs index-modell deszkriptor alkotási szabályai.
Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1968, 15, 11-12, 845-850.

Pataky Ernő - Orosz Gábor - Balázs Sándor: KWIC-index előállítása perfotechnikával.
Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1967, 14, 25-41.

Joeker, Frederick: Indexing Theory, Indexing Methods and Search Devices. Scarecrow Press, Inc., New York-London, 1964.

Koller, S. és Wagner, G.: Handbuch der medizinischen Dokumentation und Datenverarbeitung.
F.K.Schattauer Verlag, Stuttgart-New York, 1975.

Molnár Imre: Az információkezelés fogalomrendszere.
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973.

A Cleveland-i orvosi könyvtár és az ohioi adatbank

Bár a clevelandi orvosi könyvtár /Cleveland Medical Library, továbbiakban CML/ vagy ahogy a köztudatban inkább ismert: a clevelandi Orvosi Könyvtáros Szövetség Könyvtárának története 80 évre vezethető vissza, az új "Orvosi tudományok könyvtára" /Cleveland Health Sciences Library/ valójában nagyon is új létesítmény. Az egész tájegység, akár Ohiot, akár a Midwestet vesszük alapul, rendkívül gazdag orvosi könyvtári tradíciókban és ennek alapján a Szövetség a Case Western Reserve egyetemmel egyetértésben úgy döntött, hogy egy egységes integrált "könyvtári rendszert" hoz létre, amely négy egységet fog magába foglalni azzal az elképzeléssel, hogy a jövőben ezt két nagy egység fogja helyettesíteni.

Igy 1966 július elsején létrejött a Cleveland Health Sciences Library /CHSL/. A rendszer négy összetevőjét a fogászati fakultás, az általános orvoskar, az ápolónőképző és az Allen Memorial Library alkotta. Az alakulás időpontjában az egyesített gyűjtemény mintegy 100.000 kötetet számlált. Ma az egész rendszer 250.000 kötetet, 1300 periodikát tartalmaz összesen 45 főnyi személyzettel működik, ebből 21 felsőfoku könyvtáros.

Az orvosi könyvtáraknak általában, de az egyetemi környezetben lévőknek különösen fel kell készülniük arra, hogy szolgáltatásaikat olyan olvasók számára nyújtják, akiknek lényegesen eltérő tulajdonságaik vannak a könyvtárhasználók más csoportjaihoz viszonyítva. Ennek a ténynek az ismerete, ha kiegészítjük a könyvtárosokkal szemben támasztott speciális követelményekkel és az információ szükséglet eltérő karakterével, segít abban, hogy megértsük a döntési folyamatok és az egész könyvtárpolitika jellegét az ilyen típusú könyvtárakban.

Az orvosi könyvtárakban, legalábbis, ha paramétereiket tekintve elérik a közepes nagyságrendet, az információvisze-

keresés mint szolgáltatás mindig elsődleges fontossága. Ez tovább kapcsolható egy újabb tényhez, nevezetesen ahhoz, hogy az orvosok által leggyakrabban használt dokumentumtípusok tekintetében a periodikák állnak az első helyen. Tartalmi feltárásuk kurrens automatizált indexelő és visszakereső eljárásokkal történik és a használó igénye mindig a könyvtári szolgáltatásoknak ezen a területén a legfrekvenciáltabb és a legdinamikusabb. Nem csoda, hogy a CHSL esetében is így történt; amikor elhatározták a lépcsőzetes automatizálás megvalósítását, az első lépést a MEDLINE bevezetése jelentette 1972 októberétől.

A következő lépés az OCLC komputerizált megosztott katalogizálási programjához /computer-based shared cataloguing program/ való csatlakozás volt. Mielőtt tovább mennénk, talán először néhány szót az OCLC-ről. Akik nem ismerik ennek a társulásnak a lényegét, azoknak ez az akronyma feloldása keveset mond a benne lévő tartalomról. Az OCLC vagy teljes nevén Ohio College Library Center egyike az USA számos számítógép felhasználásán alapuló, jelen esetben könyvtári célokat szolgáló adatbank rendszereinek. Hozzátehetjük: lehet, hogy nem a legjobb, de talán mindenképpen a legismertebb. Központja az Ohio állambeli Columbus, ahol a központi számítógép is el van helyezve. A vállalkozáshoz, amelyet, bár könyvtárakról van szó, nyugodtan nevezhetünk konzorciumnak is, jelenleg több mint 700 tagkönyvtár tartozik. Ez talán nagy számnak tűnik, de a helyi viszonyokat figyelembe véve nem az, még akkor sem, ha hozzátesszük, hogy a mi hazai viszonyainkhoz képest ezek mind nagy könyvtáraknak számítanak.

Egy bizonyos állomány illetve gyarapodási szint alatt a részvétel nem kifizetődő. Hogy a rendszer egészében véve milyen óriási állományt foglal magába, azt talán azzal lehetne illusztrálni, hogy tucatjával vannak a tagkönyvtárak sorában több milliós állományu, sokszor világszerte ismert könyvtárak. Kétségtelenül átfedés jelentkezik, de ennek jelentősége eltörpül, ha figyelembe vesszük, hogy milyen nagy mennyiségű egyedi információhoz lehet a rendszeren keresztül hozzáférni és ezt a felhasználó, illetve a könyvtáros időzónák és hatalmas távolságok áthidalásával teheti meg. A tagkönyvtárak között egyébként az azonos

tipusu felhasználók külön csoportokat alkotnak. Megpróbálták - mégpedig sikeresen - egyeztetni saját speciális érdekeiket az egész rendszerével oly módon, hogy a hatásfok ugyanaz maradjon.

A technikai részt tekintve a rendszer on-line működik, speciális billentyűzettel ellátott terminálokat használ, a kétoldalu összeköttetést katódsugárcsővel biztosítva. Az elsődleges funkció jelenleg is a katalogizálás. A terminál segítségével a könyvtáros betáplálja az általa készített, de a rendszer standardjainak megfelelő címleírást. Ha a képernyő bizonyossága szerint az eredeti katalogizálást már máshol elvégezték, akkor megfelelő számú cédulát igényelhet a columbusi központtól, amelyeket postafordultával megküldenek. Az a tény, hogy automatizált rendszert katalogizálási célokra alapoznak /a periodikákat is beleértve/ lehetővé teszi a jövőbeli szakaszos fejlesztést, azaz a további manőverezést, mint pl. a deszkriptorok segítségével történő információvisszakeresést, ami jelenleg kidolgozás alatt áll. A clevelandi könyvtár 1973 óta használja az OCLC-t.

Az orvosi könyvtárak az OCLC-n belül létrehozták saját hálózatukat, mivel a monográfiák és a periodikák feldolgozása tekintében közös szabványokkal rendelkeznek. Egyre több orvosi könyvtár csatlakozik a rendszerhez, mivel a kapott szolgáltatások jobbak mint máshol, másrészt pedig a csatlakozás lehetővé teszi az egyedülálló gyűjteményhez illetve adatbázishoz való hozzáférést. Jelenleg mintegy 50 orvosi könyvtár tagja a társulásnak az USA-ban. Előljáróban meg kell állapítani, hogy a clevelandi orvosi könyvtár teljes mértékben elégedett az OCLC-vel és a jövőben bővíteni szeretné a felhasználás körét. CRT 3000 típusu terminálokat használnak. Jelenleg három működik, az induláskor, 1973-ban eggyel kezdték el a munkát. A rendszert a következő területeken hasznosítják: elsősorban katalogizálás, periodikák nyilvántartása, könyvtárközi kölcsönzés és referenz. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a könyvtári munka egyes más specifikus területein nem hasznosítják. Pl. alkalmazzák a szerzeményezésben és a behasonlításnál is.

Vegyük sorra az említett részterületeket.

Katalogizálás

Az orvosi könyvtáraknak a felhasználás minden területén különleges jelzetelésre is van szükségük. Egyik ilyen igény például a NLM /National Library of Medicine/ szakjelzetének feltüntetése, amelyet más mezőbe helyeznek el, ha maga az NLM jelölte ki és megint másba, ha egy, az inputot először elvégző könyvtár írta le a címet. A munkát megkönnyíti, hogy az OCLC erre vonatkozóan 1975-ben kiadványt jelentetett meg "orvosi szakszámok" /Medical Call Numbers/ címmel.

Még egy különbség van, ami a rendszerben csak az orvosi könyvtárakra jellemző. Ez a tárgyszavak /MeSh/ meghatározása és betáplálása, ugyancsak on-line módon. Számos vélemény szerint az orvostudományban csakis tárgyszó katalógussal lehet nagy hatásokkal dolgozni. Ezek közül a legjobb és leghasználatosabb a NLM-é, amelyet az Index Medicus is használ. Bármely könyvtár által betáplált tárgyszó on-line módosítható, ha az új szó jobban igazodik a módosítást végző könyvtár igényeihez. A végső revízióig minden adat bent marad a rendszerben.

Idegennyelvű kiadványok adatai kisebb mértékben kaphatók meg a rendszertől, ami azt jelenti, hogy ezeket többnyire eredeti input formájában kell betáplálni. Nyelvek szerinti megkülönböztetésre is van lehetőség. Ez főként akkor jelentős, ha bibliográfiát akarunk kiegészíteni. A keresés hatásfoka a tételek számától is függ, ha túl sok van, az eredményesség kevésbé garantálható. A cédulák kinyomtatása off-line módszerrel éjszaka történik. Frederick Kilgour, az OCLC igazgatója szerint a jövő a nyomtatott katalógusoké. Az orvosi könyvtárakat illetően efelől kétségeink vannak. Nálunk a frissesség a lényeg, a tájékoztatásnak naprakésznek kell lennie.

A könyvtár évente 5000 címet katalogizál. Ebből 30% az, ami saját hozzájárulásuk a rendszerhez, míg a többit, azaz a többséget készen kapják. Egy olyan nagyságrendű könyvtárnak, mint a CHSL, a 70% komoly előnynek számít és bizonyítja a vállalkozás sikerét. Ha a kérdést a teljes orvosi input szemszögéből nézzük, a százalékos hasznosság még nagyobb a szakkönyvtár számára. A kifejezetten orvosi könyvtárak száma viszonylag kicsi. Másrészt a

30% eredeti katalogizálás igen szignifikáns az OCLC hálózatában. Még jelentősebb, ha azt nézzük, hogy ennek többsége idegennyelvű publikációkból adódik.

Periodikák

Amikor a clevelandi könyvtár csatlakozott a hálózathoz, a periodika alrendszerrel indultak, mivel úgy vélték, hogy orvosi könyvtár számára ez a legfontosabb. Periodikákra vonatkozóan van egy NLM input az OCLC-ben, ami nagyban elősegíti a standardizálást. Ez azt jelenti, hogy ha az operátor munkalapot kér a képernyőre, megjelennek a szükséges elemek és elvégezhető - vagy adott esetben módosítható - az input. A periodika alrendszer ui. jelenleg még nincs végleges stádiumban. Egyik fő hiányossága, hogy ha a kívánt periodika megjelenik a képernyőn, csak azt a könyvtárat tünteti fel lelőhelyként, amely az eredeti inputot adta. Ez nemcsak a könyvtárközi kölcsönzés területén hátrány, hanem a szerzeményezésben is, mivel a gyorsan növekvő árak elkerülhetetlenné teszik a gyűjtési kooperációt. Az alrendszer lehetővé teszi a periodikák kötetésre való előkészítését, kardex rendszerű nyilvántartását és a reklamálat. Kölcsönzésre pillanatnyilag még nem alkalmas.

Állandó erőfeszítések történnek arra, hogy a NLM-mel közösen alkalmassá tegyék a rendszert a tárgy szerinti keresésre. A clevelandiek tervezik a gyarapításban való hasznosítást is. Könyvtárközi kölcsönzésnél alkalmas a kérések ellenőrzésére, a tájékoztató tevékenységben pedig bibliográfiák összeállítására is használható. A terminálok igénybevétele a felhasználók által itt kevésbé probléma mint más típusú könyvtárakban. A terminálokat alkalmanként felügyelet mellett csak hallgatók használhatják. Az oktatók a felhasználóknak ahhoz a típusához tartoznak, amely nem igényli a rendszerrel való közvetlen kontaktust. Így fel sem merül olvasószolgálati terminálok felszerelésének kérdése.

Végezetül érdemes szót ejteni az ügy anyagi oldaláról is a bemutatott könyvtár esetében. Ahogyan ez várható volt, az automatizálás egyik célja is, nagyban csökkentette a rutinmunkát és így az adminisztratív dolgozók egy része felszabadult más

tipusu munka végzésére. Olvasószolgálati alkalmazás esetén a könyvtár díjszabást vezetett be, nem is annyira költségvetési nehézségek miatt, mint inkább a szűkségtelenül hosszú és következőképpen költséges irodalomkutatások kiküszöbölésére. Konklúzióként elmondható, hogy a CHSL kitűnő példa arra, hogyan kell egy adott számítógépes rendszert illetve adatbázist bevezetni, megfelelően alkalmazni és továbbfejleszteni a könyvtári munka minden lehetséges területén. Az első lépés a rendszer kiválasztása. De a fejlesztés egyes szakaszainak is összhangban kell lenniük a főbb orvosi könyvtári paraméterekkel /gyűjtemény, felhasználók köre, funkciók/. A clevelandi példa bemutatja a rendszerelmélet alkalmazását a könyvtári rendszer felépítésében.

A rendszer másik fontos jellemvonása a hálózati együttműködés és az NLM bekapcsolódása - moderátorként a standardok kidolgozásába, a deskriptorok meghatározásába. Mindez további és távolabbi lehetőségekre mutat mind a jövőt, mind más könyvtár típusokat illetően.

A clevelandi orvosi könyvtár a többsíku automatizált kapcsolatrendszerek kidolgozására is jó példa. A másik oldalon az ohioi könyvtári központ bizonyította hitelt érdemlően, hogy kompatibilis sok esetben más célú rendszerekkel, például a MEDLINE-nal. Orvosi könyvtári szemszögből összegezve a kettő együtt az automatizálás kívánatos és optimális szintjét adja.

Természetesen ezideig kevés orvosi könyvtár alkalmazza mind a két rendszert, bár kétségtelenül ez lenne a végső és ideális megoldás: kulcs egy adott gyűjteményhez, eszköz a munkafolyamatok egyszerűsítésére és minden igényt kielégítő szolgáltatás a felhasználónak.

A fővárosi orvostudományi könyvtárhálózat fejlesztéséről

A Fővárosi Tanács Egészségügyi Főosztályához tartozó orvosi könyvtárak öt éves tervének összeállításához szükséges volt a fővárosi hálózat adatainak összegyűjtésére. Eddig ilyen jellegű összesítés nem készült könyvtárainkról.

A fővárosi egészségügyi intézményekben ugyanis - bár könyvtárakról beszélünk - a klasszikus értelemben vett könyvtár, /függetlenített könyvtáros, külön könyvtári helyiség, állomány 2.000 kötetten felül/, kevés kórházban, intézményben található.

A főváros területén a legkülönbözőbb könyvtári kategóriákat sorolhatjuk fel, kezdve a külön helyiségben tárolt könyvgyűjteménnyel, egészen a legnagyobb állományu, csak raktárban elhelyezett és mégis kiterjedt kölcsönzést folytató könyvtárig. Funkcióját tekintve ez is, az is könyvtárnak számít, éppugy mint azok az egészségügyi intézmények, ahol évek óta, csak külföldi folyóiratokat rendelnek. Még az Országos Széchényi Könyvtár is ezt a tényt veszi figyelembe és az intézményt orvosi könyvtárként kódolja.

Az előbb elmondottak alapján 55 könyvtár adatait tartjuk nyilván, ebből összesen olyan 39 orvosi könyvtár áll az olvasók rendelkezésére, amely az előírt követelményeknek többé-kevésbé megfelel.

A könyvtárakról az adatgyűjtést 1975.december 31-i határidővel zártuk, eredménye a következő:

39 orvosi könyvtár

együttes állománya 113.997 egység, ebből könyv: 69.968 egység
"folyóirat: 44.029 egység

összes értéke: 28.810.290 forint

A kurrens folyóiratok száma: 2.156 cím.

Évi állománygyarapításra fordított összeg: 3.973.718 forint.

A 39 orvosi könyvtár állománya nagyság szerint a következően oszlik meg:

15.000 egységen felül	1
10.000 " "	1
5.000 " "	4
2.000 " "	12
1.000 " "	13
500 " "	8

Személyi ellátottság alközpontenként:

Iatván Kórház+8 tagkönyvtár	5 középfoku szakképzett 1 egyetemet végzett 1 főiskolát " 1 gazdasági admin. 1 nyelvtanár 1 adminisztrátor 1 orvos
Péterfy Sándor utcai Kórház +9 tagkönyvtár	2 középfoku szakképzett /1 részüdős/ 1 " tanfolyamos 1 egyetemet végzett 1 adminisztrátor 1 könyvelő 1 főorvos 2 alorvos
Weil Emil Kórház +5 tagkönyvtár	2 középfoku szakképzett /1 részüdős/ 1 nyugdíjas 1 személyügyi előadó 1 röntgen asszisztens
János Kórház +6 tagkönyvtár	3 középfoku szakképzett /1 részüdős/ 1 gazdasági vezető 2 orvos
Tétényi uti Kórház +5 tagkönyvtár	2 középfoku szakképzett /1 részüdős/ 1 gazd.admin. 1 raktáros 1 higiénikus nővér 1 nyugdíjas
Bajcsy-Zsilinszky Kórház	1 középfoku szakképzett

Az összesítések után rátérek az ötéves terv folyamán megoldásra váró feladatokra. A költségvetési keret bizonytalansága eddig sok gondot okozott. Hasznos művek vásárlása elmaradt, mert nem volt rá pénz év közben, év végén pedig, hogy a könyvvásárlásra kiutalt pénz ne vesszen el, olyan művek beszerzésére került sor, amelyek nem tartoztak a legfontosabbak közé. Tehát minden tárgyévre, előre meghatározott anyagi keretet rögzítsen a gazdasági hivatal a könyvvásárlásra, folyóirat megrendelésre, költetésre.

Igy oldható meg a megfontolt állománygyarapítás, a szakonkénti minőségi fejlesztés, amelyhez az arányos elosztást a pontosan vezetett szakkatalógusok segítik. A területi alközpontok tagkönyvtáraikkal összehangoltan kell, hogy működjenek ezen a téren is. Szorosan összefügg mindez az olvasóforgalom fejlesztésével és az olvasók tökéletesebb szakirodalmi ellátottságával. Ugyanezt a célt szolgálja a jó technikai felszerelés. Legalább az alközpontokban /János, Tétényi, Weil Emil, Péterfy Sándor utcai Kórház/ Praxer fénymásoló sokszorosítógépek beszerzése szükséges. Ezzel a megoldással az állomány megvédhető a megrongálódástól, az elveszéstől. A külföldi folyóiratok tartalomjegyzékéről készülő másolatok tájékoztatást nyújthatnak a tagkönyvtáraknak, a könyvtárközi kölcsönzésben pedig az olvasók gyorsan és csekély anyagi befektetéssel juthatnak a fontos cikkekhez. Az előzőekben feltüntetett táblázatból látható, hogy a személyi ellátottság a könyvtárakban még 50%-ot sem ér el, ha pedig a könyvtárak folyamatos állománygyarapítására, a szakemberek növekvő igényének kielégítésére és a tagkönyvtárak segítségére gondolunk, elsősorban a János Kórháznak van szüksége még egy orvosi könyvtárosa. Az integráció során Újpesten két kórház könyvtári állománya kerül összevonásra. Eddig két könyvtárkezelő /1 személyügyi előadó és egy gazdasági adminisztrátor/ látta el a könyvtári munkát. Egy alkalommal már a Nyár utcai kórházban egyeztették az Árpád uti és a Nyár utcai könyvtári állományt. Az újabb összevonással a három kórház könyvtári anyagát kellene kezelnie a szakképzetlen megbízottnak. Mind az olvasók ellátására, mind a könyvtár szakszerű kezelésére való tekintettel fontos itt egy függetlenített könyvtáros beállítása.

Ezen kívül az épülő Dél-pesti Kórház orvosi könyvtárában szintén szükséges lesz egy könyvtáros foglalkoztatására.

A rendeletben meghatározott kötetszámnál kisebb egységgel rendelkező gyermekkórházi könyvtárak mintájára, osztott státuszon lévő könyvtárosokkal szeretnénk betölteni az orvosi könyvtárosi munkakört a következő csoportosításban: Kun utcai-Kórház - Korányi Sándor és Frigyes Kórház; Gyáli uti Kórház - László Kórház; Róbert Károly köruti Kórház - Margit Kórház.

Területi státusz igényünket nagyon meggondoltan állítottuk össze és csak azokat a kórházakat jelöltük ki, ahol ezt az olvasói érdeklődés és az állomány nagysága indokoltta tette.

Ahhoz, hogy az orvosi könyvtár feladatát kifogástalanul teljesítse és az állomány védett legyen, az olvasók zavartalanul jegyzetelhessenek és a számukra fontos szakirodalmat helyben áttekinthessék, a könyvtár céljaira legalább egy zárható helyiséget kell biztosítani. Ezért kell fokozatosan megszüntetni a könyvtárak más célokra történő igénybevételét.

A jelenlegi, egyrészt raktár jellegű, másrészt szűkös helyiséggel rendelkező orvosi könyvtárak korszerű elhelyezését feltétlenül meg kell oldani a következő öt év alatt. Mostani körülményeik között csak nagy erőfeszítésekkel tudnak funkciójuknak megfelelni az alábbi orvosi könyvtárak: István-, János-, Tétényi uti Kórház, Budai Területi Gyermekkórház és a Csepeli Vas- és Fémmű Üzemorvosi Szakrendelőjének könyvtára, a változtatásra elsősorban ezeken a helyeken van szükség.

Mind az olvasók, mind a könyvtárosok szempontjából igen fontos, hogy könyvtárosaink továbbképzésben részesüljenek. Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ által szervezett orvosi könyvtárosok munkaversenye is a könyvtári munka színvonalának emelését szolgálja. Hasznos, hogy egyre többen kapcsolódnak be a versenybe és ha díjat nem is nyernek, a részvételi feltételek sokfélesége a könyvtár és áttételesen az olvasók előnyére válik.

Ugyancsak a jobb könyvtári ellátást segítik elő az ország különböző részein megrendezett tájértekezletek, ahol új módszerek bevezetéséről, más könyvtárak munkájáról értesülnek könyvtárosaink. Az orvosi kongresszusokon való tevékeny részvé-

tel pedig, a közvetlen személyes kapcsolatok megteremtésére ad módot és kiváló alkalmat nyújt tapasztalatcserére. A tervidőszak alatt a jövőben is azon leszünk, hogy minél nagyobb számmal jelenjenek meg könyvtárosaink ezeken, - a tevékenységünket előbbrevívó - összejöveteleken. A dokumentációs szolgáltatások kiterjesztésére törekszünk, hogy a témafigyelésen, bibliográfiák összeállításán kívül, az intézetek orvosainak tudományos munkáit és a különlenyomatokat ne csak az alközpontokban gyűjtsék és vezessenek róla nyilvántartást, hanem a tagkönyvtárakban is. A Magyar Orvosi Bibliográfia részére végzett figyelőszolgálat /Péterfy/ is tovább folytatódik a következő időszakban.

Feladatunk a könyvtári teendőket végző orvosok mielőbbi mentesítése is. Helyettük szükséges megbízott könyvtárkezelőket beállítani. A könyvtárkezelőket, akik anyagi felelősséggel tartoznak a könyvtári állományért, rendszeres anyagi ellenszolgáltatásban kell részesíteni.

Több orvosi könyvtárban az orvostanhallgatókat és az egészségügyi szakkadereket rosszul értelmezett állományvédelemből nem szolgálják ki. Ezen feltétlenül változtatni kell, hiszen a kölcsönzés személyi igazolvány alapján történik, így az olvasó illetve a kölcsönző bármikor megtalálható. Minden egészségügyi dolgozó tanulását segíteni kell. Ezt az Egészségügyi Közlönyben /1973.nov.15/ közzétett "szakkönyvtárakhoz" szóló felhívás is tartalmazza.

A fővárosi hálózat ellátásával párhuzamosan végezzük központi munkánkat. Figyelemmel kísérjük a könyvtárosok tevékenységét és problémáikat. Irányítjuk a külföldi könyvek és folyóiratok beszerzését és ezzel segítséget nyújtunk a koordináláshoz, amelyet a külföldi kiadványok évről-évre rohamosan emelkedő ára egyre indokoltabbá tesz.

Az orvosi könyvtárak által megvásárolt külföldi könyvekről és folyóiratokról 1960-tól folyamatosan készítjük a központi katalógust. Az új könyvbeszerezésekről negyedévenként lelőhelyjegyzéket állítottunk össze, amelyet rendszeresen póstán küldünk meg a hálózatunkhoz tartozó könyvtáraknak.

A külföldi folyóiratokról két évenként lelőhelyjegyzéket készítünk, amelyet ugyyszintén az összes hálózatunkba tartozó könyvtáros kézhez kap.

Az Országos Széchényi Könyvtárnak megküldött kötelespéldányokat hétről-hétre átnézzük, és az egészségügyi vonatkozásu anyagot nyilvántartásba vesszük és negyedévenként összesítve - stencil sokszorosításban - eljuttatjuk orvosi könyvtárainkba, hogy a sok esetben kereskedelmi forgalomba nem kerülő művekről is tudomást szerezzenek és szükség esetén beszerezhessék.

Évenként két hónapi munkát jelent a külföldi folyóiratok következő évre történő megrendelése. Előzőleg körlevélben informáljuk a könyvtárosokat a különféle változásokról, /megrendelés módja, határideje stb./ A megrendeléseket minden intézet a rendelkezésére álló pénzügyi kereten belül, profiljának megfelelően készíti el. A hozzánk befutott megrendeléseket tételenként ellenőrizzük, az esetleges hibákat javítjuk, majd összesítve továbbítjuk a Posta Központi Hírlap Irodának.

A központi folyóiratkatalógusba ezzel egyidejűleg bevezetjük a következő évi teljes anyagot, úgy, hogy augusztus végére már bárkinek rendelkezésére álljon. Ezután a külföldi folyóiratváltozásokról, koordinálásról, az új folyóiratokról és a példányszámok megoszlásáról összesített jegyzéket irunk alközpontonkénti bontásban.

Fontosnak tartjuk, hogy a jövőben rendszeresen megrendeljük a magyar és a külföldi könyvtári szakirodalmat és ebből kézikönyvtárat hozunk létre. Mindezek nélkül ma már nem működhet korszerű könyvtár.

A francia orvosi szakirodalom helye a magyar
orvosok tájékoztatásában

A szakirodalom rendszeres olvasása, az új ismeretek "naprakész tartása és rendszerezése" alapvető követelmény minden, akár gyógyító, akár kutató munkát végző orvossal szemben. Az elmúlt években végzett különböző felmérések mégis azt mutatják, hogy jelentős azoknak a száma, akik nem veszik kellő mértékben igénybe a könyvtári szolgáltatásokat, nem ismerik a külföldi irodalmat és a hazai folyóiratok közül is csak néhányat olvasnak rendszeresen. Nem véletlen tehát, hogy e hiányok pótlására a szakkönyvtári feladatok között egyre nagyobb hangsúlyt kap az, hogy a dokumentumok özönéből azokat juttassák el a felhasználóhoz, amelyek a legtöbb, legfrissebb és a hazai körülmények között legjobban felhasználható információkat tartalmazzák. A dokumentumok közötti válogatáskor nyilvánvalóan nem elsőrendű szempont azok nyelvi, vagy földrajzi hovatartozása. A nyelvi megoszlás kérdése mégis felvetődik minden olyan értekezleten, kongresszuson, vagy tanulmányban, amely a dokumentáció egészével, vagy annak valamelyik fajtájával foglalkozik. A tudományok fejlődése napjainkban nem elszigetelten megy végbe. Sok ország és kutató együttes munkája kell ahhoz, hogy egy-egy nagyobb jelentőségű felfedezés megszülessen. Éppen ezért nem elegendő csak néhány ország tudományos munkásságát és eredményeit ismerni, ha valóban komoly eredményeket akarunk elérni. Érdemes ezzel kapcsolatban felidézni Székely Sándor "A devizás folyóiratok megoszlása az orvostudományi szakkönyvtári hálózatban Budapesten" c. tanulmányából a következő megállapítást: "Kétségtelen, hogy a francia, olasz, spanyol, japán és skandináv nyelveken jelentős mennyiségű szakfolyóirat jelenik meg és e nyelvterületek orvostudománya ma már egyáltalán nem elhanyagolható. E nyelveken hazánkban azonban kevesen értenek, ezeket a folyóiratokat a dokumentációs

központokban, vagy könyvtárakban fel kellene dolgozni, anyagukat fel kellene tárni a magyar kutatók számára."

A hazai közlemények szerzői által felhasznált irodalom nyelvi megoszlását tekintve azonban azt látjuk, hogy feltűnő az angol és német nyelvű irodalom túlsúlya. Az egyes szerzők által felsorolt és felhasznált irodalmi forrásokból mintegy 70% az angol, 15-20% a német és csak kb. 10% az egyéb, főleg francia és orosz nyelvű munka. Az 1. táblázat néhány 1974-1976 között megjelent magyar folyóirat közleményeinek szerzői által megadott irodalmi hivatkozásokat elemzi és a francia nyelvűek részarányát vizsgálja. Ez utóbbiak kb 2,5%-ot képviselnek.

Érdeemes foglalkozni a nyelvi megoszlás e feltűnő aránytalanságának okaival. Az egyik magyarázat kétségtelenül a különböző nyelvek ismeretének elterjedtségében rejlik. A hazai orvosok nyelvtudásáról két alkalommal készült felmérés az utóbbi években. 1964-ben az OOKDK kérdőívek azétküldésével vizsgálta az orvosok nyelvtudását és idegen nyelvi szakirodalmi ismereteit. 4.900 válasz alapján a nyelvtudás sorrendje a következő volt: 68% olvasott németül, 38% angolul, 17% franciául és 13% oroszul. A francia nyelvtudás különösen a fiatalok körében volt ritka. 1970-ben az Országos Könyvtárügyi Konferencia előkészítéseként az OOKDK a Magyar Orvostudományi Társaságok és Egyesületek Szövetségével /MOTESZ/ együtt újabb kérdőíves felmérést végzett. A megkérdezett 1.256 orvos 22%-a, tehát kb. 276 orvos válaszolt, közülük 90.4% olvasott németül, 75.7% angolul, 42.6% franciául és 21.7% oroszul. Az 1. táblázat alapján úgy tűnik, hogy az utóbbi években az angol szakirodalom felhasználtságát tekintve még inkább előretört. Kétségtelen, hogy az angol nyelv ismeretével sokat nyernek a szakemberek. Az angol és amerikai szakirodalom mellett egyre több japán, skandináv, ausztrál és kanadai közlemény jelenik meg angolul. Még az NSzK-ban és Lengyelországban, vagy akár Franciaországban is több folyóiratot adnak ki angol nyelven és a többnyelvű, nemzetközi kiadványokat, aktákat vizsgálva is legmagasabb az angol nyelvű közlemények aránya. Nyilvánvalóan az sem véletlen, hogy a francia szakfolyóiratok többsége közli a tartalomjegyzék és az összefoglalások angol fordítását.

Az 1.a táblázat a francia szakirodalom felhasználtságát a szerzők oldaláról vizsgálja. Itt a francia munkákra is hivatkozók arányát láthatjuk az összes szerző számához viszonyítva. A két szempont szerinti összehasonlítást egybevetve szembevetendő, hogy milyen magas a szerzők szerinti arány a kis számú hivatkozásokhoz viszonyítva. Ennek magyarázata, hogy egy-egy szerző 20-30 forrásmű közül egy, legfeljebb két francia nyelvűt sorol fel. Feltételezhető tehát, hogy nem pusztán a nyelvi korlátok okozzák a francia irodalom háttérbe szorulását. Nagyon valószínű, hogy a felsorolt közlemények szerzői olvassák, vagy figyelemmel kísérik a francia orvosok munkáit, de a maguk területén viszonylag keveset tudnak felhasználni. Ezzel kapcsolatban megemlíteném, hogy nemcsak orvosok, hanem mérnökök és más szakemberek között is gyakori az a vélemény, hogy a francia szerzők nem elég pontosan fogalmaznak, egyes részletkérdéseket gyakran túl terjengősen írnak le, míg fontos részleteket vagy adatokat egyszerűen nem közölnek. E felfogást látszik alátámasztani az is, hogy több francia folyóirat szerkesztősege a szerzőkkel szemben felsorolt követelmények között hangsúlyozza, főleg az összefoglalásokkal kapcsolatban hogy "kerüljék a filozófiai fejtegetéseket" és pontosan közöljék a tanulmány célját, módszereit, eredményeit és az ezekből levonható következtetéseket.

Még egy magyarázat is felmerülhet a francia szakirodalom kisebb hazai elterjedtségére, és ez a hagyomány. Míg a magyar történelem és irodalomtörténet számos nagy alakja "vetette vi-
gyázó szemeit Párizsra", tudományos kapcsolatokról vagy együttműködésről alig akad valami emlékün. Bár az elsők között alapított montpellier-i, majd később a párizsi egyetem Európa egész területéről vonzotta a tanulmányozó fiatalokat és a francia iskolák és kiváló képviselőik hosszú időn keresztül irányítóan hatottak az orvostudomány fejlődésére, a magyarok közül kevésről tudunk, aki Franciaországban tanult. A magyar diákok először az olasz városokat: Bolognát, Ferrarát keresték fel tanulás céljából, majd a mohácsi vést követő időktől a krakowi, wittenbergi, és német nyelvterületen működő egyéb egyetemeken tanultak. A német hatás egészen a II. világháborúig uralkodó maradt.

Érdekes módon a közeli országok közül nem egy akad, amelyben a francia hatás erősen érvényesült, elég ha csak Romániára, a cári Oroszországra, vagy Lengyelországra gondolunk. A hosszú mult-ra visszatekintő lengyel-francia orvosi kapcsolatokról Stanislas Konopka érdekes tanulmányt is írt, "Les relations culturelles entre la France et la Pologne dans le domaine de la médecine" címmel.

A francia szakirodalom olvasottsága külföldön

Ezek után felvetődhet a kérdés: milyen ma a francia orvostudomány hatása a többi, főleg a szomszédos országokban? Erre keres választ a 2. táblázat, amely az 1. táblázathoz hasonlóan szintén az 1974-1976-os évekre vonatkoztatva különböző országokban és nyelveken kiadott folyóiratokban az irodalmi hivatkozásokból a francia nyelvűek arányát mutatja. Az adatok kis száma miatt nem lehet egyes országokra lebontva következtetést levonni, az azonban szembeűnő, hogy csak egyetlen folyóiratban emelkedik a francia nyelvű hivatkozások arányszáma 4% fölé. A vizsgált folyóiratok mindegyikére vonatkozik az angol nyelvű hivatkozások kiemelkedő száma, még a német Deutsche Medizinische Wochenschriftben is megközelíti az anyanyelvi hivatkozásokat. Akár a szerzők szerinti, akár a hivatkozások szerinti csoportosítást nézzük, az áttekintett folyóiratokban a hazai viszonyokhoz hasonló a francia nyelvű szakirodalom felhasználtsága.

Végül a teljesebb kép kedvéért három francia folyóiratban is megnéztem az anyanyelvi hivatkozások arányát. Érdekes módon még a francia szerzők is nagymértékben hivatkoznak angol nyelvű munkákra. A három folyóirat közül az "Archives des maladies du coeur et des vaisseaux" 1974. évfolyamában pl. 196 hivatkozás közül csak 86 származott francia szerzőktől /43,9%/, az "Archives Françaises des Maladies de l'Appareil Digestif"-ben 258:70 /27,1%/, az "Anesthesie, Analgesie, Réanimation"-ban pedig 248:54 /21.7%/, volt ez az arány. Nem véletlen, hogy a francia, dokumentációval foglalkozó szakemberek sokat foglalkoznak a nyelvi kérdésekkel és igyekeznek minden területen bekapcsolódni a nemzetközi információs tevékenységbe.

Szükséges-e a francia folyóiratok fokozottabb feltárása?

Az elmondottak alapján úgy tűnik, a francia szakirodalom olvasottsága nagyjából megegyező hazánkban és a legtöbb országban. Szükséges-e akkor, hogy a különböző hazai tájékoztató szolgáltatásokban nagyobb súlyt helyezzenek a francia szakirodalom feltárására és terjesztésére? Ennek megválaszolására két példát említenék a fennálló igények bemutatására. Az 1964-es igénykutatás alkalmával szerepelt egy olyan kérdés is a kérdőíveken, hogy melyek azok a folyóiratok, amelyeket az orvosok feltétlenül tanulmányozni kívánnának és amelyekből a legtöbb segítséget kapják. A felsoroltak között a 351 angol nyelvű és 204 német nyelvű után a harmadik helyen a francia folyóiratok álltak 73 db-bal. A megnevezett népi demokratikus kiadványok közül pedig 53 jelenik meg francia nyelven. Egy másik jellemző adatot az OOKDK fordító szolgálatának 1975. évi jelentéséből mutatok be.

Az év folyamán a meghirdetett 61 francia fordításból összesen 490 másolatot igényeltek, az egy fordításra eső másolatigény tehát 8.03 db volt. Ugyancsak ebben az évben az átlagos másolatigény 7.8 db volt, ha az összes elkészített fordítást vesszük figyelembe. A francia fordítások iránti kereslet tehát nemcsak hogy nem maradt le az átlagtól, hanem valamivel még túl is szárnyalta azt. A mutató arányszámnak ugyan az is az oka, hogy négy fordítás készült a legnagyobb érdeklődésre számító akupunktúrával foglalkozó közleményekből és ezek közül hármat 20-on feletti példányszámban igényeltek. A többi fordítás iránt is nagy volt azonban az érdeklődés, a belgyógyászat különböző területeivel foglalkozó munkákból készült fordításokból is kevés kivétellel 10-en felül volt a másolatigény. Érdemes tehát a tájékoztatásban külön figyelmet szentelni azoknak a francia folyóiratoknak,

amelyek nehezebben hozzáférhetőek valamilyen oknál fogva. Az OOKDK mint hálózati központ sokat tehet ennek érdekében. Mielőtt azonban rátérnék annak ismertetésére, hogy az utóbbi évek során az általános fejlődés során hogyan alakult a francia folyóiratok feldolgozása a különböző szolgáltatásokban, néhány nemzetközi referálólap erre vonatkozó adatait mutatom be.

A francia folyóiratok feltárása a nemzetközi referáló lapokban és az Index Medicusban

Az Index Medicus 1975-ben kb. 2.400-2.500 periodikát dolgozott fel. Ebből kb. 120 volt a francia és kb. kétszer ennyi az olyan folyóirat, amely részben francia közleményeket publikál. Ugyanez év kumulált köteteiből négy, a belgyógyászat területébe tartozó tárgyszó /autoimmune diseases, heart, liver, stomach: autoimmun betegségek, szív, máj, gyomor/ alá besorolt publikációk között a francia nyelvűek átlagosan 3,33%-os arányban szerepeltek /1.94% és 5.29% határérték között/.

Ugyancsak ebben az évben az Excerpta Medica 6. szekciójának /belgyógyászat/ első féléves füzetei összesen 3560 tételt tartalmaztak. Ebből 261 volt a francia nyelvű anyagból, 83 folyóirat figyelése alapján készült referátumok száma /7.33%/.

A Medicinskij Referativnij Zsurnal hasonló szakterületből /1.szekció/ 1975-ben 68 folyóirat 325 francia nyelvű közleményéből készített referátumot, ami az összesen 3.259 referátum 9.97%-át képviseli. A "gasztroenterologia" szekcióban ez az arány 8.95% /402:36/ volt.

Végül megemlítem még a csehszlovák "Referátový výběr z Kardiologie" o. kiadványt is, bár ez méreteit tekintve sokkal szeré-

nyebb vállalkozás, de minthogy egy sok szempontból hozzánk hasonló ország kezdeményezése, figyelmet érdemel. Egy-egy füzetében 17-23 folyóiratot dolgoz fel, ebből általában 2-3 a francia. 1976-ban az első 5 füzetében 326 referátumot közölt, ebből 6 készült francia közlemény alapján /1.8%/.

Az OOKDK kurrens szolgáltatásai a szakirodalmi tájékoztatásban

A tájékoztató munka Polzovics Iván által meghatározott három fokozatából az elsőbe az OOKDK "Gyorstájékoztató szolgálata" tartozik. Ez az irodalom felkutatásával a megrendelők számára a kutatás rendelkezésre álló lehetőségeit adja meg. A témafigyelő szolgálat a második fokozathoz sorolható, amennyiben a felkutatott irodalom tartalmi feltárásával már a válogatást is lehetővé teszi. Végül a fordító szolgálat a segédszolgálatok körében, az anyagközlés szintjén áll az igénylők rendelkezésére. A továbbiakban ezt a három szolgáltatást ismertetem részletesebben.

A "Gyorstájékoztató szolgálat" a folyóiratokban és más periodikákban közölt munkák bibliográfiai adatait közli katalóguscédula formájában. Ha a folyóiratok megadják azt a címet, amelyen különlenyomat kérhető, ezt is feltünteti. 1975-ben egy-egy témából átlagosan 250, azaz heti 5 adatot adtak meg. Az utolsó 5 év fejlődésére jellemző, hogy míg 1970-ben csak 57 témát figyeltek, és 232 megrendelő számára, 946 megrendelésre 15.594 adatot szolgáltatottak, ezek a mutatószámok 1975-re így alakultak: témaszám: 74 /emelkedés: 30%/, megrendelők száma: 544 /emelkedés: 134%/, megrendelések száma: 1760 /emelkedés: 86%/, adatok száma: 18760 /20%-os emelkedés/.

Ez a szolgáltatás alapul a legtöbb folyóirat feldolgozásán. Csak ezen a területen lehetett megvalósítani, hogy nemcsak az OOKDK, hanem a SOTE Központi Könyvtára egész folyóirat állományát is rendszeresen figyelemmel kísérik. 1975-ben a feldolgozott mintegy 800-900 folyóirathoz a francia nyelvű ill. a többnyelvű /francia közleményeket publikáló/ kiadványok száma 90-re tehető /10% körül/. Az év folyamán kb. 1500-1600 francia nyelvű közlemény bibliográfiai adatait adták meg, ez az összes szolgál-

tatott adat 8.55%-a. Közülük a legtöbbet a szívbetegek, angiographiák, aortographiák, kontrasztfeltöltéses vizsgálatok, traumatológia, valamint a vérképzőrendszeri, mozgásszervi és pajzsmirigy betegségek tárgyköréből szolgáltatták.

A témafigyelő szolgálat célja is egy-egy adott szűkebb témakörrel foglalkozó legfrissebb szakirodalom folyamatos feltárása és szétsugárzása. A mélyebb feltárás érdekében nemcsak a bibliográfiai adatokat adják meg, hanem rövid, 20-25 soros referátumot is készítenek a feldolgozott anyagból, amelyen a szerzők munkájának célját, módszereit, eredményeit és a levonható következtetéseket ismertetik. A témán belüli csoportosítás megkönnyítésére az indexelő tárgyszót is megadják. Ez a szolgáltatás is sokat fejlődött az elmúlt 5 év alatt. 1970-ben 24 témából 3070 referátumot készítettek 464 megrendelő 1097 megrendelésére. 1975-ben 29-re emelkedett a figyelttémák /emelkedés: 20.8%/, 3710-re a referátumok /emelkedés: 20.8%/, 887-re a megrendelők /emelkedés: 91%/ és 2182-re a megrendelések száma /emelkedés: 99%/. A figyelt 230-240 féle folyóiratnak 1973-ban még több, mint 10%-a, 1974-ben már csak 7%-a és 1975-ben 5%-a volt francia. 1975-ben kb 350 referátum készült francia közlemény alapján, mintegy 17-20 folyóiratról. A legtöbb referátum a szív és érrendszeri betegségek, hipertónia, hipotónia, atherosclerosis, a nyelőcső és béltraktus, valamint a máj és epeutak betegségei, végül az új gyógyszerek, indikáció, adagolás és gyógyszerártalmak témakörébe tartozott.

A fordító szolgálat tehet legtöbbet a nyelvtudás hiánya, vagy a nehezebb hozzáférhetőség miatt kevésbé ismert folyóiratok feltárásában. Két formában áll az orvosok és más szakemberek rendelkezésére. Egyrészt egyéni megrendelésre készít fordításokat idegen nyelvből, vagy idegen nyelvre, másrészt az OOKDK könyvtárába érkező folyóiratokból szakértői gárda jelöli ki a fordításra érdemesnek ítélt közleményeket és ezeket átadják a szolgálat munkatársainak. Az így elkészült fordítások mindegyikéből 5 példány készül, amelyből az első lektori ellenőrzés után archiválják. Az archivált anyag szakmai feltárását szakkatalógus biztosítja, amely ma már kb. 16 év fordításanyagát tartalmazza. A gyors-tájékoztató szolgálat előfizetői havonta kapnak a megrendelt té-

májukhoz kapcsolódó fordításokról tájékoztatást. Emellett a "Gyógyszereink" c. folyóirat havonta közöl jegyzéket az új fordításokról, szintén szakrendi csoportosításban. 1971-ben 464, 1972-ben 256, 1973-ban 241, 1974-ben 303, 1975-ben 372 fordításról jelent meg így tájékoztató. Ezek nyelvek szerinti megoszlását az 5. melléklet diagramja mutatja be. Itt jegyzem meg, hogy 1969-ben a szolgálat akkori felelőse egy statisztikai elemzést készített az addigi tevékenységről és felhívta a figyelmet a fordítások nyelvi megoszlásának aránytalanságára. Éppen a két legismertebb nyelvből az angolból és németből fordították a legtöbb közleményt, ezek tették ki az összes fordítás 75-80%-át, holott a szolgálat fő feladata éppen a nyelvi "barrier" áttörése lenne. Azóta a jelölésnél a nyelvek közötti megfelelőbb arány kialakítására törekednek, bár éppen a diagram alapján szembetűnő, hogy a két említett nyelv még ma is nagyon magas százalékot képvisel. 1971-1976 között a meghirdetett francia fordítások 16-18 folyóirat közleményeiből készültek. Közülük a legtöbb a belgyógyászat /15 ford./, gyógyszeratan /9 ford./, ideg-elme gyógyászat /8 ford./, szív-ér- és nyirokrendszeri betegségek /7 ford./ és a csecsemő és gyermekgyógyászat /7 ford./ kérdéseivel foglalkozott.

Az elmondottakat foglalja össze az ötödik táblázat, amely a francia szakirodalom feldolgozottságát mutatja az ismertetett referáló lapok, az Index Medicus és az OOKDK szolgáltatásaiban.

A további fejlődés lehetőségei

A táblázat adatai azt mutatják, hogy a gyors tájékoztató és fordító szolgálatban a francia szakirodalom feltártsága hasonló, vagy még nagyobb arányú, mint az ismertetett nemzetközi kiadványokban. A témafigyelő szolgálat marad csak el valamennyivel ezektől, valószínűleg a franciául tudó referálók kis száma, vagy a jelölés egyéb, szakmai szempontjai miatt.

Mit lehetne még tenni a francia irodalom jobb megismertetéséért? Ehhez először ismerni kell a rendelkezésre álló lehetőségeket, elsősorban a folyóiratállományt. 1975-ben az OOKDK Központi Címjegyzéke mintegy 1450 külföldi folyóiratot tartott

nyilván az orvosi könyvtári hálózatban. Ebből 96 körül volt a francia és 120-140 között az olyan többnyelvű kiadvány, amely francia közleményeket is tartalmaz. Az OOKDK és a SOTE könyvtáraiban legalább a fele megtalálható ezeknek. Egyedül azonban a gyorstájékoztató szolgálat figyeli rendszeresen a teljes folyóirat anyagot. A témafigyelő szolgálat 1975-ben csak kb 12-17 francia folyóiratból készített referátumot, ami alig haladja meg a rendelkezésre álló anyag 10%-át. A "Gyógyszereink"-ben öt év alatt meghirdetett francia fordítások kb 16-20 folyóiratból készültek, tehát a két könyvtár állományának kb 18.9%-át teszik ki. A két utóbbi szolgáltatás gyakorlatilag csak az OOKDK folyóiratainak rendszeres figyelésén alapszik. /A rendelésre készített fordításokról természetesen nincs szó./ A kialakult helyzet magyarázata az, hogy a referátumok, ill. fordítások készítőinek hosszabb időre lenne szükségük a felhasznált folyóiratokra és a kölcsönzés nehézségekre ütközik. Érdemes lenne mégis gondolkodni a Központi Könyvtár anyagának eddiginél fokozottabb hasznosításán. Ennek alátámasztására utalok a 6.táblázatra, amely a három szolgáltatás által leginkább felhasznált folyóiratokat mutatja be és összehasonlításként felsorolom azokat a kiadványokat amelyek a Medicinszkij Referativnŭj Zsurnal, ill. az Excerpta Medica vizsgált köteteiben a legtöbbször szerepeltek. Tájékoztatásul jelölöm azt is, hogy ezek a két könyvtár állományában megtalálhatóak-e.

A további fejlődés lehetőségeit a magam részéről a folyóiratok számának növelésében és néhány, a szűkebb szakterületek irodalmát publikáló folyóirat: a kardiológiai, endokrinológiai és reumatológiai szaklapok mélyebb feltárásában látom.

1.a táblázat

Hivatkozások francia szerzőkre a magyar folyóiratokban

Folyóirat neve, megjelenési éve:	Összes hivatkozás	Francia hivatkozás	Arány
Acta morph.Acad.Sci.hung. /1975/	398	7	1,8%
Acta pharm.Acad.Sci.hung. /1975/	431	9	2,1%
Acta physiol.Acad.Sci.hung. /1974/	504	12	2,4%
Cardiol.hung. /1974/	788	14	1,7%
Gyógyszereink /1975/	557	15	2,7%
Magy.belorv.Arch. /1976/	790	15	1,9%
Orv.Hetil. /1975/	1428	52	3,5%
Orvosképzés /1974/	850	41	4,8%

A hivatkozások átlagos aránya: 2,6%

1.b táblázat

A francia szakirodalmat idéző közlemények aránya a magyar folyóiratokban

Folyóirat neve, megjelenési éve:	Összes közlemény	Francia forrásra hivatkozottak	Arány
Acta morph.Acad.Sci.hung. /1975/	15	7	46,7%
Acta pharm.Acad.Sci.hung. /1975/	38	7	18,4%
Acta physiol.Acad.Sci.hung. /1974/	22	8	36,4%
Cardiol.hung. /1974/	28	9	32,1%
Gyógyszereink /1975/	32	9	28,0%
Magy.belortv.Arch. /1976/	34	10	29,4%
Orv.Hetl. /1975/	69	22	31,9%
Orvosképzés /1974/	25	11	44,0%

A fr. szakirodalmat felhasználó szerzők átlagosan:

33,36%

2. táblázat

Hivatkozások francia szerzőkre a külföldi folyóiratokban

Polyóirat neve, megjelenési éve:	Összes hivatkozás	Francia hivatkozás	Arány
Acta Medica Bulgarica /1973-1974/	525	17	3.24%
Acta Medica Polonica /1975/	292	11	3.77%
British Medical Journal /1975/	669	6	0.9 %
Cor et Vasa /1975/	551	3	0.54%
Deutsche Medizinische Wochenschrift /1976/	984	20	2.03%
Endokrynologia Polska /1975/	699	28	4.00%
JAMA /1976/	625	2	0.3 %
Kardiologija Polska /1975/	624	12	1.9 %
Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej /1975/	1017	16	1.6 %
Revue Roumaine de Médecine Interne /1975/	499	36	7.2 %
Kliniceszkaja Medicina /1975/	948	34	3.59%

3. táblázat

A francia szakirodalmat idéző közlemények aránya a külföldi

polyólitratban

Polyólitrat neve, megjelenési éve:	Összes közlemény:	Francia forrás- ra hivatkozták:	Arány
Acta Medica Bulgarica /1973-74/	34	13	38.23%
Acta Medica Polonia /1975/	11	6	54.5 %
British Medical Journal /1975/	52	6	11.53%
Cor et Vasa /1975/	29	3	10.3 %
Deutsche Medizinische Wochenschrift /1976/	38	10	26.3 %
Endokrynologia Polska /1975/	50	17	34 %
JAMA /1976/	57	1	1.75%
Kardiologia Polska /1975/	35	5	14.3 %
Kliniceszkaja Medicina /1975/	39	14	35.9 %
Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej /1975/	55	12	21.8 %
Revue roumaine de Médecine Interne /1975/	30	17	56.7 %

A fr. szakirodalmat felhasználó szerzők átlagosan:

27.75%

4. táblázat

Az OCKDK és a SOTE Központi könyvtárában található, a szolgáltatások által

leginkább felhasznált folyóiratok

Polyóirat neve:	Gyorstájékoztató szolg. /1975/	Témafigyelő szolg./1975/	Fordító szolg. /1971-75./
Nouv.Presse méd	130 adat	68 adat	27 ford.
Sem.Hóp.	115 "	68 "	17 "
Bordeaux méd.	97 "	27 "	11 "
Concours méd.	91 "	46 "	55 "
Rev.Prat.	83 "	26 "	52 "
Ann.Cardiol.Angéirol.	51 "	10 "	5 "
Arch.Mal.Coeur.	66 "	-	-
Méditerr.med.	35 "	22 "	6 "
Arch.franc.Pédiat.	34 "	-	-
Ann.Radiol.	29 "	30 "	-
Anesth.Analg.Reanim.	27 "	-	-
Arch.franc.Mal.Appar.Dig.	21 "	-	-
Vie méd.Canad.franc.	16 "	-	-

5. táblázat

Név:	Összes adat: /1975/	Francia adat:	%
Index Medicus	7.900	263	3.33
Excerpta Medica	3.560	261	7.33
Med.Ref.Zsurnal	3.259	325	9.97
Referatový Výběr	326	6	1.8
Gyorstájékoztató sz.	18.760	1.550	8.55
Témafigyelő sz.	3.710	150	4.00
Fordító sz.	1.636	208	12.70

6. táblázat

A Medicinszkij Referativnŭj Zsurnalban leggyakrabban szereplő

folyóiratok:

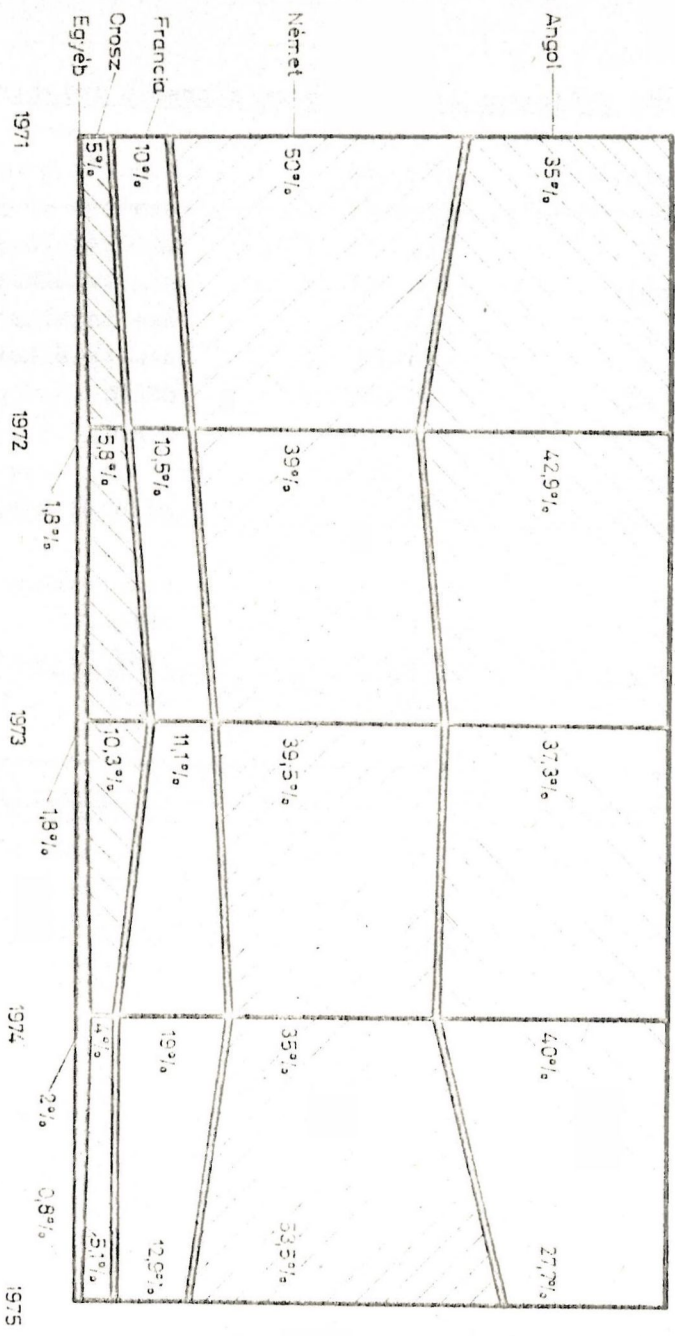
	/1975/	
Rev.Rhum.	/33 adat/	Nem található
Vie méd.Canad.fran.	/31 " /	OOKDK
Arch.Mal.Coeur	/26 " /	SOTE
Sem.Hôp./Paris/	/22 " /	mindkét könyvt.
Cinésiologie	/16 " /	nem található
Rev.Med.	/15 " /	SOTE
Poumon Coeur	/13 " /	SOTE
Rhumatologie	/ 8 " /	nem található
Méditerr.Méd.	/ 7 " /	OOKDK
Ann.Cardiol	/ 7 " /	OOKDK
Angeiol.		

Az Excerpta Medicában leggyakrabban szereplő folyóiratok

/1975/

Sem.Hôp. /Paris/	/19 adat./	mindkét könyvt.
Nouv.Presse Med.	/15 " /	mindkét könyvt.
Rev.Pract.	/11 " /	mindkét könyvt.
Rev.Med.Toulouse	/10 " /	nem található
Rev.Rhum.	/11 " /	nem található
Un.Med.Canada	/10 " /	nem található
Bordeaux Med.	/ 9 " /	OOKDK
Ann.Cardiol.	/ 8 " /	OOKDK
Angeiol.		
Schweiz.Med.Wschr.	/ 7 " /	mindkét könyvt.
Ann.Med.Intern.	/ 7 " /	nem található
Ann.Endocrinol.	/ 8 " /	SOTE
Arch.franc.Mal.	/ 7 " /	SOTE
Appar.Dig.	/ 7 " /	SOTE

Fordítások százalékos megoszlása

Felhasznált irodalom:

1. Arató Lászlóné: A fordításügy a szakirodalom tükrében.
Orvosi fordítószolgálatunk helye és szerepe.
Orv.Könyvtáros, 1975, 15, 4, 437-448.
2. Bárné Pollák Zsuzsanna - Csobay Miklós: Témafigyelő szolgálat. 1971.
Orv.Könyvtáros, 1973, 13, 1, 65-88.
3. Földy Lajosné: Tájékoztatás a franciák szemszögéből.
Orv.Könyvtáros, 1968, 8, 1, 67-69.
4. /Frey Tamásné: Tájékoztató szolgálat a magyar tudományos és szakkönyvtárakban. /Szilágyiné Csécs Mária könyvismertetése./
Orv.Könyvtáros, 1971, 11, 1, 67-82.
5. Gortvay György: Az újabbkori magyar orvosi művelődés és egészségügy története. 1.köt.
Bp.1953, Akad.Kiadó.
6. Harkó Viola: A magyar orvosi rend kialakulása, története. 1945-ig.
Orv.Könyvtáros, 1975, 15, 3, 311-321.
7. Heinz, David: A tudományos információ, mint a biológia és az orvostudomány fejlődésének kifejezője. /Tilly Hedvig könyvismertetése./
Orv.Könyvtáros, 1975, 15, 4, 464-474.
8. Jantsits Gabriella: Gyorstájékoztató szolgáltatások feldolgozása orvosi könyvtárainkban.
Orv.Könyvtáros, 1970, 10, 4, 457-460.
9. Konopka, Stanislas: Les relations culturelles entre la France et la Pologne, dans la domaine de la médecine.
Warsawie, 1958, Soc.Pol.Histoire Méd.
10. Könczölné Gődény Eszter: Az OOKDK fordításmásolat szolgálatának 1969.évi mutatószámai. /Statistikai elemzés/.
Orv.Könyvtáros, 1972, 12, 3, 270-303.
11. Magyar-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. 1-2.köt.
Bp.1929-1940, Magy.Orv.Kiadó.
12. Németh Béla - Szabó Ágnes - Szepesi Zoltánné: Az orvosok nyelvismerete Magyarországon 1964-ben.
Orv.Könyvtáros, 1966, 6, 4, 349-364.
13. Németh Béla - Szepesi Zoltánné: A magyar orvosok szakirodalmi és tájékoztatási igényeinek vizsgálata 1964.
Orv.Könyvtáros, Különszám 1967.

14. OOKDK 1974. évi jelentése és 1975. évi munkaterve.
Bp.1975.OOKDK.
15. OOKDK 1975. évi jelentése és 1976. évi munkaterve.
Bp.1976.OOKDK.
16. Orvostovábbképző előadássorozat az orvosi dokumentáció kérdéseiről. Miskolc, 1970.szept.
Orv.Könyvtáros, 1971, 11, 2-3, 137-184.
17. Sallai István - Sebestyén Géza: A könyvtáros kézikönyve.
2. átdolg. kiad.
Bp.1965, Gondolat Kiadó.
18. Székely Sándor: A devizás folyóiratok megoszlása az orvostudományi hálózatban Budapesten.
Orv.Könyvtáros, 1966, 6, 4, 317-327.
19. Székely Sándor: Az orvostudományi dokumentáció és tájékoztatás Magyarországon.
Orv.Könyvtáros, 1969, 9, 4, 381-388.
20. Székely Sándor: Az orvosi dokumentáció és tájékoztatás perspektívái Magyarországon.
Orv.Könyvtáros, 1970, 10, 4, 363-400.
21. Szepesi Zoltánné: A magyar orvosok szakmai művelődése és szakirodalmi tájékozottsága.
Orv.Hetil. 1970. 111, 38, 2249-2252.
22. Szilágyiné Csécs Mária: Az OOKDK Gyorstájékoztató szolgálata. 1971. /Az 1972. évi felmérés eredményei./
Orv.Könyvtáros, 1973, 13, 1, 52-64.
23. Temesváry Rezső: Hirneves magyar orvosok külföldön.
Bp.1922, Pápai ny.

BELAJOVÁ, Mária

Információs tevékenység a Tüdő- és Légzőszervi
betegségek intézetében Podunajské Biskupicén
/Püspöki/

Bratislava központjából a fő utvonal Komárom felé Podunajské Biskupicén át vezet. Ez azelőtt önálló község volt, most Pozsonyhoz csatolták. Podunajské Biskupice történelmének kezdete a római időkig vezethető vissza. Állítólag volt itt római tábor, vagy talán egy római municipium.^x A történelem folyamán épült itt néhány kuriális ház és kastély. A Drashkovich család kastélyát a Szt. Kereszt rendű apácák vásárolták meg provinciális székhelyük gyanánt. 1952-ben ez a ház átment az állam birtokába és az egészségügyi tárca itt kerületi tüdő- és légzőszervi betegek részére kórházat rendezett be. Az első szerény kezdetek után aránylag gyors ütemben épültek itt új objektumok a park területén. Ma, 25 év után, ez a kórház már hatalmas komplexumot alkot túlelevelű és lombos fák festői csoportjai között elhelyezkedő nagy, többemeletes épületeivel.

Habár gyógyintézményéről volt szó és semmiféle irányelvek nem voltak még ismeretesek a tájékoztatásra vonatkozóan, az Intézet igazgatósága csakhamar tudatára ébredt annak, hogy jól felépített információs háttér nélkül a tudományos munka semmiképpen sem haladhat a korral. Ezért mindjárt az Intézet megalakulása után ellátják a könyvtárt a szükséges helyiségekkel és - ami szintén fontos - megfelelő anyagi eszközökkel.

^xSaját szervezettel rendelkező önálló város.

A könyveket nem tartották az információk egyedüli forrásainak, hanem mindjárt kezdetben felismerték, hogy a legujabb ismeretek a folyóiratokban találhatóak és ezért ezeket kell rendszeresen beszerezni és feldolgozni. A folyóiratokat kezdettől fogva a főorvosokhoz juttatták és azok szétosztották őket előre megállapított terv szerint a beosztott orvosok között, hogy azok a folyóiratokat az Intézet problematikájának megfelelően referálják. A folyóiratok az orvosi könyvtárba már A-6 formátumos dokumentációs jegyzetekkel ellátva tértek vissza. Az orvosok a jegyzeteket persze nem készítették egységesen, hanem a saját belátásuk szerint. Ennek ellenére az információkat nem engedték veszendőbe menni. Az orvosi könyvtárban összegyűjtöttük őket és elláttuk az egyetemes tizedes osztályozás jelzeteivel.

Az idő folyamán az orvosi könyvtár személyzetének létszáma megnövekedett, úgyhogy a folyóiratokat ezentúl központilag kivonatoltuk és a dokumentációs kartoték felépítése is központilag folytatódott. Ebbe a dokumentációs kartotékba egyrészt a saját A-6-os méretű géppel irt lapjainkat, másrészt a Tuberkulózis Kutató Intézettől átvett lapokat /Excerpta tuberculosae/, valamint a prágai egészségügyi dokumentációs központ információit vettük fel. Ezekkel az intézményekkel megállapodást létesítettünk, hogy a mi szakmánkba vágó dokumentációs információkat rendszeresen megküldjék nekünk.

Az említett dokumentációs központ Prágában az aktív dokumentáció egy új módszerét vezette be, az Excerpta tuberculosae beszüntette megjelenését és mi is elgondolkoztunk saját munkánkon, hogy nem lehetne-e azon valamit javítani, tökéletesíteni. Már nagy mennyiségű dokumentációs anyagunk volt, 5 évenként lezárt kartotékok alakjában. Ezek nagy, rendszeres és folyamatos munka eredményei voltak, de csak azoknak hoztak hasznot, akik személyen jöttek a könyvtárba információért. A többiek - ha éppen nem szándékoztak írni, referálni a szemináriumokon, vagy előadást összeállítani, nemigen jártak a könyvtárba átnézni az új folyóiratokat, vagy lapozgatni a dokumentációs kartotékban. A számok szerinti osztályozás közismerten inkább eltanácsolja az olvasókat, mert nem tudnak benne helyesen orientálódni.

1970-ben áttértünk a dokumentáció módosított formáira. Dokumentációs cédulakatalógus helyett bevezettük az inverz osztályozással ellátott füzetes formát.

A jóminőségű dokumentációs munka első feltétele a hazai és külföldi folyóiratok gondosan megfontolt kiválasztása. A folyóiratok könyvtárba való átvétele után azokat bevezetjük a nyilvántartásba, átnézzük őket és a tartalomjegyzéken megjelöljük azokat a cikkeket, amelyek intézetünk számára új ismereteket tartalmaznak. Így körülbelül 100 különböző orvosi szakmájú folyóiratot követünk figyelemmel. Részletesen felvesszük az összes tüdő- és légzőszervi megbetegedésekkel, a diétetikával és táplálkozással, rehabilitációval, pszichoterápiával, egészségügyi joggal stb. foglalkozó, valamint az ideológiai és politikai cikkeket.

Azoknak a folyóiratoknak a címlapjára, amelyekben nincsen kijelölt cikk, nullát írunk és az olvasóteremben betűrendbe rakva szabad polcokon az olvasók rendelkezésére bocsátjuk. A többi folyóiratba a kiválasztott cikkekhez papírszalagokat helyezünk, amelyeken az egyetemes tizedes osztályozást és a bibliográfiai adatokat tüntetjük fel, idegennyelvű cikkeknel a cím szlovák fordítását is megadjuk. Ezeket a folyóiratokat azután félre tesszük és körülbelül másfél hónap folyamán csak nálunk tekinthetők meg. Kéthónaponként ezeket a folyóiratokat is betűrendbe osztjuk és sokszorosító hártýára kiírjuk a dokumentációs adatokat. A papírszalagokon feljegyzett adatok most nagy segítséget jelentenek, mert már nem kell lapozgatni és utánanézni, a másolás gyorsan és simán halad előre. Így keletkezik a mi kéthónapi Dokumentačný spravodaj elnevezésű, 80 példányban kiadott dokumentációs tudósítónk. Folyóiratcikkeken kívül a tudósító tartalmaz adatokat új könyvekről, recherchekről és mikrofilmekről is. A tudósítót intézetünk főorvosai kapják és postán díjmentesen szétküldjük kívülálló tudógyógyászoknak is. Az olvasók így minden két hónapban megkapják a szakmájukba vágó legújabb információkat.

A mi intézetünkben van a tüdő- és légzőszervi betegségek tanszéke is. Az orvosok és középkáderek, akik itt rövid vagy hosszulejáratu tanfolyamokon vesznek részt, nagy figyelemmel kísérik a publikációnkat.

Ezeket a felismeréseket azért idézem, mert hangsúlyozni kívánom, hogy az információk dolgozóknak rugalmasaknak kell lenniük. Az információk átadása az olvasóknak már tevékenységük befejezési fázisát jelenti, azt, amelynek alapján munkásságunkat általában meg szokták ítélni. A legjobb információs adattár, a dokumentációs kartotékok és katalógusok is öncélúvá válnak, ha az érdeklődők számára gyorsan és könnyen nem hozzáférhetőek.

A pozsonyi Szlovák Orvostudományi Könyvtár
működésének 25 éve

Az orvostudományok és az egészségügy fellendülése valamint az orvosok és egészségügyi dolgozók azon igénye, hogy jobban biztosítsák az új vívmányok és a haladás követelését az orvostudomány egyes ágaiban, szükségessé tette egy központi orvosi könyvtár létesítését. Ez jogszabály szerint 1951-ben meg is történt.

Az első orvosi könyvtár létesítése azonban 1919-re nyúlik vissza, midőn megalapították a Komensky Egyetem orvosi karát Bratislavában. Az új orvosi kar igen érzékenyen érintette az irodalom hiánya. A kari könyvtárt csak lassan és nagyon bátortalanul fejlesztették. Az irodalom vásárlására juttatott pénz-eszközök hiányát azzal igyekeztek pótolni, hogy cserét folytattak a Bratislavské Lekárske Listy /Bratislavai Orvosi Lap/ ellenében. Így szereztek be néhány értékes külföldi folyóiratot, ami indítékot nyújtott arra, hogy kari olvasótermet létesítsenek. Ez a kórház épületének egyik helyiségében működött 1950-ig, amikor átköltöztették a Komensky Egyetem Orvosi Kara dékánátusának épületébe. De még akkor is, amikor az Egyetemi Könyvtár Pozsonyban segítséget nyújtott az orvosi és egészségügyi szakirodalom vásárlásához, továbbra is megoldatlanul maradt az az igény, hogy ezt az irodalmat egy központba gyűjtsék össze.

A kari könyvtár koncepciója nem elégíthette ki az igénylők gyorsan növekvő számát Szlovákiában. A Párt és a Kormány erőfeszítéseinek eredményeképpen társadalmunk kulturális felépítményében is fordulat következett be és éppen ebben az időszakban került sor a Központi Orvosi Könyvtár létesítésére is. Első vezetője Dr. Zoltán Sykora volt, aki ezt a funkciót 1967-ig látta el. A könyvtár öt dolgozóval kezdte meg működését, beleértve a vezetőt is, és az orvosi kar könyvtárának igen kis könyvtári állományával. Ebből az aktuális és gyakorlatilag felhasználható irodalmat 500 kötet kép-

viselte, az állomány többi része többé-kevésbé történeti. E tény ellenére a könyvtár rövid időn belül bebizonyította életrevalóságát.

A Központi Orvosi Könyvtár nélkülözhetetlen komponense lett az egészségügynek Szlovákiában, mert nemcsak tudományos könyvtár szerepét töltötte be, hanem felsőoktatási könyvtárét is, amennyiben ebben az időszakban a Komensky Egyetem Orvosi Kara saját könyvtárral nem rendelkezett.

A Központi Orvosi Könyvtár működésének első tíz éve alatt a könyvtári állomány 500 kötetről 45.000 kötetre növekedett; 1960-ban a könyvtárat 30.000 olvasó látogatta, akik 71.000 könyvtári egységet kölcsönöztek. Kiterjesztették a könyvtár szolgáltatásait is. Megváltozott a szervezeti felépítés, kialakították az állománygyarapítási és feldolgozó, a kölcsönző, a bibliográfiai és a recherche osztályt. A dolgozók száma az eredeti 5-ről 23-ra emelkedett /1960/, ebből 9 főiskolai végzettségű volt. Már 1960-ban a bibliográfiai és recherche osztály 195 irodalomkutatói bibliográfiát állított össze 5.400 adattal. Működésének első évtizedében a könyvtárat 200.000 olvasó látogatta, ezeknek több, mint 750.000 információt nyújtottak.

1961-ben a Központi Orvosi Könyvtár az iskolaügyi tárcától az egészségügyi tárcához került, mint az orvosi könyvtár-hálózat központi könyvtára Szlovákiában, a következő feladatokkal:

a/ az orvosi és egészségügyi hazai és külföldi szakirodalom, valamint a rokon területek irodalmának beszerzése, feldolgozása és feltárása;

b/ módszertani központ funkciójának betöltése;

c/ bibliográfiai tevékenység koordinálása és kifejtése az orvosi és biológiai tudományok, az orvostudomány és az egészségügyi technika terén;

d/ részvétel az országos egészségügyi szakirodalmi, dokumentációs és recherche-feladatokban;

e/ megfelelő feltételek biztosítása az orvostudományi tudományos-kutatóknak és más, e szakmát művelő, valamint oktatómunkát végző dolgozóknak, továbbá az orvosi karok hallgatóinak és az egészségügyi iskolák tanulóinak a korszerű ismeretek tanulmányozásához és politikai, szakmai színvonaluk emeléséhez;

f/ külföldi intézményekkel csere- és kölcsönző szolgálat ellátása, katalógusok, bibliográfiai, módszertani és egyéb segédanyagok beszerzése, ill. előállítása;

g/ az orvosi könyvtári dolgozók szakmai képzésének és továbbképzésének előmozdítása.

1964-ben a Központi Orvosi Könyvtár elnevezést egy kormányhatározat Szlovák Orvosi Könyvtárrá változtatta. 1967-től új feladatokat is kapott. A csehszlovák szocialista egészségügy rendszerében, valamint a csehszlovák könyvtárügy egységes rendszerében mint szakágazati információs központ folytatta működését Szlovákiában, továbbá betöltötte a könyvtári és bibliográfiai-, információs szolgálatok szakmai tudományos-módszertani központjának szerepét is.

A Szlovák Orvosi Könyvtár eddigi működése során jelentős eredményeket ért el a szakmai információs források beszerzése, feldolgozása és terjesztése terén. Bővült az információs források beszerzésének módja is. A rendszeres vásárláson kívül az információs állományt nemzetközi csere és ajándékok révén is bővítették. 1965-től a könyvtárnak az orvosi-egészségügyi szakirodalom köteles példányaira is joga van. A könyvtári állomány az 1950 évi eredeti 500 kötetről 1960-ra 45.000 kötetre, 1970-re 85.000 kötetre és 1975 végére 106.000 kötetre gyarapodott. Az utóbbi 5 évben azonban az állománynak nemcsak mennyiségi növekedéséről van szó, hanem az információs állomány minőségi átalakulásáról is, mert az állomány külföldi disszertációkkal, a szlovákiai orvostudományi kutatások jelentéseivel és utijelentéseivel is gyarapodott. A könyvtár 1098 folyóirat-címet szerez be, ami mintegy 100 címmel több, mint amivel 1970-ben rendelkezett.

Emelkedő tendenciát mutatnak a könyvtár bibliográfiai és recherche szolgáltatásai is. Míg 1960-ban 195 recherche-t készített el, 1970-re az elkészített recherche-k száma 864-re emelkedett, 1975-ben 965 recherche készült el. Az osztály működésének teljes ideje alatt 11.000 irodalomkutatási bibliográfia készült.

Arányosan nőtt az olvasók részére nyújtott szolgáltatások száma is. A kölcsönzések száma az 1962 évi 10.000-ról 1970-ben 67.000-re emelkedett és 1975-ben elérte a 70.000-et. Kibővült a könyvtárközi kölcsönzőszolgálat is. Az új könyvekből rendszeresen

kiállításokat rendeznek, a területi intézményekben pedig tematikai kiállításokat orvoskongresszusok és más tudományos rendezvények alkalmával.

De nemcsak a számszerű mutatók tanuskodnak a Szlovák Orvosi Könyvtár jelentőségnek fejlődéséről és bővüléséről. Kibővült a könyvtár feladatköre is. Mint tudományos könyvtár betölti az orvostudományi információs kutatóhely szerepét. Koordinálja a devizás külföldi irodalom vásárlását az egészségügyi intézményekben Szlovákiában. Biztosítja az orvostudományi könyvtári és információs dolgozók szakmai továbbfejlődését. Együttműködik a hazai és külföldi könyvtárakkal és információs intézményekkel és részt vesz a csehszlovák és nemzetközi szakmai bizottságok és egyesületek munkájában.

Új feladatai közül ki kell emelnünk a devizás külföldi irodalom vásárlásának koordinálását, ezt a tevékenységet 1969-ben kezdte meg a folyóirat irodalom terén és 1970-ben a könyvek vonatkozásában. A szétesztható deviza lényeges emelkedése lehetővé tette, hogy a résztvevő intézetek száma 54-ről 74-re növekedett és pedig az árak szakadatlan emelkedése ellenére. A deviza az 1969. évi eredeti 588.000 Kc-ról 1975-ben 1.500.000 Kc-ra emelkedett.

Figyelemreméltó eredményeket értek el a módszertani munka területén is. Ezt a funkciót 1961-ben alakították ki. A metodikai feladatokat kezdetben 1 dolgozó látta el, majd e szám kettőre bővült. 1970-ben alakították ki a kutatási-módszertani osztályt, amelynek személyzete fokozatosan 4 személyre emelkedett. Jó eredményeket értek el a rendszeres módszertani látogatásokkal, a szakkönyvtárak és információs központok működésének elemzésével, rendszeres szemináriumok szervezésével, az információs és könyvtári dolgozók továbbképzésével, a "Módszertani Informátor" című folyóirat, módszertani segédletek, utmutatók kiadásával, egységes metodikák, munkamódszerek bevezetésével, az orvosi könyvtárak és információs alközpontok hálózatára vonatkozó nyilvántartások kialakításával, egységes statisztikai beszámolórendszer bevezetésével, főfoglalkozásu könyvtáros státuszok biztosításával.

A Szlovák Orvosi Könyvtár jelenleg módszertanilag 158 szakkönyvtárat és információs alközpontot irányít, ezekben 210 információs dolgozó működik, ebből 123 teljes elfoglaltságu. Főiskolai

képzettségű 33 dolgozó. E könyvtárakat 22.296 nyilvántartott olvasó használja, akiknek 625.000 könyvtári egység áll rendelkezésére.

1971-ben a könyvtár Rank-xerox készüléket kapott, ami alapul szolgált a reprográfiai szolgálat kialakítására, ez ma már az OCE 1.700 készülékkel bővült. A reprográfiai szolgálat bevezetése igen pozitíven hatott, különösen a Pozsonyon kívüli intézmények munkájára. Rendszeresítették a folyóirat-tartalomjegyzékek xerokópiáinak szétküldését az intézmények igényei szerint.

1973 óta fordító szolgálata is van és gyűjti az utijelentéseket is.

A munka racionalizálásának és a külföldi könyvek gyarapodás-jegyzékének előállítására érdekében a könyvtár Consul 253 szervezési automatához jutott. 1975-ben kísérletet végeztünk a könyvállomány félautomata gépi feldolgozására, 1976-tól bevezettük üzemeltetését.

A publikációs és előadási tevékenységet is pozitívan lehet értékelni. Csak az 5. ötéves terv időszakában dolgozóink 89 témáról tartottak előadást. 1975-ben 23 munkát készítettek elő közlésre, vagy le is közöltek, ebből 5 időszakos kiadvány. Ezek: "Külföldi könyvek gyarapodás-jegyzéke" 12 szlovák könyvtár gyarapodásáról. A Metodický Informátor a hálózat évente négyszer megjelenő módszertani folyóirata, 1976-ban már a 11. évfolyamát érte el. A könyvtár közleményei közül említést érdemel az 1-2 éves időközben kiadott "A Szlovákiába járó orvosi-egészségügyi folyóiratok jegyzéke", amelynek kiadásánál együttműködnek az összes, még az egészségügyi tárca keretén kívüli intézményekkel és könyvtárakkal is, amelyekhez orvosi és egészségügyi folyóiratok kerülnek. Van egy irodalomkutatásokat és utijelentéseket feltáró kiadványuk is.

Módszertani kiadványai közül említésre méltó az "Orvosi könyvtárak számokban" című, amelyben statisztikai áttekintést nyújtanak a szlovákiai egészségügyi könyvtári hálózatról, "Az orvosi könyvtárak címjegyzéke" és a "Könyv a betegek szolgálatában" c. kiadvány. A hálózat igényei számára kiadták az ETO táblázatot és indexet is.

A kutatási feladatok közül kiemelkedő az orvosok szakirodalmi igényeinek megismerésére és az információ felhasználóinak képzésére vonatkozó felmérés és módszertani anyag.

További kutatási feladat volt az információs alközpontok és kórházi könyvtárak optimális modelljének kialakítása is.

Már a kutatási feladatok megoldásának folyamán sor került az elért eredmények lépcsőzetes felhasználására a gyakorlatban. A kutatás során nyert ismereteket alkalmazták az egészségügyi tárca intézeteibe kerülő külföldi monográfiái irodalom központi katalógusainak összeállítási tervében. Bevezették az ETO-t.

Még a feladatok elégtelenszemélyi, anyagi és műszaki ellátása ellenére is sikerült az elemzések gyakorlati kipróbálására sort keríteni.

Kidolgozták az orvostudományi információk automatizált rendszerének modelljét is.

A növekvő feladatokkal a munkatársak száma nem növekedett arányosan. Jelenleg 39-en látják el a sokrétű feladatokat. A szlovák orvosi könyvtári hálózat a következő tervidőszakban eddigi feladatai mellett tovább akarja fejleszteni hálózatát, nemzetközi kapcsolatait, különös tekintettel a Medinformra, gépesíteni akarja központi könyvkatalógusát, saját könyvállományát pedig félig automatizált módon teljes egészében fel akarja dolgozni.

Hálózatunk aktuális kérdései

SZEPESINÉ BENDA Mária

Orvostudományi szakkönyvtárak tervezésének néhány kérdése különös tekintettel az egészségügyi intézmények integrációjára

A tervezés általános szempontjai:

Az orvosi szakkönyvtár a fenntartó intézmény egészét információkkal ellátó, a szellemi, tudományos munkát támogató műhely, kiemelten kezelendő szolgáltató részleg; ez a megállapítás nem kisebbíti az egyéb kiszolgáló részlegek /konyha, mosoda, varroda, kertészet stb./ fontosságát. A könyvtárat közvetlenül a szakmai-tudományos feladatok irányítójának kell alárendelni.

Helyének, feladatainak, költségvetésének, állományának a meghatározásakor a fenntartó intézmény mindenkori feladatait /gyógyító, kutató, oktatótevékenység/ és az ellátandók körét /orvosok, egyéb diplomások, szakdolgozók/ kell szem előtt tartani.

Az orvosi szakkönyvtárak külső és belső funkciói.

Szolgáltatási rendszer, minőségi és mennyiségi követelmények az egyes kórháztipusokban

Az orvosi szakkönyvtárak valamennyien intézménybe beépült szakkönyvtárak. Ebből következik, hogy elsőrendű feladatuk saját intézményük dolgozóinak szakirodalommal és egyéb információval történő ellátása. De minden /illetve majdnem minden/ orvosi könyvtár része egy külső szervezetnek, az orvosi könyvtári hálózatnak is. Az orvosi intézmények 95%-ban az egészségügyi minisztériumhoz tartoznak. Az azonos főhatósághoz tartozó könyvtárak hálózati rendszere többek között ezért is maradt továbbra is al-

kalmas együttműködési forma. A hálózat tagozódása részint területi, részint szakmai. Az utóbbihoz az országos kutatóintézetek tartoznak. Az orvosi könyvtárak zöme azonban kórházi, illetve klinikai szakkönyvtár. A kórházak területi hierarchiáját /megyei ill. fővárosi vezető kórházak/ átveszi a hálózat is: a vezető kórházak szakkönyvtárai az alközpontok, amelyek a területükhöz tartozó egészségügyi intézmények könyvtárait, a tagkönyvtárakat irányítják. A könyvtárak külső funkciói főképpen a hálózati együttműködésből adódó feladatokból következnek. De vannak hálózaton kívüli, más hálózattal, intézménnyel folytatott együttműködési formák is /gyűjtőköri együttműködés a kémiai gyűjtőkörrel, regionális feladatok ellátása és könyvtárközi kölcsönzés/.

A könyvtárak belső funkcióit a fenntartó intézmény szakmai profilja határozza meg. Ha vezető kórházról van szó, a számos betegosztályon kívül kapcsolódó részlegek nagy számát is tekintetbe kell venni /kórbonctan, röntgen, laboratórium/ stb. A beszerzendő szakirodalom terjedelme itt természetesen tágabb. De több az ellátandók száma is. A vezető kórháznak ezen kívül területi feladatai is vannak /szervezés, irányítás, továbbképzési feladatok/. Ha a kórház emellett még egyetemhez kapcsolódó oktató kórház is, tankönyveket és oktatási segédleteket is be kell szereznie. De szükség van egészségügyi-szervezési, kórházügyi szakirodalomra és szolgáltatásokra is.

A kisebb tagkönyvtárak állományszervezési funkciói a vezető kórházéival ugyan azonosak, de a munka volumene és az ellátandók száma kisebb. Kis járási, városi kórházakban nincsen mindig kórbonctani részleg és vannak olyan kórházak, amelyekben csak a négy fő szakma /belgyógyászat, sebészet, szülészet, gyermekgyógyászat/ van meg.

A kórházak 1976-ban bevezetett területi integrációja az eddiginél nagyobb mértékben központosítja a kórházi könyvtárak feladatait is. Míg az alközpontoknak eddig több volt a belső, mint a külső funkciója, e kettő most kiegyenlítődik, esetleg a külsők javára eltolódik.

Az egészségügyi miniszter 1975-ben utasítást adott ki a gyógyító-megelőző intézmények egyesítéséről és szervezettebb együttműködéséről, annak érdekében, hogy a munkamegosztás ész-

szerűbbé, a munkaszervezés magasabb színvonalúvá, az egészségügyi ellátás korszerűbbé válják. Az integráció azonban - a helyi viszonyok különbözősége miatt - nem valósul meg egységesen. Elsősorban az egy városban levő egészségügyi intézményeket integrálják, de szükség esetén a más településen levő egészségügyi intézményt is egyesítik a fővárosi vagy a megyei egészségügyi intézménnyel úgy, hogy a más településen levő intézmény a továbbiakban a vezető intézmény kihelyezett részlegeként működik.

A fenntartó intézmények integrálása folytán az orvosi könyvtárak "integrálására" is sor kerül. Mivel azonban a fenntartó intézmények integrálásának módjára nem adtak ki központi utasítást, a végrehajtás a vezető kórháztól függően többféleképpen alakul. Ehhez igazodik a könyvtári-információs szolgáltatások centralizálása vagy megosztása is.

Ha a vezető kórház az álló- és fogyóeszközök beszerzését teljesen központosítja, akkor a területi egészségügyi intézmények igényeinek begyűjtése után dönt a beszerzésekről, majd a beszerzett anyagot belátása szerint elosztja, felhasználását ellenőrzi stb. Ha a beszerzést decentralizáltan továbbra is az egyes intézményekre bizza, központi eszköz- és anyagnyilvántartást vezet. Az elosztásba ugyan ezentul is beleszól, a központi döntés azonban szükségszerűen nem érvényesül olyan erősen. Ebben az esetben az anyagok és az eszközök átirányítása sem képzelhető el olyan egyértelműen, mint az első, teljesen koncentrált megoldás esetén.

Az információs munka sokrétűsége, a helyi igények és szükségletek különbözősége miatt a könyvtári-tájékoztatási munka centralizálása is többféle fokozatban valósulhat meg.

A szolgáltatások mennyiségi és minőségi követelményei.

Mennyiségi követelmények alközpontban 2 könyvtáros esetén: a kurrens folyóiratok 50%-át körözik a fenntartó intézményben és legalább 30%-át a területen. Évente /a szükségnek megfelelő mennyiségű, de legalább/ 300 kért és adott dokumentum könyvtárközi kölcsönzésének lebonyolítása.

Évente legalább 20 irodalomkutató és legalább 12 téma figyelése.

1. ábra

Vezető kórházi könyvtárak funkciói

/hazai "klasszikus" kórházi könyvtári alközpontok modellje/

<u>A</u> = <u>ÁLLOMÁNYÉPÍTÉS</u>	
1.	beszerzés
1.1	előszerzeményezés
1.1.1	a könyvpiac megismerése
1.1.2	a kívánságok begyűjtése
1.2	kiválaszt/at/ás
1.3	megrendelés
1.3.1	reklamálás
1.4	csere
1.5	ajándék elbírálása, átvétele, adminisztrációja
2.	leltárba vétel
3.	kivonás, törlés
<u>B</u> = <u>FELTÁRÁS</u>	
1.	katalogizálás
1.1	címleírás
1.1.1	cédulasokszorosítás
1.2	katalógus/ok/ építés/e/
<u>C</u> = <u>TÁJÉKOZTATÁS</u>	
1.	referenz
1.1.1	szóbeli /helyben, telefonon/
1.1.2	írásban /levél útján/
2.	irodalomkutatás
3.	szelektív információterjesztés /témafigyelés/
3.1	cikkek kiválasztásával+az eredeti forrás rendelkezésre bocsátásával
3.2	jelző információként /csak a címek rendelkezésre bocsátása/
3.3	témafigyelés referátumokkal
4.	bibliográfiák összeállítása
4.1	orvosi téma, szakágazat irodalmából
4.2	helyi /kórházi, területi/ orvosok publikációiról/
5.	fordító, referáló munka

D = FORRÁSMOZGÓSÍTÁS

- 1. eredetiben
- 1.1 kölcsönzés
- 1.2 könyvtárközi kölcsönzés /más könyvtárnak,
 más könyvtártól/
- 1.3 körözés
- 2. másolatban

E = HÁLÓZATI TEVÉKENYSÉG

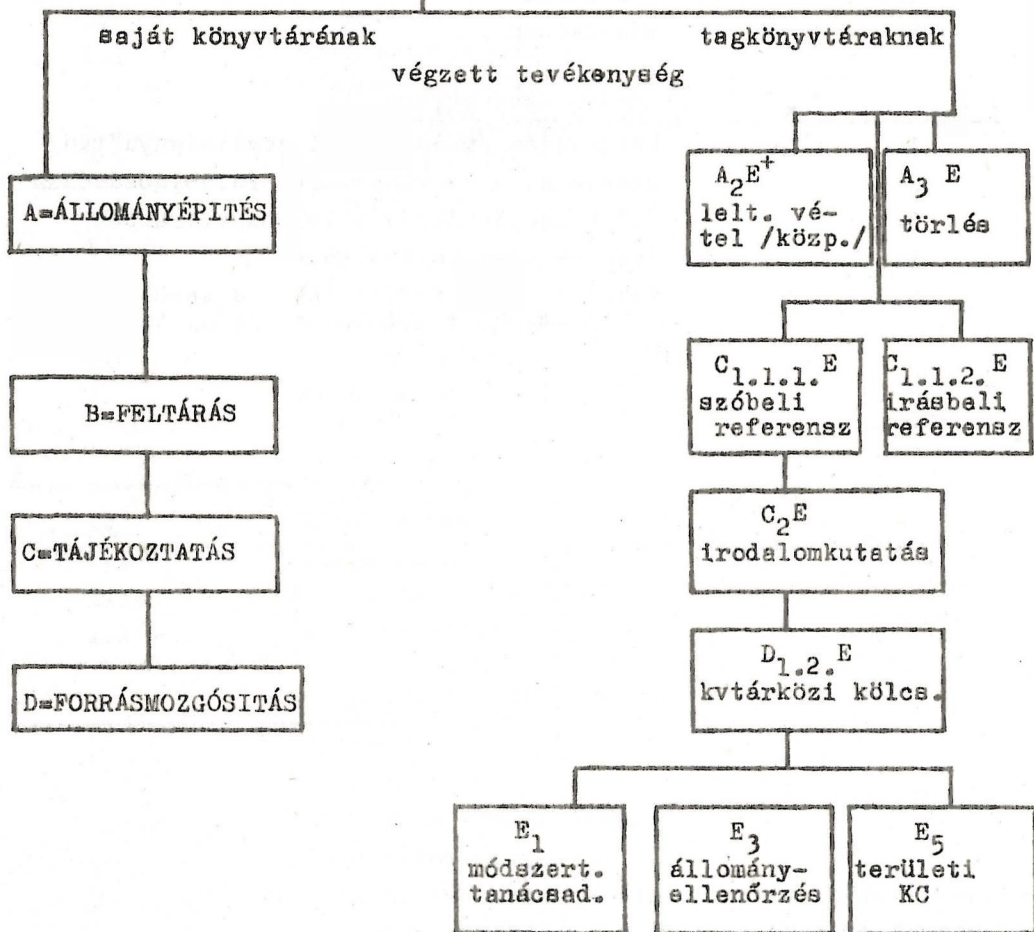
- 1. tanácsadás /módszertani segítségnyújtás/
- 2. részvétel a tagkönyvtárak feldolgozásában
- 3. állományellenőrzés a tagkönyvtárakban
- 4. letétek adminisztrációja
- 5. területi KC-k felállítása, a területi
 könyvtárközi kölcsönzés irányítása

2. ábra

"Új típusú" kórházi szakkönyvtári alközpontok
/Változatok/

1. típus

alközpont

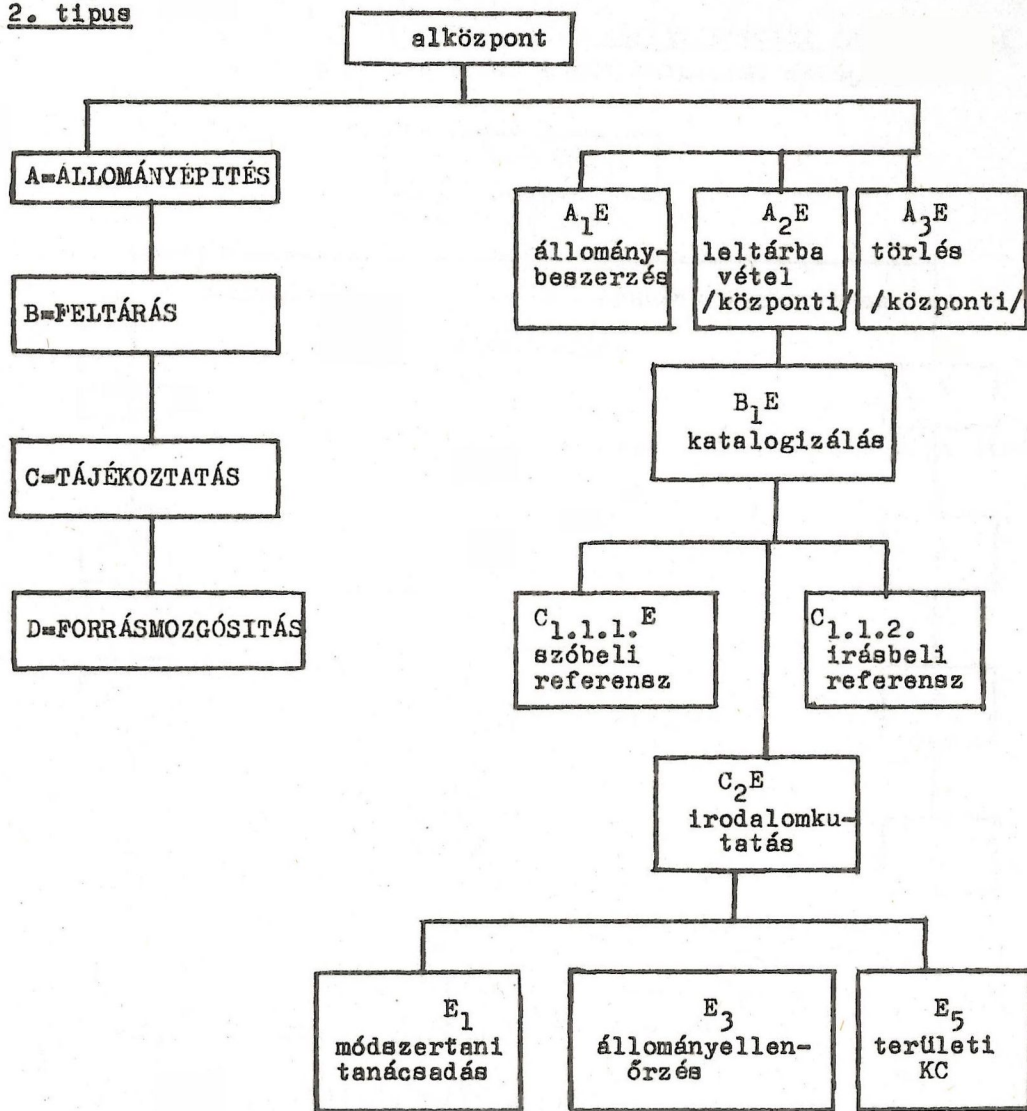

Az alközpont az összes felsorolt fő funkciót a saját könyvtára számára elvégzi. A tagkönyvtárak számára elvégzi az állomány-építési teendőket a beszerzés kivételével, a referenz tevékenységet, az irodalomkutatást és a forrásközvetítést.

Továbbra is ad módszertani segítséget a tagkönyvtáraknak, ellenőrizni a területéhez tartozó könyvtárak állományát, KC-t épít.

⁺E = a hálózatnak végzett tevékenység

3. ábra

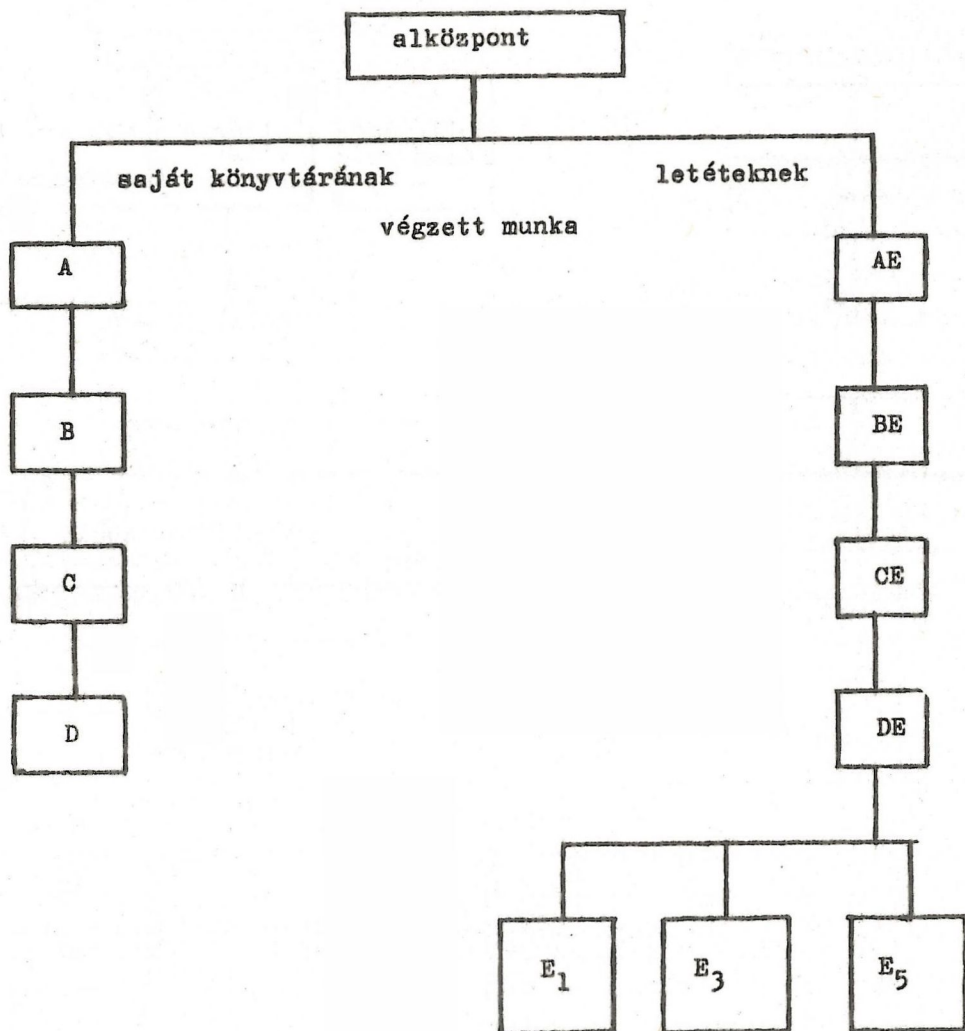
2. típus

Az alközpont az összes felsorolt fő funkciót saját könyvtára számára elvégzi. A tagkönyvtárak számára ellátja az állományépítési teendőket, a katalogizálást /a sokszorosított katalóguscédulákat eljuttatja a tagkönyvtárakhoz/, ellátja a referenzet és az irodalomkutatást.

4. ábra

3. /teljesen integrált/ típus

/a betűjelek feloldását 1. a 2. és a 3. ábrán/

Az ilyen típusu alközpont már nem tagkönyvtárakat, hanem letéteket irányít. Központilag beszerzi az állományt /a letétek olvasóinak és kezelőjének kívánságait figyelembe véve/ az egész terület részére, azt feldolgozza, a dokumentumokat katalóguscédulával együtt ideiglenesen letétbe helyezi az egyes intézményekben. A központilag feldolgozott állományból tájékoztat, a teljes állományból az egész terület számára szolgáltatásokat épít ki. Mozgósítja a terület egész állományát.

5. ábra

Kisebb kórházi szakkönyvtárak /tagkönyvtárak/ funkciói /hazai "klasszikus" kórházi tagkönyvtár/

TA = ÁLLOMÁNYÉPÍTÉS

- 1. beszerzés
- 1.1 előszerzeményezés
- 1.1.1 a könyvpiac megismerése
- 1.1.2 a kívánságok begyűjtése
- 1.2 kiválaszt/at/ás
- 1.3 megrendelés
- 1.3.1 reklamálás
- 1.4 ajándék elbírálása, átvétele, adminisztrálása
- 2. leltárba vétel
- 3. kivonás, törlés

TB = FELTÁRÁS

- 1. katalogizálás
- 1.1 cimleírás
- 1.2 katalógus(ok) építés/e/

TC = TÁJÉKOZTATÁS

- 1. referenz
- 2. irodalomkutatás
- 3.1 témafigyelés /cikkek kiválasztásával+eredeti
 forrás rendelkezésre bocsátásával/
- /4./ bibliográfiák összeállítása
- /5./ fordító, referáló munka

TD = FORRÁSMOZGÓSÍTÁS

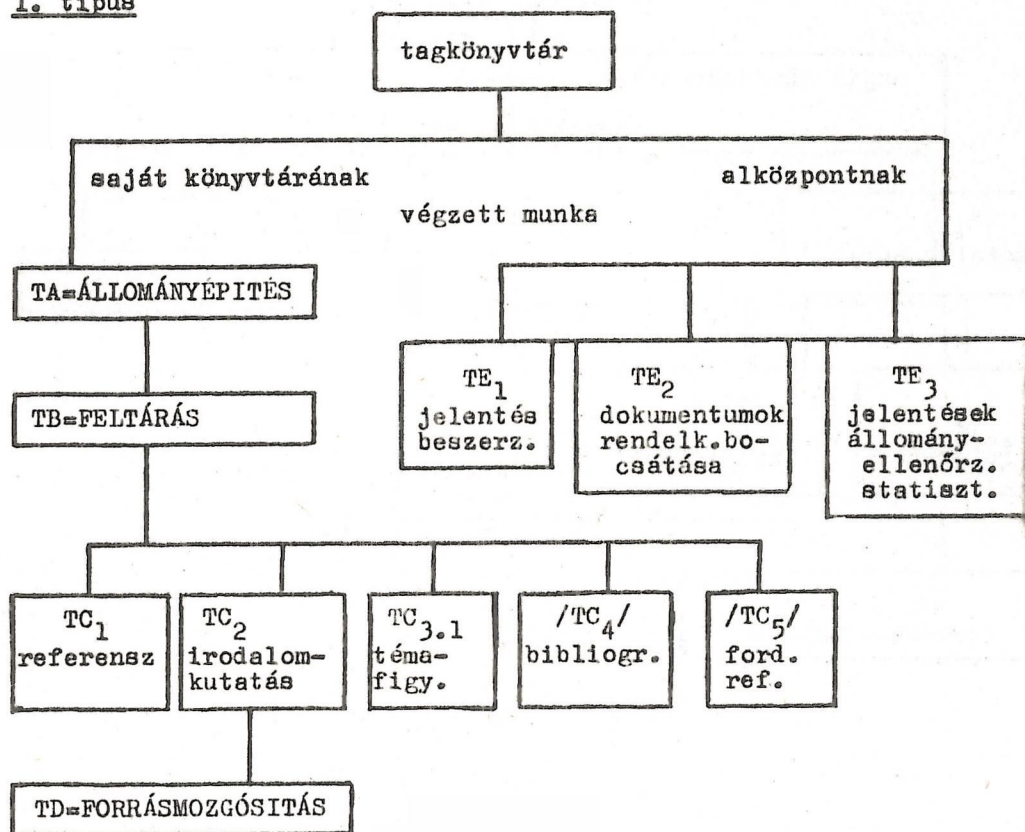
- 1. eredetiben
- 1.1 kölcsonzés
- 1.2 könyvtárközi kölcsönzés /más könyvtáraknak,
 más könyvtáraktól/
- 1.3 körözés

/5. ábra folytatása/

TE	KAPCSOLAT AZ ALKÖZPONTTAL
1.	jelentés a beszerzésekről a KC-nak
2.	dokumentumok rendelkezésre bocsátása az alközpontnak
3.	jelentések /állományellenőrzésről, sta- tisztikák/

6. ábra
"Új típusú" tagkönyvtár
/Változások/

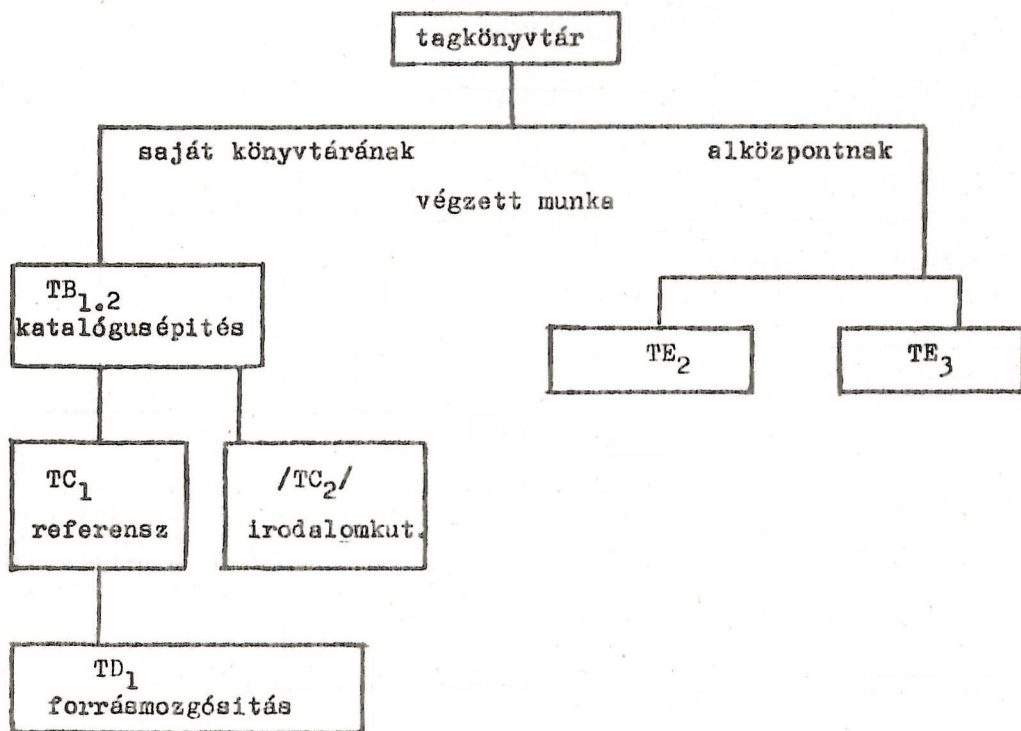
1. típus

Az 1. típusú tagkönyvtár maga szerzi be az állományt, de az alközponti központi leltárnak /nyilvántartásnak/ a beszerzett műveket bejelenti. Katalogizál, ellátja a saját állományából adható tájékoztatási feladatokat és mozgósítja forrásait.

7. ábra

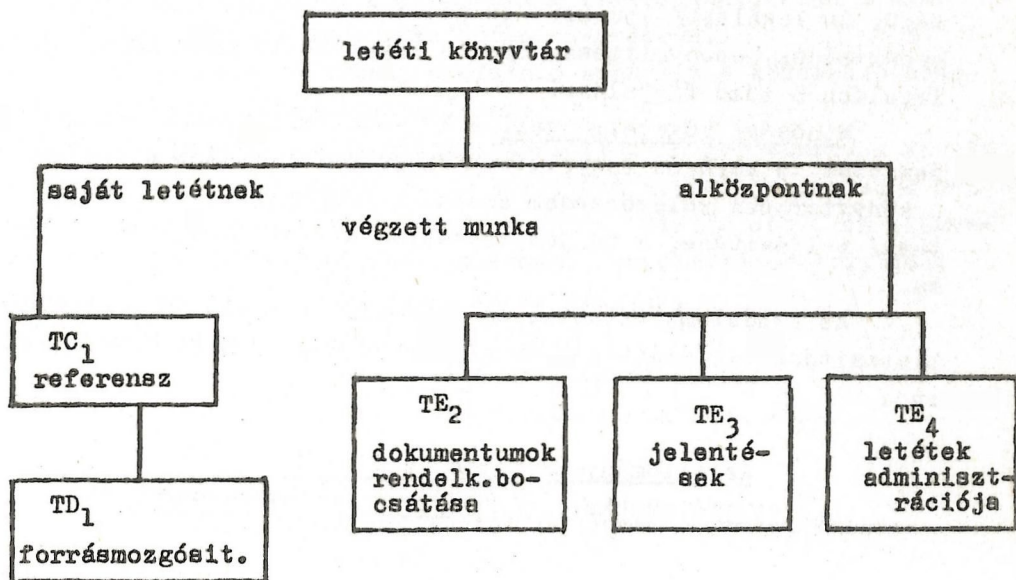
2. típusú tagkönyvtár

A tagkönyvtár az alközponttól megkapja a beszerzett könyveket listával /raktári cédulával/ és katalóguscédulával együtt, amelyekből katalógust épít. Saját állományából ellátja a referenz tevékenységet /esetleg irodalomkutatót végez/, a nála levő forrásokat mozgósítja /kölsönzés, könyvtárközi kölsönzés, körözés/.

8. ábra

3. típus /letétek/

A letét kezelője fogadja és adminisztrálja a letétet, ellátja a referenz tevékenységet, mozgósítja a kezelésre bízott dokumentumokat és elkészíti az alközpontnak szükséges jelentéseket.

Tagkönyvtárakban /az 1. és a 2. típusban és főfoglalkozásu könyvtáros esetén/: a kurrens folyóiratok legalább 50%-át körözi a fenntartó intézményben. Évente /a szükségnek megfelelő mennyiségű, de legalább/ 150 kért és adott dokumentum könyvtárközi kölcsönzésének lebonyolítása. Évente legalább 10 irodalomkutatás és legalább 5 téma figyelése.

Minőségi követelmények: a kölcsönzési kérések azonnali teljesítése, a körözés fegyelmeinek figyelemmel kísérése, betartatása. A könyvtárközi kölcsönzések azonnali /de legfeljebb 2 napos átfutásu/ teljesítése, a teljesíthetetlen kérések azonnali továbbítása.

Az irodalomkutatásban és a témafigyelésben 95% relevancia biztosítása, a fordításokban nem lehet 5%-nál több információs zaj.

Az állományszervezés feladatai
paraméterekkel, minőségi követelményekkel

A könyvtár szolgáltatásainak alapja a megfelelő dokumentumállomány. A kórházi, klinikai könyvtárnak elsődleges feladata a modern, friss információ előállítás és közvetítése, történelmi jellegű anyagra nem vagy csak igen kevésbé van szüksége. Az orvosi könyvtárak nagy többsége azonban régebbi /gyakran még első világháború előtti/ anyagot is őriz.

Ez előnyöket is jelent, elsősorban a fontosabb bázisművek megléte és a kulcsfolyóiratok régebbi és folyamatosan gyűjtött évfolyamai miatt, de számos hátránya is van. Főleg, ajánlékba kapott nem profil-kiadványok is foglalják a helyet és gyakori eset, hogy az állomány szerkezete eleve torz. Egy-egy igazgató vagy egy-egy bibliofil főorvos például a saját érdeklődésének megfelelő szakirodalmat szereztette be a többi szak rovására.

Az így kialakult állományt megfelelő módon, az előírások szerint selejtezni kell. A selejtezést állományelemzésnek kell megelőznie. Először meg kell állapítani, melyek azok a művek, amelyekre a kórháznak, klinikának nincs és előreláthatóan nem is

lesz szüksége. Az 1900 előtti könyvekre és folyóiratokra csak nagyon ritkán, történelmi visszatekintéskor van szükség, ezeket a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtárnak, az 1920-45-közöttieket az orvosegyetemek könyvtárainak kell felajánlani, majd ezután a hálózati központ duplumaközlőjébe bekapcsolni.

A megmaradt állomány megfelelő arányait a következő szempontok alapján kell megállapítani:

Fő- és mellékgyűjtőkörök szerint: a fő gyűjtőkört a kórház osztályai /és részlegei/ által képviselt szakok jelentik, a mellékgyűjtőkört a határterületek: a kémia, fizika stb., de szükség van a kórház vezetésének gazdasági, vezetéstudományi, jogi bázisművekre is. A helyes megoszlás arányai:

könyvekből: 93-95% főgyűjtőkör

2-3 % mellékgyűjtőköri szakok

4 % tájékoztatási segédkönyvtár

folyóiratokból: 95% főgyűjtőkör

5% tájékoztatási segédkönyvtár /indexek,
ref.lapok/.

Tartalmi szempontok: a fő gyűjtőkörhöz tartozó művek megoszlásában az egyes betegosztályok által képviselt szakmákat, mennyiségileg pedig az ágylétszámot és az ehhez kötődő orvos- és szakdolgozó /ápoló/ létszámot, a csatlakozó szakrészlegek /kórhonctan, röntgen, laboratórium/ orvosainak és szakdolgozóinak a létszámát vesszük alapul.

Új alapítású kórházi könyvtár esetén be kell szerezni a képviseltszakmáknak minden, az utóbbi 10 évben megjelent magyar orvosi könyvét /évente mintegy 20 jelenik meg a jegyzeteket nem számítva/, minden középkáder művet /évente mintegy 10-15 jelenik meg/, ez együtt mintegy 300 mű. Minden szaknak ezen kívül beszerezendők a külföldi bázisművei is /szakmánként 3-6/, ez négy-hat osztályos kórházban 20-30, tíz-tizenkét osztályos kórházban 40-80 külföldi könyv.

Folyóiratok régebbi évfolyamait a duplumlistákról érdemes beszerezni, régebbi könyvtárnak állományát kiegészíteni, új könyvtárnak legfeljebb 5 évre visszamenően. Kis kórházban 10-15,

vezető kórházban 40-50 magyar orvosi folyóirat megrendelése szükséges. A külföldi folyóiratok közül kis kórházban osztályonként 1-2, vezető kórházban 10-12 folyóirat megrendelése indokolt.

Az évi gyarapodás irányszámai: orvosonként 1 külföldi könyv és 2 külföldi folyóirat/cím/. A magyar könyvek és folyóiratok beszerzése évente a fenti arányokban javasolt. Vezető kórházban a magyar orvosi szakirodalmat teljességre törekedve kell gyűjteni.

A külföldi szakirodalom beszerzésének egyik fontos szempontja a nyelvi megoszlás. Az orvostudományi szakirodalom "vezető" nyelve az angol, másik két "fontos" nyelve pedig a német és az orosz. Az utóbbival azért is érdemes lenne foglalkozni /és az orvosok nyelvtudását ilyen irányba is fejleszteni/, mert számos angolnyelvű könyvet lefordítanak oroszra és tizedáron kapható.

Ha a bázisművek ezeken a nyelveken megvannak, a könyvtár többé-kevésbé birtokában van a legfontosabb világszintű szakirodalom. Hanyatlóban van a francia, feljövőben a spanyol nyelvű orvosi irodalom. De a "kevésbé fontos" nyelvű dokumentumok megvásárlását is mérlegelni kell, részint a kórház dolgozóinak mindenkori nyelvismerete és a mű szakmája szerint, részint a mű fontossága alapján. Francia nyelvű sebészeti vagy bőrgyógyászati mű beszerzése akkor is fontos lehet, ha a kórházban pillanatnyilag egy orvos sem olvas franciául. /És számolni kell a fordítószolgálat lehetőségeivel is./

Formai szempontok: Kórházi könyvtárakban mind a mai napig a könyv és a folyóirat a legfontosabb dokumentumok. Szabvány és szabadalom egy profilintézményen /Orvosi Műszerügyi Intézet/ kívül csak elvétve található. A nem publikált dokumentumok közül az információ szempontjából élen járnak a fordítások és az irodalomkutatási jegyzékek és másolataik, valamint a kórházi szakirodalmi referáló ülések anyaga. Volumentük a kórház tudományos aktivitásától függ. A maximálisan megtermelhető anyag külön fordítót alkalmazó alközpontban évi 120 folyóiratcikk /mintegy 1400 oldal/ és 20-30 irodalomkutatási bibliográfia. A hálózati központból beszerezhető évi mennyiség: 3-400 cikkközlés /3500-4500 oldal/ és 6-700 irodalomkutatási bibliográfia. Az utóbbi a központ által termelt teljes mennyiséget jelenti, a kórházaknak erre az anyagra válogatva van csak szükségük.

A kórházban keletkezett dokumentumok a kórlapok és a kórbonctani és egyéb leletanyag. Gyűjtésükkel, feldolgozásukkal nem az orvosi szakkönyvtár, hanem az un. információs részleg, felvételi osztály ill. igazgatóság foglalkozik. A könyvtárnak jó ezekkel a részlegekkel kapcsolatot fenntartania. A felgyűlt információk felhasználása azonban nem megy minden további nélkül, mert titkos anyag. Meg lehet azonban szervezni, hogy a könyvtár együttműködik az információs részleggel, részt vesz a kórlapok feltárásában, de kizárólag akkor, ha megfelelő feldolgozó személy áll rendelkezésre. Ez esetben az igazgatással együtt meg kell határozni az információadás szabályait, határait is.

Audio-vizuális dokumentum a kórházakban még kevés, de jelentőségük nő. A kórházi szakkönyvtárakban az idegennyelvű nyelvtanfolyamok lemezei és szalagjai fontos szerepet játszanak, de számuk nyelvenként 1-2 dokumentum. A mikrofilmek gyűjteménye sem jelent még tárat, a könyvtárközi kölcsönzésben azonban kezdenek nagyobb szerepet játszani. A vezető kórházaknak évente legalább 300 dokumentumot kell átkölcsönözniük, a kölcsönzés egy része mikrofilmen vagy gyorsmásolaton bonyolódik le, néhol a kölcsönző tulajdonába mennek át.

A jövő: a folyóirat koordinálással egybekötött cikkmásolat-akció. Teljes terjedelmében a központ nem másolhat le folyóiratot. A figyelő szolgálatok kiterjedése azonban egyre több forrás lemásolását teszi szükségessé. A vezető kórházak által megrendelt témák száma átlagosan 10 /évi 1200 adat/. Arra számítva, hogy a cimanyag mintegy 10%-át kívánják az olvasók eredetiben elolvasni /egy-egy cikk terjedelme pedig többnyire 10-12 oldal/, évi 1200-1400 mikrofilm kocka előállításával és fogadásával kell számolni.

A tájékoztatási segédkönyvtár anyagának összeállításában a tájékoztatási szolgáltatásokból kell kiindulni. Ha van figyelőszolgálat és intenzív a kórházi tudományos és referáló tevékenység, magyar és külföldi szaklexikonokat kell összegyűjteni, és minden lehetséges magyarnyelvű magyarázó szótárat, enciklopédiát és lexikont /erre vonatkozóan megvan a hálózati központ ajánlójegyzéke/.

A minimum: szótárak 4 világnyelven, szakágazati szótárak, magyar orvosi lexikon, magyar orvosi enciklopédia és a Gyakorló Orvos Könyvtára sorozat.

A dokumentumbázis kezelése. Könyvtári, tájékoztatási technológia

A dokumentumbázis kezelését olyan láncnak kell tekintenünk, amely a beszerzéssel kezdődik és az olvasónál végződik.

A kórházi alközpontok és a tagkönyvtárak feldolgozómunkája, szolgáltatásai és tájékoztatómunkája nem annyira minőségben, mint inkább mennyiségben és a feldolgozás mélysége szempontjából különbözik. A következő évtizedben az orvosi könyvtárak munkája még mindig hagyományos lesz, legfeljebb 3-4 kiemelt alközpontnak lesz a nyolcvanas évek közepén terminálja.

A fenntartó intézmények feladatain kívül azonban jelentősen különbözik az egyes kórházakban az ellátandók száma. Egy-egy orvosra kórházban 10, klinikán 6 ágy ellátása jut, ennek alapján osztjuk fel a kórházakat nagy kórházakra /ilyenek az alközpontok/, ágylétszámuk 900-1800 között mozog, a tagkönyvtárak pedig két kategóriába sorolhatók ebből a szempontból: közepes ágylétszámú kórház: 401-800 ágyig és kis ágylétszámú kórház 400 ágyig. Figyelembe kell vennünk még az alközpont és a tagkönyvtár kapcsolatát /az integráltság fokát is /L. a 2., 3., 4., 6., 7. és 8. ábrát/.

Általános szempontok: A szerzeményezést előzze meg előszerzeményezés, de legalább az olvasók megkérdezése, kívánságainak számon tartása. A vásárlási lehetőségeket különböző fokon, de minden könyvtárkezelőnek ismernie kell. Bármilyen könyvtárról legyen szó, külön könyv- és külön folyóirat leltári napló vezetése kötelező, ugyanígy a meghatározott időnként végzett állományellenőrzés is.

A katalogizálásnak a mindekori hazai szabványokat kell figyelembe vennie. Az orvostörténeti gyűjteményeket kivéve az orvosi könyvtárak modern anyagot tárolnak, a címleírásban a formai szempontok tehát kevésbé fontosak, annál fontosabbak a tájékoztatást elősegítő analitikus címleírások.

Katalógusnak mindenütt kell lennie, még a letéti könyvtárakban is legalább átmeneti nyilvántartásnak. A kis kórházak könyvtárában /ill. a 2. típusu tagkönyvtárakban/ betűrendes katalógusnak, a közepes kórház /1. típusu tagkönyvtár/ könyvtárában betűrendes és szak- ill. tárgyszavas katalógusnak, az alközpontokban pedig katalógushálózatnak kell lennie /szerzői, szak-, tárgyszavas, központi stb./.

A kórházi könyvtárnak saját kurrens állományát jeladó információ formájában fel kell dolgoznia. Ez lehet tartalomjegyzék-szolgálat /a Current Contents módszerével/ vagy cimbibliográfia, de lehet figyelőszolgálat /orvosi témákhoz előzetes megbeszélés alapján gyűjtött és kijelölt folyóiratcikkek eljuttatása az igénylőhöz eredetiben ill. a cikkek címeinek a leírásával/.

Mélyebb feltárás /annotálás, referálás, fordítás/ akkor lehetséges, ha erre külön, idegen nyelvet ismerő munkatársat alkalmaznak. E szolgáltatások megszervezésekor nem egyes személyek /kandidaturára, szakvizgára készülők/, hanem kutatócsapok igényeit kell szem előtt tartani. Az előbbieket igényeit is feltétlenül ki kell elégíteni, de ezek rendszerint eseti érdeklődések.

A tájékoztatás főbb típusai közül referenz-szolgálatnak mindenütt kell lennie - saját vagy letéti anyag alapján. Jeladó információ adása mindenütt lehetséges, de ott, ahol függetlenített könyvtáros van, kell is lennie.

Az állomány mozgósítása egyre fontosabb feladat, annál is inkább, mert a dokumentumok állandó drágulása a tájékozódást be-
szűkíti, a meglévő bázissal tehát minél szélesebb kört kell tájékoztatni. Akár hagyományosan működő könyvtárakról van szó, akár olyanról, amelynek gépesítési kilátásai vannak, a meglévő állományt - a bázisműveket leszámítva - minél jobban meg kell forgatni. A kölcsönzés, a könyvtárközi kölcsönzés - alapfeladat, a folyóiratok körözése tagkönyvtárnak saját intézményében, alközpontnak ellátandó területén.

A dokumentumbázis kezelése egyes orvosi könyvtár típusokban

1. típusú alközpontban:

A könyvtár feladata, hogy fenntartó intézményének valamint a területileg hozzá tartozó intézmények szakembereinek szakirodalmi igényeit felkeltse, a meglévőket teljesítse, a modern szakirodalmat ennek érdekében beszerezze, katalógusokban feltárja és eredetiben és /vagy szolgáltatásck formájában rendelkezésre bocsássa. A dokumentumbázis kezelésében egyszerű, de hatásos módszereket kell alkalmazni és közérdek, hogy egy-egy hálózatban egységes módszerek érvényesüljenek.

Állományépítés

Gondos, egyszeri elemzés után állandóan figyelemmel kíséri a kórház ill. a terület által művelt szakágazatok beszerzendő szakirodalmának az arányait. Kereskedelmi prospektusok és a hálózati központ által kiadott jegyzékek alapján előszerzeményezési kartotékok készít, ebbe beleépíti a letétek ill. a tagkönyvtárak kezelőitől és az olvasóktól kapott kívánságok céduláit és saját véleményével együtt a könyvtár orvostanácsadójával a kórház tudományos bizottsága vagy ennek híján a főorvosi értekezlet elé terjeszti. Gondoskodik róla, hogy az állománybeszerzési paramétereknek megfelelő pénzösszeg álljon rendelkezésre.

Az év közepén, a Kultura ill. a Posta Központi Hírlapiroda által megadott időpontig az előírt űrlapokon megrendeli a dokumentumokat. Az előszerzeményi kartotékból külön kartotékba átemeli a megrendelt művek céduláit /ill. előszerzeményi listán megjelöli/. Minden rendelést követő év elején /legkésőbb március végén/, majd a szükséghez képest többször is reklamálja a meg nem érkezett könyveket és folyóirat évfolyamokat.

A megérkezett könyveket egyedi leltári naplóba vezeti. A folyóiratokat érkeztetési nyilvántartáson vagy kardexlapon tartja nyilván. A meg nem érkezett folyóiratszámokat a lehető legrövidebb időn belül és folyamatosan reklamálja. A bekötött ill. a teljes folyóiratévfolyamokat /tartalomjegyzékkel, mutatókkal együtt/ folyóirat leltári naplóba vezeti.

Feltárás

A megérkezett könyveket katalógusokban feltárja. A címleírás a mindenkorin nemzeti szabvány szerint, ha az alközpont hálózati együttműködésben is részt vesz, a vonatkozó nemzetközi szabványnak megfelelően történik.

Katalógushálózat:

Minimum: 1. Szerzői betűrendes katalógus, a kongresszusok feltétlenül külön is feltárva. Igen hasznos a szerkesztői katalógus is, mert az orvosok egy része gyakrabban keres szerkesztőt mint szerző után.

2. Szakrendi katalógus a magyarországi orvosi könyvtári hálózatban jól bevált ún. "30-as szakrend" szerint.

Optimum: 3. Tárgyszavas katalógus. Mindenki számára átvethető minta nincs. Bevezethetők a Magyar Orvosi Bibliográfia tárgyszavai, az OSZK könyv-KC-jának készült bejelentések rövidített ETO-tárgyszavai, esetleg az Index Medicus Subject Headings-ből válogatva. A katalógus készülhet tapasztalati alapon egyéni szógyűjtemény alapján is. 5-600 tárgyszó már jól feltárja az állományt, 1000-nél több tárgyszó könyvkatalógusban felesleges, egy-egy könyvet azonban "mély indexeléssel", 10-15 tárgyszó megadásával kell feltárni.

4. Területi könyv-KC. Az alközpont által központilag és/vagy a tagkönyvtárak által beszerzett könyvek címleírásaiból betűrendes katalógus. Érdemes egyszerűsített ETO-szerinti tárgyszavas katalógust is létrehozni. Nem nagy többletmunka.

Ha a kórház tudományos élete aktív, ha van kutatótémája illetve ha sikerül az orvostanácsadóval /tudományos bizottsággal stb./ együttműködve elérni, hogy a referálóüléseken, kutatómunkához stb. vegyék a könyvtár segítségét igénybe, a következő katalógusokat érdemes még létrehozni:

5. Folyóirat-cikk katalógus az általános folyóiratok cikkeiről. A besorolás rendje: tárgyszavas. Ajánlható a direkt kódos peremlyukkártya maximálisan 60 ismervvel. A kombinált kódos lyukkártya katalógusok kórházban nem hosszú életűek.

6. Tárgyszavas katalógus a kórház által megtermelt és/vagy máshonnan beszerzett fordításokról.

7. Tárgyszavas katalógus a könyvtár által megtermelt és/vagy máshonnan beszerzett irodalomkutatási jegyzékekről.

8. Tárgyszavas katalógus a témafigyeléssel feltárt folyóiratcikkek címleírásairól.

9. A kórház referáló ülések termékeinek /referátumok/ tárgyszavas katalógusa.

Az 5. sz. katalógust érdemes külön tartani és referáló ülések előkészítéséhez ajánló katalógusként felhasználni.

A 6., 7., 8. és a 9. katalógust, ha mind a négy a kutatást szolgálja és az általa feltárt volumen eléggé arányos, érdemes egy tárgyszavas információs katalógussá összevonni.

Bibliográfiák. Témabibliográfiákat csak országos méretekben érdemes előállítani. Az alközpont feladata azonban a kórház illetve a terület orvosainak szakirodalmi tevékenységét feltárni /katalógusban vagy jegyzéken/, retrospektív módon /10-20 évre visszamenően/, majd 5-5 évenként kurrensen.

Jegyzékek. Az olvasókat értesíteni kell az új szerzeményekről, erre legalkalmasabb az új könyvek jegyzéke, a beszerzett folyóiratok listája. Az állomány mozgósításához pedig a területi folyóiratok lelőhelyjegyzéke.

Tájékoztatás

1. Referenzs. A tájékoztatási segédkönyvtár és a katalógusok alapján minden alközpontnak választ kell adnia ténybeli adatokra vonatkozó kérdésekre, bibliográfiai vonatkozású kérdésekre. Tapasztalat szerint referenzs-katalógust nem érdemes létrehozni, mert a kérdések ritkán ismétlődnek. Vezetni kell azonban a teljesítetlen kérdések jegyzékét és gondoskodni kell arról, hogy olyan segédkönyvek kerüljenek a könyvtárba, amelyekből válasz adható.

2. Irodalomkutatás. 1. típusú alközpontnak rendelkeznie kell a Magyar Orvosi Bibliográfiával, az Index Medicusszal és az Excerpta Medicával minimumként. Külföldi folyóiratainak száma mozogjon 80-120 között. Ha jól működik és az igényeket felkeltette, havi 2 irodalomkutatót kérnek tőle. Helyi irodalomkutatót /saját anyagból/ érdemes végezni akkor, ha sürgősen /1 héten belül/ szükséges vagy ha a témát az olvasó egyéni, speciális szempontból kívánja feltárni. Ha a kérés nem sürgős /2-3 hét múlva ráér/ vagy ha közérdeklődésre tarthat számot, esetleg hosszú időre visszamenő adatokra van szükség, érdemes az irodalomkutatót a hálózati központtól megkérni.

A relevancia fokozására a könyvtár vezetője biztosítsa a visszacsatolást: mindig kérjen véleményt és a jövőre vonatkozóan tanácsot.

3. Szelektív információs disszemináció /témafigyelés/. Ha nincs külön fordító-referáló munkatárs, a témafigyelés jelző-információ kereteiben folyik. Egy-egy alközpontnak teamek részére 4-5, egyének számára 8-10 témát kell figyelnie. A beérkezett friss folyóiratszámok átnézése után a könyvtáros a témához megfelelő cikket megjelöli és rövid időre /2-3 napra/ átadja az igénylőnek. Ha a téma figyelését többen kérték, a címleírás nem kerülhető el. Ilyenkor már feltétlenül érdemes a kartonokat sokszorosítani és kartoték részére is felhasználni.

4. Fordítás, referálás. Ha nincs külön fordító, a könyvtáros egy-egy cikk vagy könyvrészlet rövid tartalmi tolmácsolására válalkozhat, mintegy jelzést adva az olvasónak, érdemes-e neki a cikkel mélyebben foglalkoznia.

Ha van fordító, a fordítás ill. a referálandó cikk kijelölését az orvostanácsadónak vagy a tudományos bizottságnak kell elvégeznie. Előzőleg azonban tudomást kell szerezni arról, vajon a kérdéses cikk fordítása nem készült-e már el a hálózati központban vagy nem jelentették-e már a fordítások országos nyilvántartásának. Az alközpont által lefordított cikk másolatát a központnak kell megküldeni, ahol nyilvántartásba veszik és a lefordított cikk címét publikálják.

Forrásmozgósítás

A devizakeretek 1968. évi megszűnése óta a külföldről importált folyóiratok duplicitása megnövekedett, a könyvtárközi kölcsönzés színvonala romlott. A drágulás és az új igények pedig egyre jobban sürgetik az állományok mozgósítását.

1. Folyóiratkörözés. A forrásmozgósítás alapfunkciója a kölcsönzés, előzőleg azonban a friss számokat körözni kell

a/ a kórház orvosai /szakdolgozói/ között, előzetes megbeszélés szerint és sorrendben,

b/ a területen. Ha aktív témafigyelést folytat az alközpont, mérlegelni kell: kivonhatók-e a folyóiratok körözésre. Ha nem: indokolt némely fontos folyóiratot két példányban megrendelni.

A körözés módja: a/ lánc: az olvasók a folyóiraatra tűzött papírlapon feltüntetett sorrendben és időpontban egymásnak adják a folyóiratszámokat. Előnye: a körözés átfutási ideje gyors /elméletben/ és a könyvtárosnak kevés a dolga vele, hátránya: nagy olvasói fegyelmet követel meg. A lánc néha az olvasó hibáján kívüli okból szakad meg.

b/ csillag: a könyvtáros sorrend szerint maga adja át a folyóiratot az olvasóknak és maga is veszi vissza, hogy a következőnek adja. Előnye: a könyvtáros mindig tudja, hol a folyóirat és reklamálhat, hátránya: a visszavevés közbeiktatott munkafolyamatot jelent és az egész akció igen munkaigényes.

2. Kölcsönzés. Nyilvántartások: kétkártyás vagy egy kártyás és személyi lapos. Határidő nyilvántartást kórházban nem érdemes vezetni, de a kölcsönzőlapokat hetente át kell nézni és reklamálni.

3. Könyvtárközi kölcsönzés. Alapelv: az állomány a hálózatban minden olvasóé. Elsősorban a fenntartó intézmény olvasóit, másodsorban a közvetlen területhez tartozó, harmadsorban a hálózat olvasóit kell ellátni.

A kölcsönzéshez két egyszerű nyilvántartást kell bevezetni: egyet a kimenő, egy másikat a bejövő kölcsönzésnek. Lebonyolítás: a mindekor érvényes előírás szerint.

Ha az alközpontnak van gyorsmásoló készüléke, akkor másolatban adja az átkért dokumentumokat, így az eredetit nem vonja ki a forgalomból. Eldöntendő, hogy a másolat adható-e ingyen. Ha nem, az alközpontnak mérlegelnie kell, ki tudja-e a kérő könyvtár a másolat árát fizetni. Ha nem: adjuk a kért művet eredetiben. Más-különbben az az ellentmondás áll elő, hogy éppen a legkisebb állományu és más könyvtár szolgálataira a legjobban rászoruló könyvtárat zárjuk ki a szolgáltatásból.

Hálózati munka

1. Központi leltár vezetése az egész terület számára. Ez történhet úgy, hogy a tagkönyvtárak az általuk megrendelt műveket az alközpontba érkeztetik és ott a leltárba vétel után az alközpont a rendeltetési helyére postázza őket, vagy úgy, hogy a tagkönyvtár a beszerzett könyv címleírását a számlamásolattal együtt megküldi az alközpontnak. Ebben az esetben a leltári számot az alközpont közli a tagkönyvtárral, ahol ezt a könyvbe bejegyzik.

2. Állományellenőrzés. A tagkönyvtárnak méretétől függően évente, kétevente, esetleg ötévente ellenőriznie kell állományát. Ha a tagkönyvtárnak függetlenített könyvtárosa van, ő végzi az állományellenőrzést és eredményéről jegyzőkönyv másolatot küld az alközpontnak. Ha a tagkönyvtárnak csak kezelője van, az állományellenőrzést az alközponti könyvtár egyik munkatársa végzi.

A 2. típusu alközpontban ugyanazok a feladatok, mint az 1. típusban, ehhez a következő kiegészítő hálózati feladatok járulnak:

Állományépítés a tagkönyvtárak számára.

a/ az igények bekérése a tagkönyvtáraktól /esetleg közvetlenül az olvasóktól/

b/ a költséghelyek kereteinek megfelelően és az egyes tagkönyvtárak között koordinálva, az orvostanácsadó és az alközponti könyvtári tanács bevonásával a műveket az alközpont elbírálja, majd megrendeli.

c/ érkezés után központi leltárba veszi, címleírást készít a KC számára, majd a művet 1 db katalóguscédulával a tagkönyvtárnak megküldi.

d/ az állományellenőrzést és a törlést évente lebonyolítja. A 3. típusú alközpont hálózati munkája /az 1. és a 2. típushoz képest kiegészítő feladatok/:

a/ a letétek kezelőitől és olvasóitól begyűjtött igényeket a saját fenntartó intézménye olvasóinak igényeivel egyeztetve a szükséges műveket megrendeli, leltározza, katalogizálja, majd két jegyzékkel /tartós letét és letét/ és 1 db katalóguscédulával a műveket a letétnek eljuttatja.

b/ a letétet saját állományként forgalmazza

c/ a letéti állomány nem állandó részét évenként cseréli, kiegészíti.

A tagkönyvtárak munkájának technológiája megegyezik az alközpontokéval, azonban katalógushálózatuk egyszerűbb és minden szolgáltatásuk szűkebb volumenű.

Alapelv: olvasóinak mindent meg kell szerzeni, amit az alközponttól, a központtól vagy más szervezettől megkaphat. Kommunikációs csatornáit /értesüléseit intézményekről, szolgáltatásokról, szolgáltató személyekről/ jól ki kell építenie.

Munkaerőszükséglet. Szervezeti struktúra-modellek. Jog- és hatás-
körök, pénzügyi modellek.

Egyes munkafolyamatok munkaerőszükséglete. Egy könyvtáros napi 8 órai munkája alapján kialakított tapasztalati normák.
/Minden munkánál az ideális tiszta idő, a csak egyféle munkára fordított idő az alap./

1. A művek kiválasztása, előszerzeményezés. Napi 1500 cím átnézése, 10%-a kijelölve.

2. 150 mű előre nyomtatott nyilvántartó lapjainak a kitöltése, az előszerzeményi jegyzékbe beosztása.

Az 1. és a 2. pont csak nagy alközpontban fordul elő.

3. A beérkezett könyvek leltárba vétele /bevezetése a központi leltárba, a tagkönyvtárak egyedi leltárába vagy a letéti nyilvántartásba, bélyegzés, a számlára a leltári szám rávezetése/.
Napi norma: 50 mű.

4. Címleírás: napi 40 mű.

5. Osztályozás: /30-as szakrend, egyszerűsített ETO és tárgyszó szerint, mindhárom művelet egyszerre/, napi norma: 20 mű.

6. Polyóiratok feldolgozása: kardexlapra v. érkeztetési nyilvántartásra rávezetés, bélyegzés, hiányok vezetése reklamáló füzetbe. Napi norma: 300 füzet.

7. Katalógusszerkesztés:

a/ irányítás: 1000 cédula

b/ betűrendes katalógusba sorolás: 1000 cédula

c/ tárgyszavas katalógusba sorolás: 400 cédula.

8. Bibliográfia készítés: a már begyűjtött adatok /címek/ rendezése szerzők szerint és címleírás készítése. Napi norma: 30 mű. Osztályozás: napi 20 mű /ha három szempont szerinti/, index készítés /tárgyszavak szerinti szétosztás és leírás/: napi 100 cím.

9. Kölcsönzés: a mű megkeresése, a kölcsönzés adminisztrációja. Napi 60-70 mű.

10. Könyvtárközi kölcsönzés: kérő olvasó szerinti, mű szerinti, kérő intézmény szerinti és lejárat szerinti nyilvántartás esetén napi 20 mű. Ha intézmény és lejárat szerint nem tartják nyilván, akkor 40 mű.

11. Irodalomkutató. A megfelelő művek kijelölése nem normázható. Tapasztalat szerint kurrens folyóiratokból napi egy téma, indexekből napi 2 téma jelölhető. Leírás: oldalanként 10 bibliográfiai adat, napi 20 oldal.

12. Témafigyelés: A beérkezett új folyóiratok átnézése a kijelölt témák szerint. 100 kurrens folyóirat esetén napi 10-12 füzet érkezik, 10 téma figyelése esetén 4-6 óra szükséges.

13. Fordítás normája napi 8 szabványoldal /leirással/

14. Referálás normája: napi 4 referátum /leirással/

15. Körözés adminisztrációja: 100 folyóirat körözése esetén napi 10 szám bevezetése a nyilvántartásba és eljuttatása a soron következő igénylőhöz: 1 óra.

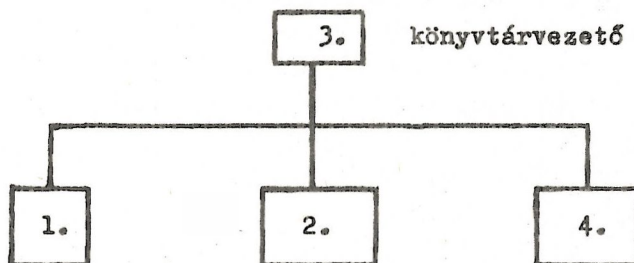
16. Állományellenőrzés lengyel módszerrel, párban. Numerus currensbe rakás, napi norma: 800 mű, bejelölés a leltári lapra 1600 mű.

A munkaerőszükséglet 1. típusu alközpontot figyelembe véve:

1. Állományépítés, katalogizálás, katalógus szerkesztés, kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés:	1 könyvtáros
2. Bibliográfia készítés, irodalomkutató, témafigyelés	1 könyvtáros
3. Hálózatszervezés /8-nál több tagkönyvtár esetén/, folyóiratkörözés, állományellenőrzés, képzés	1 könyvtáros
4. Fordítás, referálás	1 fordító

Az 1. típusu alközpont belső strukturája

/100 kurrens folyóíratot, 200 könyv évi megvásárlását és 6 tagkönyvtárat feltételezve/

Az 1.sz. munkára középfoku könyvtárost

a 2.sz. munkára felsőfoku könyvtárost

a 3.sz. munkára felsőfoku könyvtárost kell felvenni/ egyuttal
- a könyvtár vezetője/

a 4.sz. munkára fordítót /lehetőleg nyelvvizsgával/ kell alkalmazni.

A kórházi szakkönyvtár "rangban" a betegosztályok és a segédüzemek között helyezkedik el. Mivel szoros kapcsolatban kell lennie a vezetéssel, az oktatással, a továbbképzéssel és a kutatómunkával, közvetlenül az igazgatónak vagy a helyettesének kell alárendelni.

Minden orvosi könyvtár mellé az igazgatás orvostanácsadót rendel, aki a könyvtárosnak nem fölöttese, feladata tanácsadás az állomány beszerzésében, a figyelt témák megállapításában, az osztályozásban. Képviseli a könyvtárat "kifelé", az igazgatói, főorvosi üléseken összekötő szerepet tölt be a kórház dolgozói és a könyvtár között. A könyvtári munkák technológiáját, volumenét, szervezését és a hálózati munkát illetően nincs beleszólási joga, ez a szakmai felügyelet: a hálózati központ /alközpont/ feladata.

A könyvtár részére a fenntartó intézményben elkülönített évi költségvetést kell biztosítani a beszerzendő művek, a kötetítés, másolatok, mikrofilmek, fordítások, irodalomkutatási jegyzékek beszerzésére, a könyvtáros/ok/ továbbképzéssel összefüggő utjaira és kiszállításaira, írószerekre.

Tervszerű működés csak úgy képzelhető el, ha a könyvtár-vezető /könyvtáros/ tudja, milyen összeggel számolhat, mennyi pénzt kell beosztania.

Az integráció a felsoroltszükségleteket területi méretekben jelenti az integráció fokától függően.

Költségvetés /évi átlagösszegekben/

Alközpont

Állománygyarapítás	300.000.-Ft
Köttetés	5.000.-
Fordítások, irodalomkut, jegyzékek vásárlására	4.000.-
Mikrofilmekre, másolatokra	2.000.-
Papírra, írószerekre	2.000.-
Postaköltség	1.000.-
Kiszállítás, tanulmányut	1.000.-
Összesen	315.000.-

Tagkönyvtár /közepes kórházban/

Állománygyarapítás	30.000.-
Köttetés	1.000.-
Fordítások, irodalomkut, jegyz. vásárl.	1.000.-
Mikrofilmekre, másolatokra	500.-
Papírra, írószerre	1.000.-
Postaköltségre	1.000.-
Továbbképzéssel összefüggő utazásra	600.-
Összesen	35.100.-

A klinikai és a kórházi könyvtárak környezete.
A könyvtári és a tájékoztatómunka személyi tényezői

Kórháznak és klinikának speciális mikrovilága van. Anélkül, hogy a gyógyítóintézményeket a betegellátás minősége szerint osztályoznánk, meg kell állapítanunk, hogy ezek az intézmények gyógyításközpontuak. A legelső, legfontosabb feladat a betegellátás, minden más ehhez igazodik: a konyha, a mosoda, a kertészet stb. A könyvtár is, szellemi segédüzemként - kiemelten. A könyvtár és a könyvtári munka megbecsültsége három tényezőtől függ: a kórház tudományos működésének színvonalától, a vezetés szakmai követelményeinek jellegétől és a könyvtáros(ok) színvonalától, szervezőtehetségétől, munkájától.

A betegellátás elsődlegessége és a gyógyító munka tradíciója, rangja alakítja ki a kórházak, klinikák hierarchiáját, az orvosi kar belső strukturáltságát /igazgató főorvos, főorvos, adjunktus, alorvos, segédorvos ranglétrát/.

Ez a történelmileg kialakult struktúra zárttá teszi az orvostársadalmat. A kórházak, klinikák "egyéb diplomásai": a kórházi mérnök, kémikus, fizikus, jogász, gazdasági szakember ... könyvtáros - másodrangú szakemberek, "szakmaidegenek", rangban az orvosok és az ápolószemélyzet között helyezkednek el. Ez nem számítana, ha nem hatna ki a munkára. A valóságban az orvosnak nem kell bizonyítania, őt az a tény, hogy orvos, egyértelműen a többiek fölé helyezi - és ezzel a helyzeti előnnyel igen gyakran él is. Ennek a mikrovilágnak az ismerete igen fontos a könyvtár szerepkörének kijelölésekor, feladatainak meghatározásakor.

A felelős kórházvezetés határozza meg úgy a könyvtár feladatait, hogy a tudományos és a képzési-továbbképzési tevékenység fókuszában álljon, ehhez kell igazítani a követelményrendszert. A könyvtáros személyét viszont úgy kell kiválasztani, hogy teljesíteni tudja a könyvtári-tájékoztató munka iránti követelményeket. Ha ezeknek megfelel, a tudományos kollektíva /vagy team/ más képesítésű, de egyenrangú tagjának kell tekinteni, be kell avatni a kórház távlati és napi feladataiba, meg kell hívni a kórház főorvosi értekezleteinek tudományos témákkal foglalkozó részeire, a kliniko-patológiai konferenciákra, sőt az azon való

részvételt meg is kell tőle követelni. A titoktartás rá nézve fegyelmi terhe mellett éppugy érvényes, mint bárki másra.

A kórháznak legtöbbször nagyobb telepen /udvaron, kertben/ vannak épületei, pavilonjai. A betegellátás napi 6-8 órai elfoglaltságot jelent, amit rövid ebéridő szakít meg. Ha a könyvtár az ebédlő közelében van, az orvosok és a szakdolgozók ezt az időt használják fel arra, hogy a friss állományról, új szerzeményekről tájékozódjanak, hogy kölcsönözzenek, irodalomkutatási vagy egyéb kívánságukat a könyvtárral közöljék. Böngészésre ritkán van idő. Ha az orvosnak még részállása is van vagy ha hetente kétszer-háromszor ügyeletnek kell lennie, helyben olvasásra már nem jut ideje.

Az olvasóhelyek a kórházakban a legtöbbször nincsenek kihasználva. A kórházi könyvtárosnak ezért mindenkinél jobban feladata "az olvasó élébe menés", olvasóközelségbe kell vinnie az állományt. Ennek két módja van: osztálykönyvtárak létesítése és az állomány igények szerinti részének körözése, valamint az állomány megbízható hozzáférhetősége az ügyelet idején. A könyvtárban tartózkodás az orvos számára kikapcsolódás és sokszor egyedüli alkalom a szakirodalom böngészésére, tanulmányozására. Önkényesen dokumentumot elvinni azonban nem szabad. Igazgatási utasításba kell tenni, hogy a könyvtár kulcsát az ügyelet orvos megkaphatja, a könyvtárban tartózkodhat, olvashat, de önkölcsönzésről nem lehet szó, még "becsületnapló" esetén sem. Az állományért így is közös felelősséget kell vállalnia az egész kollektívának.

Az osztálykönyvtárat a betegosztályok olyan helyiségében kell elhelyezni, ahol mindenki hozzáfér. Ha a főorvosi szobában kap helyet, számítani lehet rá, hogy az osztályvezető elfoglaltsága miatt az állomány gyakran nem lesz hozzáférhető. Osztálykönyvtárba a bázisműveket és a kurrens, specifikus folyóiratokat kell tenni, azaz azokat a műveket, amelyek "munkaeszköz" jellegűek. Helytelen, ha az osztálykönyvtárak a központi könyvtár helyhiányának enyhítésére valók. Az osztálykönyvtárat megbízott személy forgalmazza.

A kórházi orvosi könyvtár azonban nem izolált, csak a fenntartó intézményt kiszolgáló könyvtár. Része az országos orvosi könyvtári hálózatnak, a régiónak /megyének vagy együttműködő megyecsoportnak/, különböző együttműködő köröknek /gyűjtőköri együttműködés stb./, az országos információs rendszernek.

Ez előnyöket jelent, elsősorban az ellátottság szempontjából: bármely, az országban meglévő művet kölcsönkaphat vagy másolatát megszerezheti, részesedik az országos és a hálózati szolgáltatásokból, azaz lényegesen több információhoz juthat, mint amennyire saját pénzügyi keretéből és erejéből telne /a hálózaton keresztül kapcsolatba kerül külföldi orvosi könyvtárakkal stb./.

Ugyanakkor feladatokat is jelent: saját állományát /fenntartó intézményének elsődlegességét szem előtt tartva/ és szolgáltatásait a hálózat, a régió vagy az országos információrendszer bármely tagjának rendelkezésére kell bocsátania.

A kórházi könyvtáros jellemzői:

A kórházi, klinikai könyvtáros gondolkodása ugyancsak gyógyításcentrikus. Meggyőződése, hogy közvetve hozzájárul a betegek jobb ellátásához. Enélkül a motiváltság nélkül nehéz is a kórház erősen hierarchikus atmoszférájába beilleszkedni.

Az orvosi könyvtáros ismeretanyagának ki kell terjednie könyvtári-információs szakismeretekre, orvosegészségügyi fogalmak ismeretére és feltétlenül ismernie kell néhány idegen nyelvet.

Könyvtári-információs szakértelmének magában kell foglalnia könyvtártechnológiai ismereteket, dokumentációs-információs módszereket, tisztában kell lennie alapvető könyvészeti és nyomdászati fogalmakkal, értenie kell írógéphez, mikrofilm leolvasóhoz, vetítőkhöz, tisztában kell lennie az információgépesítés alapfogalmaival, ismernie kell az információs-dokumentációs szakirodalmat.

Orvos-egészségügyi tudásanyagának horizontálisan magában kell foglalnia a teljes orvostudományt, vázlatosan ismernie kell az összefüggéseket, tudnia kell, mit milyen forrásban keressen, melyik betegség melyik betegcsoportnak a része. Ismernie kell a hazai egészségügy felépítését. Ismernie kell az orvosi szakirodalmat.

Egyéb "szakmai" ismeretek: pénzügyi, könyvelési, szervezési ismeretekből annyit kell elsajátítania, hogy tudjon a könyvtár pénzügyi keretével gazdálkodni, hogy összhangban legyen a könyveléssel és közben tudja tartani a hozzá tartozó könyvtárakat, osztálykönyvtárakat, letéteket.

Nyelvtudás. A sokat emlegetett passzív nyelvtudás továbbra is fontos követelmény. Több nyelven értse meg legalább a címet és az összefoglalókat. De egyre inkább szükségessé válik az angol és az orosz nyelv elsajátítása tárgyalóképes szinten, az utóbbi távlati feladatok ellátásában /külföldi szervezetekkel való együttműködés/ fog szükségessé válni.

Személyi tényezők. A szűkebb szakma, az orvosi könyvtáros-ság szeretete alapvetően fontos. A releváns információ megtalálása ismétlődő sikerélmény minden könyvtáros számára, az orvosi könyvtárosnál ehhez még az a remény is járul, hogy a maga eszközeivel hozzájárul a jobb betegellátáshoz. Ebből következik, hogy feltétlenül segítőkésznek kell lennie. A normákat csak úgy tudja teljesíteni, ha a saját és a munkatársak munkáját meg tudja szervezni, ha pontos, szorgalmas, rendszerető és van rendszerező képessége. A rendetlenség kórházban szembetűnőbb, mint üzemben. A jó pszichológiai érzék, az emberekkel bántni tudás, az öntudatos szerénység ugyancsak igen fontos követelmények. Az orvosi könyvtárosnak éreznie kell a kórháznak, benne a könyvtárnak a fontosságát, a könyvtár szerepét, az információ fontosságát kérdés nélkül propagálnia kell.

x x x

Ha a fenntartó intézmény az információ nélkülözhetetlenségét felismerve fontosnak tartja orvosi könyvtár létesítését és fenntartását, adja meg a működéshez szükséges helyiségeket, felszerelést, pénzügyi kereteket, a könyvtárosnak megfelelő bért és a munkájával arányos társadalmi elismerést. Tapasztalni fogja, hogy a kórház, klinika tudományos-szakmai munkája magasszínvonalu és pezsgő lesz.

H i r e k - K ö z l e m é n y e k

Egy kórház fennállásának 75. évfordulójára

/Miskolc Megyei Városi Tanács Vasgyári Kórháza
Emlékkönyve. Szerk. Ditrői Sándor és Gyárfás
Ágnes. /Miskolc/, 1976. Megyei Kórház. 298 p./

A kórházi jubileumi ünnepekre készült el a Vasgyári Kórház Emlékkönyve. A történeti részt a tőle megszokott liraisággal és ugyanakkor dokumentumszerű objektivitással 64 oldalon Gyárfás Ágnes írta.

Ómassán több mint 200 évvel ezelőtt kezdett működni az a kohó, amely hámoskovácsokat, lakatosokat és más szakmunkásokat vonzott. Nagyonbbrészt német nyelvjárásban beszéltek és tradícionális életformát folytattak. Ők honosították meg a társzláda intézményét, ami hazánkban az első munkásbiztosító pénztár szerepét töltötte be. A munkások fizetésük 1%-a ellenében betegség esetén orvosi ellátásban, munkaképtelenség esetén természetbeni vagy pénzbeli juttatásban, 50 éves szolgálat után nyugdíjban részesültek.

A társipénztár 1882-ben megszerkesztett alapszabálya a kórház ügyével is foglalkozik. Minden társipénztári tagnak 3 havi ápolás jár, ha nem épül fel, de erre még remény van, az ápolási időt meghosszabbítják. Ha szükséges, más kórházban, fürdőben, tébolydában helyezik el, sebészeti eszközöket szereznek be stb. Erre pedig nagy szükség volt, mert minél jobban fejlesztik a gyárat, annál több a munka közben sérült beteg.

Új gyár, gyárrészlegek építésekör mindig elkezdődik a megfelelő kórház építéséért, bővítéséért folyó harc. Az egyre több munkást már nem láthatják el csak körorvosok. 1880-tól a sérült

beteg ellátására létesítettek kétágyas betegszobát, majd 1887-ben dr Soltész Károly kijárja egy kis kórház megépítését, amely ugyan kicsi és kezdetleges volt, de állandó orvosa volt.

A maga korában korszerűnek számító vasgyári kórház 1901-ben készült el: egyemeletes főépületében 36 ágy van három nagyobb és két kisebb kórteremben, de van megfigyelő szobája és műtője, röntgenszobája, laboratóriuma és néhány fürdőszobája.

Az 1. világháború előtt a kórház szervezete korának megfelelően működött. A munkahelyi balesetek elhárítására elsősegélynyújtást szerveztek, népszerűsítő könyveket irtak. Megelőzés céljából elsősegélynyújtásból levizsgáztatnak minden művezetőt és előmunkást. A gyárnak 1911-ben hét orvosa, két gyógyszerelő és nyolc szülésznője van. A háborúban a kórház nem volt elegendő a sebesültek ápolására sem, ezért a szemben levő munkásszálláson 104 ágyat állítottak fel. Az orvosok és ápolónők egy részét a frontra vezényelték. A háború kezdetén kitört kolerajárvány még jobban megmutatta, hogy járványkórház felállítására is szükség van.

A két világháború között kiharcoltak három anya- és csecsemővédő intézetet három gyermekorvossal, egy vezető védőnővel és négy körzeti védőnővel. A harmincas évek végén a kórházat néhány új pavilonnal kibővítik. Az új épületekben elhelyezett új osztályok már nagy kórházakra jellemző életformát alakítanak ki.

Az immártöbbrétű kórházi munkát a szerkesztő ügyes fogással osztályonként mutatja be, így a belgyógyászati, a szülészeti, a sebészeti és a fül-orr-gégészeti osztály múltját, orvosait, ápolónőit, terveiket, gondjaikat. Végül a diósgyőri kórház gyógyszerellátásáról számol be.

Külön érdekessége a történeti visszapillantásnak, hogy néhány kortárs orvost is megszólaltat: Gárdosi Jenőt, aki a negyvenes évek elején segédorvos volt, Huszár Györgyöt és Ivánkievicz Dénest, akik a sebészeti osztályon működtek, elmondják személyes élményeiket, munkájukat. Ezek a vallomások közel hozzák az olvasóhoz a gyári munkások életét és adatait még hitelesebbé teszik.

A történelmi, majd a modern statisztikai és szakmai cikkeket tartalmazó rész között jó átmenetet alkot Ditrői Sándor kórházigazgatónak a kórház jelenéről és jövő terveiről szóló összefog-

láló közleménye. Szó van a járóbetegellátás, a körzeti orvosi ellátás utolsó 30-40 évéről, az Üzemegészségügyről stb. Külön említést érdemel Szabó István "feljegyzése" Miskolc város egészségügyi helyzetéről.

Értéke a történelmi résznek, hogy "Jegyzeteket" is közöl rendeletekről, személyi és statisztikai adatokat valamint a kórházban jelenleg működők névsorát is közléteszi.

A kötet második része "Orvosok tudományos dolgozatai" címen a kórházi orvosok bio-bibliográfiáját tartalmazza Czier Zsuzsa könyvtáros összeállításában.

A harmadik részben 18 tudományos cikk következik, de helyt kapott a kórház betegforgalmi kimutatása, az 1976-ban dolgozók névsora és néhány kép is. Ezek a nyomdatechnikai szempontból nem jó kivitelű fényképek nemcsak dokumentum értékűek, hanem hozzájárulnak ahhoz, hogy a kötet az olvasóban megfelelő hangulatot keltsen.

Gzepestinó Benda Mária

x x x

1977. február 25-én nyitotta meg Dr. Cavallér István helyettes kórházigazgató a Herman Ottó Múzeum, A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, a Medicor Művek és a Diósgyőri és az Ózdi Kórházak igazgatósága által rendezett orvostörténeti vándorkiállítást Miskolcon.

A "Pro Sanitate" néven meghirdetett kiállítás a XVII. századtól kezdve mutatta be Borsod megye és az Óskohóból kifejlődő Vasgyár Kórházának és a helyi társadalombiztosításnak a történetét.

A kiállítás helyi gyógynövényeket, gyógyszeredényeket és felszerelést mutatott be, látható volt egy eredeti társláda, egy vaskohász munkáscsalád lakásának berendezése, korabeli bábátáska felszerelése, régi műtő, sebészeti és gyógyítóeszközök.

A kiállítás tartalmi részének vezetője, Gyárfás Ágnes mesteri munkát végzett, fényképmontázssal és művészi elrendezéssel hitelessé tette a kórház történetét bemutató kiállítást és jól érzékeltette a két évszázadnyi korszak atmoszféráját.

x x x

Azok a könyvtárosképző szaktanfolyamot végzett kollégák, akik külön államvizsgálattal felsőfoku képesítést akarnak szerezni, a jelentkezés lebonyolítására és a vizsgára vonatkozó tudnivalókról szóló füzetet megkapták. Minden vizsgára vonatkozó ügyben készséggel adnak felvilágosítást az OOKDK Hálózati és Módszertani Osztályának munkatársai.

J E L E N S Z Á M U N K C I K K E I N E K R E F E R Á -
T U M A I

Judit KELEMEN

Permuted Indices and Their Use

After a brief review on the development of subject and author indices their importance in selective retrieval is presented on the example of the Engineering Index.

Manual indexing does not meet anymore requirements mechanical processing is highly rewarding from the viewpoint of technical and intellectual work. The subject heading system as used by Index Medicus is an example of this method. Catchword entries do still reduce work.

From the various forms of permuted indexing the KWIC index is the most widespread /the first has been developed by H.P.Luhn at IBM/.

Relevance and efficient retrieval are the two most important features of the indices. Omitting of irrelevant words is a main aim. In Hungary the first KWIC index has been processed at the Hungarian Technical Library and Documentation Center - the Hungarian Technological Abstracts - in 1965. "Artificial titles" are being used recently for permuted title indexing.

András JABLONKAY

The Cleveland Health Science Library and the Ohio
College Library Center

Fundaments of the Cleveland Health Science Library rest on 80 years activity. It has been established by the fusion of four institutes /the Case Western Reserve University, Dental and Medical Faculty, the Nurse Training School, and the Allen Memorial Library/. The Library disposes of 250.000 library units, acquires 1300 current journals, the staff amounts to 45.

As a first step of automation the Library had introduced Medline, then the computer-based shared cataloging program. Latter is received from the Ohio College Library Center and is used by the Cleveland Library, as well as 700 other medical libraries.

A special medical system within OCLC is planned.

Ilona FEHÉRVÁRI

Developmental Trends of Budapest Medical Libraries

From the 55 medical libraries in Budapest /non-including university libraries and libraries of the National Research Institutes/ 39 meet already requirements. Total holdings amount to 114.000 library units, which include 44.000 periodical volumes. Altogether 1256 journal titles are purchased.

Meeting demands does however not mean high level information service, neither up-to-date equipment nor premises.

The head librarian plans to double the library staff, to acquire rapid copying devices and thus improve dissemination of information.

Kinga RATKOVICS

Usage of French References in the Information of

Hungarian Physicians

Hungarian physicians are lesser informed on French medical literature as compared to English and German reports.

Author studied to what extent French references are available for information, i.e. the proportion of quotation of French authors or of papers issued in French. 8 Hungarian and 11 foreign journals have been analyzed. In the Hungarian journals French citations amounted to 1,8-4,8 per cent of the total. About 33,36 per cent of the authors of the studied reports had quoted French authors. From the 11 foreign journals /Bulgarian, Polish, Tchechoslovakian, Rumanian, Russian, American and English/ 27,75 per cent of the authors had cited French authors and amounted to 0,54-7,2 per cent as compared to the other languages.

Although translations are prepared from about 15 French jour-

nals by the Hungarian Medical Library it amounts only to 10 per cent of all translations.

Availability of French literature, primarily of papers concerned with cardiology, endocrinology, and rheumatology, should be increased.

Maria BELAJOVÁ

Information Activities at the Institute of Pulmonology
of Podunajske Biskupice

Podunajske Biskupice is situated between Bratislava and Komarno and has been a Roman settlement. The Castle became later a convent. In 1952 it was transformed into a hospital for diseases of the chest. The library established in the early fifties. At that time the journals were abstracted by the physicians and a copy of them passed on to the library, were arranged according decimal classification, and made available to users.

Later librarians took over abstracting. The abstracts were built-up in a catalogue and supplemented by the abstracts of the Excerpta tuberculosa and a similar information material from the Information Center of Prague.

Presently, reports considered important are given a mark in the table of contents. About 100 journals are processed. Topics of concern are diseases of the chest and airways, dietetics, rehabilitation, psychotherapy, health law. DC classification is used, titles are translated into Slovakian. The data are written on stencil and reproduced in copies. These are published monthly and distributed among the local doctors and other users.

Zorą KALMANOVÁ

The 25 Years Development of the Slovenska
Lekárska Knižnica

The establishment of the Central Medical Library in Bratislava dates back to 1919, the date of the foundation of the Medical Faculty of the Komensky University. Until 1950 the library has been active in a hospital, then moved to the dean's office. At

the end of the fifties the library became an university library and started work with 5 librarians, a few thousand historical books, and altogether 500 modern medical works.

The present holdings amount to 110.000 library units, 1098 current journals are purchased, and about 900 bibliographical references prepared. Lending activities amount to some 700.000 volumes a year, reader's advisory service meets about 12.000 quests yearly. The library coordinates the acquisition of foreign journals within the network. Methodological publications /Metodicky Informátor/ give professional help to the branch libraries. Models of hospital libraries, as well as of libraries of National Research Institutes have been elaborated during 1975/76.

Demands for copies is covered by a Rank Xerox. Contents of various journals are reproduced and sent to the libraries of the network. New acquisitions are processed with a Consul automate. The library publishes various bibliographies and issues a location index of periodicals available in the network.

Maria SZEPESI BENDA

Some Problems of Medical Library Planning With
Special Reference To the Integration of Health
Institutes

Integration of hospitals and health centers affected substantially library work. Given that integration is being performed - within the range of possibility - in various forms subcenters, as well as branch libraries have to face numerous problems. Methodological information issued by the Central Library assist the librarians in carrying out the integration of various library types.

Three kinds of models have been elaborated for each of the subcenters and branch libraries: total fusion, partial fusion, and nominal association. The models contain all tasks necessary for standard work. The various models are presented on figures.

Юдит КЕЛЕМЕН:

Пермутационные указатели и их использование

После описания создания тематических и авторских указателей подчеркивается значение указателей, затем рассматривается понятие "труд-указатель", предназначенный для ретроспективного поиска по подробно описанным аспектам на примере Engineering Index.

Ручное составление указателей всё менее удовлетворяет требованиям, всё чаще пользуются механизированными методами создания трудов-указателей, при которых возмещаются не только техническая а также умственная работа. Указанный метод применяется и в процессе составления ежемесячных томов Index Medicus. Работа еще больше уменьшается, если библиографические описания оформляются без предметного содержания.

Среди механизированных указателей наиболее широко распространились указатели KWIC /первый был составлен инженером развития IBM Н.Р. Luhn /. Пермутированный указатель иллюстрируется медицинским примером.

Две основных особенности указателей - это важность и эффективность ретроспективного поиска. Указатели в большинстве не содержат неважные слова, однако в этом не являются строгими. Так, например, редакторы Current Contents возьмут слова указателей из заглавия. Это приводит к тому, что читатель должен быть детективом и информации искать под каждым возможным словом.

В Венгрии первый указатель типа KWIC был составлен Центральной Библиотекой и Институтом информации технических наук: указатель 1965 тома реферативного журнала "Hungaria Technological Abstracts". В последнее время в качестве пермутированного заглавия пользуются и "искусственными заглавиями".

-. -

Андраш ЯБЛОНКАИ:

Кливлендская медицинская библиотека и информационный массив в Охайо

Cleveland Health Science Library - это новый институт, одно из учреждений которого имеет 80-летнее прошлое.

В основном 4 учреждения были объединены /зубоврачебный и общемедицинский факультеты университета Case Western Reserve, института подготовки медсестер и Allen Memorial Library /. Объединенное учреждение сегодня имеет 250.000 библиотечных единиц, 1300 текущих журналов и 45 обслуживающих лиц.

Работа, подобно другим медицинским библиотекам, характеризуется тем, что первоочередной задачей является ретроспективный поиск информации и основными источниками являются журналы.

По предусмотренной этапной автоматизации библиотечной работы первым шагом было внедрение системы Medline, затем computer-based shared cataloging programme. Последняя получается от OCLC / Ohio College Library Center / и вместе с 700 другими сетевыми библиотеками используется и кливлендской медбиблиотекой.

По планам в рамках OCLC будет создана отдельная медицинская сеть, ввиду того, что применение общих стандартов библиографического описания является большим преимуществом.

-.-

Илона ФЕХЕРВАРИ:

О развитии будапештской сети медицинских библиотек

Из зарегистрированных в Будапеште 55 медицинских библиотек /не считая библиотеки медицинского института, а также библиотеки государственных научно-исследовательских институтов/ 39 уже способны удовлетворить требованиям. Общий фонд этих библиотек состоит из 114.000 библиотечных единиц, в том числе 44.000 журналов. Всего в столичной сети библиотеки получают 1256 журналов разного вида.

Удовлетворение требований не означает информации на современном уровне, или современного оборудования и даже размещения.

В плане ведущего столичного библиотекаря помимо удвоения личного состава предусмотрено приобретение прежде всего копировальных аппаратов, особенно для ускоренного и более обширного снабжения источниками. Увеличение числа квалифицированных библиотекарей обеспечивало бы быстрый тематический поиск на месте а также улучшение диссемирования центральных обслуживаний.

-.-

Кинга РАТКОВИЧ:

Место Французской медицинской литературы в информировании
венгерских врачей

В отличие от английской и немецкой медицинской литературы венгерские врачи менее ознакомлены с французскими сообщениями.

Исходя из того, что поиски требований к специализированной литературе выявили претензии венгерских врачей и к французской специализированной литературе, автором был анализирован доступность сообщений и степень использования статей на французском языке венгерскими и зарубежными авторами.

Для анализа использовала цитаты статей 8 венгерских и 11 зарубежных медицинских журналов. 1,8-4,8% всех цитат в 8 венгерских медицинских журналах составляют французские. В среднем в 33-36% ссылались авторы всех анализируемых статей на французских авторов.

После этого она изучала 11 зарубежных журналов /болгарских, польских, чешских, румынских, русских, английских, американских и немецких/ и было выявлено, что удельное число зарубежных авторов, ссылающихся на французских авторов равно 27,75% и общее число французских цитат составляет 0,54-7,2% по отношению к другим цитатам.

В журналах, опубликованных на других языках, также сравнительно мало число французских цитат, все-таки нами считается неудовлетворительным этот показатель в нашей стране. ЦБНИИ также в среднем выдает для перевода статьи из 15 французских журналов и переводы составляют 10% общего количества переводов.

Автор рекомендует лучшую переработку французских журналов, прежде всего статей на кардиологических, эндокринологических и ревматологических темах.

—

Мария БЕЛЯЕВА:

Информационная деятельность в Институте заболеваний
легких и дыхательных органов в Подунайске Бискупце

Подунайске Бискупце лежит между Братислава и Комарно, в давнем прошлом был римским населенным пунктом, затем местом женского монашеского ордена, размещенного в замке, а со времени 1952 г. функционирует как больница для пульмонологических

больных. В первые годы 50-ых лет была создана и библиотека. Журналы поступили к заведующим отделениями, которые составили рефераты из отдельных статей, затем на листках формата А₆ отдали их библиотеке, где приготовили картончики с обозначениями УДК и на основании их дали информации на месте интересующим лицам.

В дальнейшем, по мере улучшения условий работы библиотеки составили рефераты статей центрально, из них приготовили документационные картончики, а также из документационного материала *Excerpta tuberculosa* исследовательского института по туберкулезу и из документационных материалов подобного характера пражского документационного института.

Новый способ переработки: в содержании новых журналов обозначают важные статьи. Перерабатываются журналы прилб. 100 разных специальностей. Следующие темы наблюдаются: заболевания легких и дыхательных органов, диететика, реабилитация, психотерапия, медицинское право. Статьи снабжаются шифрами УДК, библиографическими данными и переводом заголовка на словацком языке. Данные размножаются ротатором в 80 экземплярах и издаются в каждые 2 месяца в виде документационной публикации, затем рассылаются главврачам на месте и вне института.

— —

Зора КАЛЬМАНОВА:

25 лет развития Словацка Лекарска Книжница

Прошлое братиславской центральной медицинской библиотеки восходит к 1919 году, когда в Университете имени Коменского был создан медицинский факультет, который функционировал до 1950 г. в здании больницы. В 1950 году был перемещен в здание деканата. Однако, библиотека факультета уже не могла удовлетворить требования, возникла необходимость в организации библиотеки университетского характера. Это имело место в конце 50-ых лет. Библиотека начала свою работу с 5 трудящимися с фондом, состоящим из несколько тысяч исторических и всего 500 современных медицинских трудов. В результате разных фаз развития достигла настоящего уровня, на который характерны следующие данные: настоящий фонд содержит ок. 110.000 библиотечных единиц. Число названий текущих журналов 1098. Число ежегодных рефершвов прилб. 900. Число абонементов в год достигает даже 70.000. В последние годы ежегодно более 12.000 читателей получили спецконсультации. Библиотека

выполняет также роль научно-исследовательской мастерской. Координирует поступление дивизных журналов в сетевой системе. Методическая активность заключается в оказании специальной помощи во время методических посещений, издании методического журнала / *Metodický Informátor*/ и других пособий, справочников. В 1975-76 гг. разрабатывали модель библиотек больницы совета и государственного научно-исследовательского института.

Центральная библиотека получила ксерокс-аппарат типа Rank, при помощи которого создала репродуцическую службу, вводили в систему разослание копий содержаний журналов в сети. В интересе быстрого составления списка прибыли зарубежных книг достали автоматизированный организационный аппарат типа Consul, при помощи которого с 1976 года разрабатывают библиотечный фонд полуавтоматизированным методом. Помимо разнообразных библиографий институт издает и список местонахождения журналов сетевой системы.

Среди тем исследований необходимо отметить трактат и анализ по требованиям врачей в отношении спецлитературы, а также методический материал посвященный подготовке потребителей.

--

Мария СЕПЕШИ БЕНДА:

Некоторые вопросы планирования медицинских спец-
библиотек особенно с точки зрения интеграции лечебных
учреждений

Интегрирование венгерских больниц и лечебных учреждений в значительной мере влияет и на сетевую работу библиотек. Подцентры, но даже сетевые библиотеки должны решить ряд проблем, особенно потому что учреждения, которые содержат их - по их возможностям - разнообразно осуществляют объединение. Поэтому сетевой центр разрабатывал методический материал, который помогает библиотекам разного типа в осуществлении интеграции.

3 разных модели были разработаны как для библиотек подцентров, так и для сетевых библиотек; для полностью объединенных, частично объединенных и почти номинально объединенных больниц. Отдельные модели содержат все задачи, необходимые для оптимального функционирования подцентров и сетевых библиотек, среди них по разной степени интеграции разная по объему задача возложена на подцентр и на сетевую библиотеку. Для облегчения понимания текста прилагаются рисунки.

